

BORBE 32. DIVIZIJE NA BILOGORI I U PODRAVINI

(augusta 1944. god.)

Sekc. Čazma, Čakovec, Bjelovar, Đurđevac 1 : 100.000

Nakon borbi u toku juna i jula na sektoru Bilogore, neprijatelj nije prelazio u napade. Još su u zimskoj ofenzivi na teritoriju Kalnika, Bilogore i Podravine došle jedinice PTS-a i 5. ustaškog stajaćeg zdruga. U Koprivnici je bila njihova najveća koncentracija i sjedište štaba, a uz to zdруг je uspostavio i nova uporišta u Novigradu Podravskom, Đurđevcu, Kloštru Podravskom i Pitomači. U Bjelovaru nije bilo bitnih promjena, ali potkraj jula počele su se stalno zadržavati jedinice 1. kozačke divizije, koje su bile raspoređene u Dugom Selu, Vrbovcu, Križevcima, Sv. Ivanu Zabno i Bjelovaru.

Uspostavom uporišta u Podravini neprijatelj je želio smanjiti operativni prostor djelovanja jedinicama 10. korpusa i taj dio slobodnog teritorija što više iskoristiti kao bogat izvor vojnih obveznika i hrane.

Uz opću aktivnost, radi nanošenja gubitaka jedinicama Korpusa, neprijatelj je težio razdvojiti slobodne teritorije Moslavine, Bilogore, Kalnika, Zagorja i Podravine i na taj način našim snagama bitno otežati uvjete za daljnju oružanu borbu.

Uz te razloge nepobitno je da su situacija na istočnom frontu i iskrcavanje saveznika u Francuskoj pretvarali područje 10. korpusa u sve značajniji operativno strategijski prostor kojem je njemačko vojno komandovanje iz dana u dan posvećivalo sve više pažnje, pogotovu kad su se trupe Crvene armije počele približavati Podunavlju.

Veliku važnost su ti krajevi imali i za popunu jedinica Korpusa koje su u borbama, pogotovu posljednja dva mjeseca, pretrpjele velike gubitke. Stoga je u mjesecu augustu osnovni zadatak, prvenstveno za štabove divizija, bio podignuti na viši stupanj borbenu osposobljenost jedinica, povećati popunu i obučiti nove borce.

Trideset druga divizija je 27. jula napustila Moslavinu i zauzela ovaj raspored: brigada »Matija Gubec« u selima Kozarevcu, Novoj Rači i Staroj Rači; Udarna brigada »Braća Radić« u Staroj Rači i Dautanu. Štab Divizije u Novoj Rači.

U tim selima Divizija je ostala do 2. augusta, uspješno popunjavajući jedinice. Načelnik Štaba Divizije Miloš Manojlović-Mima je 30. jula 1944. god. pošao s jednim bataljonom brigade »Braća Radić« na pregovore s predstavnicima neprijateljske posade iz Velikog Trojstva. Na sastanak su došla tri pregovarača koji su predlagali da Divizija napadne uporište, a da će oni potpomoći napad iznutra.

Njihov prijedlog nije prihvaćen, jer je samo uporište bilo jako utvrđeno, a oni nisu davali nikakvu garanciju za uspjeh takve akcije. Naprotiv, naš predstavnik je zahtijevao da oni sami izađu i povedu sa sobom što više vojnika, spremnih napustiti neprijateljsku vojsku ili stupiti u partizane, i da ponesu što više oružja i municije. Ta grupa nije izašla iz uporišta Veliko Trojstvo.

Cilj boravka Divizije u rejonu Šandrovac bio je u prvom redu mobilizacija novih boraca i sređivanje jedinica. Borbena aktivnost sastojala se u izviđanju i

sprečavanju manjih neprijateljskih dijelova da upadaju u sela radi pljačke žita i mobilizacije ljudstva za svoju vojsku. Neprijatelj je takvim ispadima otežavao našu popunu jedinica, jer su mu u tome u nekim selima (kao što je bio Sandrovac) pomagale pristaše HSS-a. Kod naroda su jačali strah od represalija, govoreći »To će već veliki riješiti bez nas...« Svakog dana je bilo čarkanja naših patrola s manjim ili većim izviđačkim jedinicama neprijatelja.

Od svih tih čarkanja i sukoba s neprijateljem svakako su najznačajniji oni od 12. i 13. augusta 1944. godine.

Naše jedinice su 11. augusta bile raspoređene: brigada »Matija Gubec« u Lasovcu; Udarne brigada »Braća Radić« i Štab Divizije u Šandrovcu i Malom Šandrovcu. Izviđački vod te brigade bio je upućen prema Pitomači radi izviđanja pokreta neprijatelja iz tog uporišta.

Oko 18 sati je iz pravca Bjelovara u selo Severin stigla jedna bojna 5. ustaškog zdruge. Manje neprijateljske snage kretale su se preko sela Nevinca, Stare Rače i Drljanovca za Veliki Grđevac. Bjelovarski PO držao je položaj od pruge kod Bulinca prema Drljanovcu.

Oko 19 sati stigao je izvještaj Štaba brigade »Matija Gubec« da neprijatelj nastupa od Severina prema Bulincu. Štab Brigade izdaje naređenje da se 2. bataljon odmah prebaci za Bulinac i Bedenik i na taj način spriječi neprijatelju daljnje napredovanje i udari ga u bok. Prvi bataljon dobiva zadatak da se prebaci u južni dio sela Lasovca i da izbaci jedan vod prema selu Cigleni, dok se 3. bataljon odmah upućuje za selo Ravneš. U trenutku kad je 2. bataljon bio u pokretu prema Bedeniku i Bulincu, neprijatelj je već bio zaposjeo ta sela i otvorio vatru od crkve iz sela Bedenika na 2. bataljon i zaustavio njegov pokret. Bataljon je ostao na mjestu. Istovremeno je neprijatelj krenuo iz Severina prema položajima 2. bataljona u Starom Selu, prethodno protjeravši jedan vod koji se nalazio u Malom Severinu. Drugi bataljon je prihvatio borbu i neprijatelja odbio, uz 6 ranjenih boraca. Neprijatelj je, također, pretrpio osjetne gubitke. Kad je započela borba s neprijateljem, 1. bataljon je dobio zadatak da s jednom četom udari neprijatelja u bok preko kote 150, a jednu četvu da prebaci u sjeverni dio sela Bedenika. Treći se bataljon u hitnom pokretu odmah prebacuje u južni dio sela Lasovca i Ravneša, i odatle napada neprijatelja bočno u južnom dijelu Lasovca. Uslijed nedovoljne aktivnosti jedinice, neprijatelj ju je uspio vatrom vezati i zadržavati njezino napredovanje, a ostalim je snagama krenuo u Veliku Pisanicu. Izviđanje je bilo zapostavljeno i ubrzo je bilo ustanovljeno da je neprijatelj stigao i u sela Severin, Bulinac i Bedenik. Izviđački vod 2. bataljona nije uspostavio dobar nadzor. U toj situaciji, jedinice Brigade su u 24.00 sati zauzele položaje: selo Lasovac od raskršća prema Severinu, selo Ravneš i sjeverni dio sela Bedenika. Četvu koja je zauzela Bedenik načelnik Štaba povukao je kasnije iz neobjašnjivih razloga.

Neprijatelj je 12. augusta ostao u Severinu i Bedeniku i u toku noći 11/12. 8. nije se upuštao u akcije. Budući da su naše snage održavale slab borbeni kontakt i nisu osigurale stalno izviđanje, neprijatelj se neopažen izvukao u pravcu Velike Pisanice i Bjelovara. Štab Divizije je tada naredio da brigada »Matija Gubec« krene za neprijateljem u pravcu Bjelovara, dok je jedan bataljon brigade »Braća Radić« postavljen u zasjedu kod sela Patkovca. Oko 19 sati naišla su tri kamiona sa 25 ustaša naoružanih sa dva šarca. Ti kamioni

su umakli brigadi »Matija Gubec« kod Severina, ali su kod Patkovca potpuno uništeni (zapaljeni). Ubijeno je 6 ustaša među kojima je bio i jedan zastavnik, dok je zarobljen 1 ustaša, 1 šarac i zaplijenjena 3 karabina. Naše jedinice nisu imale gubitaka. Poslije toga vratile su se i zaposjele položaje: brigada »Matija Gubec« Lasovac — Ravneš, a brigada »Braća Radić« Veliku i Malu Pupelicu.

Od zarobljenog ustaše dobijena je informacija da će 13. augusta od Bjelovara za Veliki Grdevac kretati oko 15 neprijateljskih kamiona. Brigadi »Matija Gubec« naređeno je da s dva bataljona rano ujutro zasjedne na cestu između Bulinca i Velike Pisanice. Međutim, neprijatelj nije naišao.

Poslije podne su u šumi kod sela Lasovca polagali zakletvu oni borci 32. divizije koji su tih dana bili mobilizirani. Zakletvi su prisustvovali svi stari borci. Polagala se u stroju Divizije. Nakon toga jedinice su se vratile u ista sela. Neprijateljske aktivnosti nije bilo.

U Štab brigade »Matija Gubec« 15. augusta stiže informacija da su slavonske jedinice razbile neprijatelja kod Grubišnog Polja, da se neke njegove jedinice vraćaju za Bjelovar i da su stigle do sela Pavlovca. Štab Brigade je predložio Štabu Divizije da se tom neprijatelju postavi zasjeda kod sela Drljanovca.

Bataljoni su na položajima ostali do 16.8. ujutro, kad je upućen još jedan bataljon u selo Bedenik da bude prihvatnica bataljona koji drže zasjedu. Stalnim izviđanjem Štab Brigade nije uspio raščistiti situaciju niti utvrditi snage i namjere neprijatelja. Jedinice ostaju na istim položajima. Ujutro se opaža nastupanje ustaša i Čerkeza od Slov. Kovačice. Štab Brigade — ne poznavajući situaciju — odlazi u Novu Raču. Neprijatelj nailazi od Velike Pisanice i udara u leđa. Naše snage napadaju neprijatelja u Severinu i razbijaju ga, i nakon toga se povlače u ne baš najboljem redu. To je bila kolona Čerkeza jačine oko 300 ljudi, koja je bila prihvatnica snagama što su stizale od Velikog Grđevca.

U trenutku nastupanja neprijatelja, 2. bataljon se povukao iz Bulinca ne obavijestivši susjedni bataljon i ne osiguravši mu prihvatnicu. Bataljon koji je okružio neprijatelj probio se između Bulinca i Severina. Bataljon je imao 1 mrtvog i 7 nestalih boraca i izgubljena 2 puškomitraljeza. Borba kod Bulinca potvrdila je već poznatu slabost štabova — nedovoljno sadejstvo, slabo održavanje veze i nepotpuno izviđanje. Opća je konstatacija da štabovi nisu mnogo znali o neprijatelju. Shodno tome, ni manevriranje i zasjede nisu mogli biti snažno oružje Štabu brigade »Matija Gubec«. Slabe veze Štaba Brigade sa Štabom Divizije, koji je zaboravio aktivirati svoju radio-stanicu, onemogućile su pomoć Štaba Divizije, a nije se uspjela aktivirati ni brigada »Braća Radić.«

Iako Divizija u tom razdoblju ima osnovni zadatak mobilizirati ljudstvo i popunjavati jedinice, borbe su joj također bile važne. Naime jedinice 6. korpusa su na granici s teritorijem 10. korpusa (napad na Grubišno Polje) ometale realizaciju težnje neprijatelja da u području Bjelovara zadrži svoju ofenzivnost. Uz to su jedinice 32. divizije ugrozile redovni saobraćaj na komunikaciji Bjelovar-Daruvar. U svim tim borbama, iako one nisu bile širih razmjera, neprijatelj je imao najmanje 16 mrtvih i oko 40 ranjenih ljudi.

32. divizija je krenula u Podravinu 16. i 17. augusta 1944. godine.

Zadatak je bio nastaviti započetu mobilizaciju i izvoditi manje akcije na neprijateljske kolone i manja uporišta.

Tri dana prije pokreta u Podravinu bili su upućeni obavještajni oficiri brigada i Štaba Divizije s izviđačkim vodovima i izviđačkom četom da prikupe podatke o neprijateljskim uporištima u Pitomači i Kloštru Podravskom. Nakon ispitivanja doznali su da se u Kloštru Podravskom nalazi 100, a u Pitomači 150 ustaša. Štab je Divizije odlučio napasti na Pitomaču.

Brigada »Braća Radić« stigla je na područje Podravine 16. 8. i razmjestila se u sela Veliku i Malu Črešnjevicu, a dan kasnije brigada »Matija Gubec« stigla je u selo Kozarevac zajedno sa Štabom Divizije.

Brigadu »Braća Radić« je 17. augusta oko 07.00 sati napalo 250 ustaša iz pravca Pitomače. Uslijed slabe izviđačke i osmatračke službe Brigade ustaše su neopaženo stigle do jednog brda nasuprot Štabu Brigade. Na tom se položaju uz izviđače nalazila jedna četa. Odmah je prihvaćena borba prsa u prsa. Brigada je ubrzo svim snagama prešla u protunapad, razbila neprijatelja i produžila gonjenje do Pitomače. U borbi je poginulo 25 ustaša. Na bojnopolju je uz ostale ustaše ostao jedan potporučnik i jedan vodnik. Zaplijenjene su 2 puške, 1 pištolj i nešto spremice.

Vlastiti gubici 4 poginula i 5 ranjenih.

Brigada »Braća Radić« je 18/19. 9. 1944. god. u 02.00 sati napala ustaše u Pitomači i istovremeno se dijelom snaga osigurala iz pravca Virovitice. Brigada »Matija Gubec« osigurala je napad brigade »Braća Radić« od Kloštra Podravskog i Sesveta.

Na Pitomaču je napadao 2. bataljon brigade »Braća Radić«. Odmah u prvom sukobu s neprijateljem bilo je jasno da Pitomaču brane veće ustaške snage, što se kasnije i potvrdilo (Pitomaču je branila 37. ustaška bojna 5. stajaćeg zdruga). Zahvaljujući upotrebi »Johna Bulla« Bataljon je u toku noći izbacio neprijatelja iz 16. tvrdih zgrada i ujutro ga zbio na prostor katoličke crkve i zgrada oko nje. Budući da bataljon nije imao dovoljno snaga za osiguranje, a neprijatelj se mogao očekivati i iz drugih pravaca, Štab Divizije je u 07.00 sati naredio da jedinice prekinu borbu i povuku se na padinu Bilogore.

Neprijatelj je, prema vlastitom priznanju, imao 58 što mrtvih što ranjenih. Na bojnopolju nađeno je 6 mrtvih ustaša, zaplijenjen je 1 karabin.

Gubici brigade »Braća Radić«: 4 mrtva i 24 ranjena borca.

Borba u Pitomači je pokazala da brigada »Braća Radić«, iako popunjena novim borcima i nakon dužeg razdoblja nenapadanja na neprijateljska uporišta, ima sposobnost i zadovoljavajuću udarnu moć za uspješne napade.

Nakon jednomjesečnih borbi s Crnom legijom, koja je širila razne priče o rasulu i uništenju partizana na Kalniku i Bilogori, napad na Pitomaču bio je dobar demant.

U analizi te borbe Štab 32. divizije će, među ostalim, utvrditi:

»Iako neprijatelj u Pitomači nije likvidiran, naše jedinice djelimično su izvršile svoj zadatak, pokazale da su sposobne i za likvidaciju uporišta, čega smo se do sada bojali, i da su Crnoj legiji, Bobanovoj ustaškoj bojnoj, koja se nalazila u Pitomači, nanešeni veliki gubici, koje neprijatelj priznaje, i narod Podravine danas govori da partizani se ne boje Bobana i crne legije i da nije

V bilo mnogo mrtvih partizana. Ovo je svakako jedan znak da će narod Podravine sa više povjerenja gledati naše jedinice.«⁶⁵

Nakon borbe u Pitomači, na istočnim padinama Bilogore u rajonu Koza-revca, Velike i Male Crešnjevice i Sedlarice 32. divizija ne samo mobilizira ljudstvo nego izvodi manje akcije koje imaju karakter čarkanja i uznemiravanja neprijatelja u uporištima. U tim akcijama učestvuju pojedine jedinice Brigade i rijetko Brigada kao cjelina. Neprijatelj je od prvog dana nastojao osujetiti prisutnost brigada 32. divizije. Ustaše su, također, svakog dana pokretale manje jedinice iz uporišta u uporište, ili se zalijetale u sela koja su sve više potpadala pod kontrolu partizana. Ustaše su takvim pokretima željele u narodu ostaviti dojam da imaju snage da spriječe aktivnost partizana u Podravini. Gotovo svakog dana su jedni i drugi bili zabavljeni jedni drugima. Vodila se borba za kontrolu mobilizacijskog područja jer su ustaše stalno ometale mobilizaciju, budući da su i sami hvatali vojne obveznike.

Jedan bataljon brigade »Matija Gubec« je 25. 8. 1944. god. držao zasjedu kod Kloštra Podravskog, ali neprijateljske snage nisu naišle. Istovremeno je jedna četa Udarne brigade »Braća Radić« dočekala oko 100 ustaša u zasjedi na cesti između Kloštra Podravskog i Đurđevca. Neprijatelja je pustila na blisko odstojanje, a onda mu plotunskom paljbom nanijela gubitke u mrtvima i ranjenima neutvrđenog broja. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Izviđačka četa Divizije i Izviđački vod brigade »Braća Radić« te noći upadaju u ustaško uporište Kloštar Podravski i izazivaju zabunu kod neprijatelja. Zabunom su se potukle ustaše iz uporišta s ustaškim pojačanjem koje je dolazilo iz Đurđevca. Borba je povremeno bila vrlo žestoka, tako da je bilo 10 mrtvih i ranjenih. Izviđači nisu imali gubitaka.

Takva aktivnost je bila dobra prilika da se istovremeno provede mobilizacija, poveća brojno stanje jedinica i mlade borce u manjim akcijama učini borbeno spremnim i sposobnim za veće i teže zadatke.

U mjesecu augustu je 32. divizija iz stroja izbacila oko 175 neprijateljskih vojnika, dok su vlastiti gubici bili 14 mrtvih, 37 ranjenih i 17 nestalih boraca.

U skladu s naređenjem Štaba 10. korpusa, 32. divizija se 27. augusta pokrenula prema Prigorju i Zagorju. U 04.00 sati ujutro brigade su već bile u selu Šandrovcu, Pupelici, Lasovcu i Bedeniku, a u 17.00 sati toga dana prešle su prugu Bjelovar—Kloštar i cestu Bjelovar—Đurđevac.

U proteklim borbama, iako nije bilo većih gubitaka kadra, poginuli su ovi rukovodioci iz Divizije: Nikola Telenta, stariji vodnik; August Debeljak, pomoćnik politkomesara čete; Stjepan Lajtman, vodnik; Franjo Burilović i Ivan Havlik, komandiri četa; Dušan Sekulić, politkomesar čete i Janko Jagnjić, komandir čete.

BORBE U MOSLAVINI I POSAVINI

(augusta 1944. g.)

Sekc. Bjelovar, Čazma, Zagreb 1: 100.000

Jedinice 33. divizije, Istočne grupe odreda i 3. diverzantskog bataljona u toku mjeseca augusta uglavnom su rušile komunikacije, naročito na glavnoj

⁶⁵ VII, tom V, knjiga 33, dok. 106, str. 543.

pruzi Zagreb—Novska i Zagreb—Koprivnica. Zbog sve učestalijeg saobraćaja između slobodnog teritorija u Slavoniji i sjeverozapadnog dijela Hrvatske, te Zagrebačke oblasti s Banijom i Kordunom radi dopreme oružja i municije koje je Glavni štab upućivao u 10. korpus, i sve većeg transporta žita za ustaničke krajeve Banije, Korduna, Like i Gorskog kotara, trebalo je da putovi od Moslavine do Pokuplja budu što sigurniji. Neprijatelj je isto tako dosta znao o vezama između slobodnih teritorija južno i sjeverno od Save, pa je mobilizacijom ustaške milicije nastojao stvoriti nekoliko uporišta s jedne i druge obale Save. Stoga komandant Glavnog štaba NOV i POH, general-lajtnant Ivan Gošnjak, 28. 7., naređuje 4. i 10. korpusu da 33. i 34. divizijom likvidiraju neprijateljska uporišta Martinsku Ves, Dubrovčak i Mahovo.

Štab 10. korpusa je utvrdio vrijeme zajedničke akcije na neprijateljska uporišta pa je 33. diviziji određen datum 9. augusta 1944. godine.

Ona je napala na uporišta Martinsku Ves i Dubrovčak s po dva bataljona 1. i 2. brigade u 23.00 sata. Uporište Dubrovčak napadao je 1. bataljon 1. brigade s dvije čete. Neprijatelj je u početku pružao žestok otpor.

Borbe u toku noći iscrpljivale su neprijatelja, a u ranu zoru miniran je glavni objekt odakle je pružao jak otpor. Kad je neprijatelj osjetio vatrenu premoć partizana i neposrednu opasnost da objekti koje je branio budu minirani, predao se oko 06.00 sati. U borbi je imao 4 mrtva i 55 zarobljenih. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 50 pušaka i 6.000 puščanih metaka.

- Naši gubici iznosili su: 7 ranjenih boraca od kojih je jedan uslijed zadobivenih rana umro.

Na uporište Mahovo napao je 3. bataljon 2. brigade također s dvije čete. Bataljon je neopažen prišao objektu gdje se nalazio neprijatelj, ali nije odmah energično jurišao i neprijatelj se, iako uskomešan, nije predavao. Tek u zoru, kad je organizirana koncentrična vatra iz automatskog oružja i protutenkovskih bacača mina, izvršen je juriš. Bombaši su uskakivali u prizemlje zgrade uslijed čega je neprijatelj bio prisiljen da se povuče u hodnik i na tavan zgrade. Poslije toga je izvršeno miniranje zgrade koja je bila potpuno srušena. U njoj su 44 neprijateljska vojnika našla smrt.

U toku borbe u Mahovu 2. brigada je imala 14 ranjenih, od čega 3 teže ranjena. Jedan teže ranjeni politkomesar čete kasnije je umro.

U borbama su jedinice 33. divizije ubile 54, i zarobile 54 neprijateljska vojnika, a Divizija je imala 2 mrtva i 23 ranjena borca.

Štab Divizije je uočio neke nedostatke u toj borbi. Štabovi bataljona i brigada nisu pokazali dovoljno inicijative u vođenju napada, organizaciji juriša, koncentraciji vatre, posebno podršci juriša koncentričnom vatrom automatskih oružja i protutenkovskih bacača mina. Nadalje, zapaženo je da teška oružja neposredno ne prate dijelove jedinica koje jurišaju i da se često nalaze dosta daleko od položaja za neposrednu podršku. Čak je bilo ustanovljeno da neki komandanti bataljona nisu upoznali komandire čete s konkretnim zadacima i organizacijom napada, pa je to također bio jedan od razloga sporosti i povremeno nedovoljne odlučnosti u izvođenju juriša.

Jedinice Moslavačkog PO su 6. augusta napale na Gudovac kod Bjelovara. Akcija nije uspjela zbog pogrešne procjene snaga neprijatelja. Umjesto 70, u uporištu se nalazilo 300 neprijateljskih vojnika.

Treći diverzantski bataljon je u prvoj polovici mjeseca augusta bio vrlo poduzetan na prugama Zagreb—Banova Jaruga i Zagreb—Križevci. Njegovi najvažniji i najznačajniji pothvati su: na pruzi Zagreb—Banova Jaruga kod stanice Ostrna je 2. 8. dignut u zrak putnički vlak u kojem su uništena: službena kola i četiri vagona. Ubijeno je 17 neprijateljskih vojnika. Saobraćaj je bio obustavljen 16 sati. Istog dana na pruzi Križevci—Dugo Selo između Vrbovca i Graca (Gradec) presječena je pruga na 28 mjesta i uništeno 56 tračnica. Na pruzi Zagreb—Banova Jaruga između željezničkih stanica Ostrna i Prečec je 5. 8. dignut u zrak putnički vlak u kojem je poginulo 11 i ranjeno 9 vojnika. Saobraćaj je bio obustavljen 24 sata. Između pruga Vrbovec-Gradec dignut je u zrak jedan oklopni vlak kojem je uništena lokomotiva i 6 vagona.

Prema naređenju Glavnog štaba o usklađivanju djelovanja s jedinicama 6. korpusa u Daruvarskoj kotlini, jedinice 33. divizije su iz Posavine preko Moslavine krenule u pravcu Krivaje-Oštrog Zida. Jedna neprijateljska kolona, koja je bila u pokretu kod Daruvara prema Bjelovaru preko Stare-i Nove Ploščice i Međuraće, uspjela je 17. 8. neometano proći u Bjelovar uslijed zakašnjenja jedinica 1. brigade.

Divizija je krenula na Bilogoru 18. 8. 1944. godine, u rajon sela Vel. Barne, Velike Jasenovače i Velikog Grđevca. U napadu 40. divizije na uporište Hercegovac 20. augusta 33. divizija je imala zadatak da postavi osiguranje prema Daruvaru i Grubišnom Polju. Na položaje koje je držala neprijatelj nije naišao i Divizija se 22. 8. 1944. god. ponovo vratila u Moslavinu, a zatim, u duhu općeg plana aktivnosti NOVJ, u početku septembra 1944. godine krenula u blizinu Križevaca.

Prvih dana augusta 1944. god. Glavni štab NOV i POH odlučuje u Moslavinu uputiti 7. diviziju NOVJ sa dvije brigade radi jačanja jedinica 10. korpusa. O tome Glavni štab izvještava Vrhovni štab 17. augusta 1944. g.:

»Da bi pojačali i pomogli nedovoljne snage X Korpusa, prebačene su na Moslavinu dvije brigade (3. i 4. brigada — prim, red.) 7. divizije. Pri prelazu glavne pruge (7. divizija je prešla prugu između Dugog Sela i Kutine — R. B.) u noći 15. na 16. srušile su 1 brzi i 1 oklopni vlak.«⁵⁴

Odmah po dolasku na područje Moslavine je, naređenjem Glavnog štaba NOV i POH, 7. banijska divizija stavljena - u operativnom pogledu - pod komandu Korpusa koji je izvodio napad na Hercegovac s jedinicama 40. divizije. Divizija je trebala kontrolirati liniju: Popovac—Koštanjevac—Trnovitica-Dražica i spriječiti eventualno nadiranje neprijatelja od Bjelovara u pravcu Hercegovca.

Sedma banijska divizija je 20. augusta vodila borbu u Moslavinu na ovim položajima: 3. brigada — na Samarici (k. 190 i k. 207) — Simljanima — Manduševcu — Oštroj Zidu, a 4. brigada je s tri bataljona zaposjela liniju S. Simljanica—Rastovac—Trudovo brdo—Gradina — k. 180. Divizija je imala zadatak da, s jedne strane, spriječi dublji prodor neprijatelja u slobodni teritorij Moslavine, a s druge strane da zatvori pravac pružanja pomoći napadnutom garnizonu Hercegovcu. Neprijatelj, koji je prethodnog dana ovladao Čazmom i ušao u Mikleuš, odmah ujutro produžuje nastupanje

⁵⁴ VII, tom V, knjiga 33, dok. 106, str. 543.

prema položajima 7. divizije. Jedinice kod Samarice pustile su neprijatelja na blisko odstojanje i kod potoka M. Sredske, sjeverno od k. 190, potukle prve neprijateljske dijelove, te odbacile njegove snage na polazne položaje. Poslije toga, videći da tim pravcem neće lako prodrijeti, neprijatelj je izvršio manevar prema lijevom krilu 3. brigade, gdje su se nalazile jedinice Moslavačkog odreda i jedan bataljon 3. brigade OZNA-e. Uspio je potisnuti ih i izbiti na k. 190 i 207, odakle je potisnuo dva bataljona 3. brigade prema Šimljaniku.

U isto je vrijeme jedan kozački puk preko Petričke i Bereka napao položaje 4. brigade želeći se probiti prema Garešnici. Neprijateljska artiljerija žestoko je tukla položaje. Brigada je odbila četiri neprijateljska juriša. Neprijatelj je jedino uspio ući u selo Simljanicu.

Oko 16 sati neprijatelj je s jednom kolonom počeo nadirati od Simljanice prema Simljanskom lugu i Krčevinama. U tom je trenutku jedan bataljon 3. brigade iz Oštrog Zida upućen u Krčevine—Šimljanski lug da napadne tu kolonu bočno i da je razbije. Bataljon je uspješno izvršio zadatak, razbio je neprijatelja i otjerao ga natrag. Tom prilikom otet je jedan top, ali je neprijatelj uspio da ga pod vatrom izvuče.

U 18 sati je po naređenju Štaba 6. korpusa 7. divizija dobila naređenje da se u sumrak prebaci u Slavoniju. Provodeći to naređenje Štab Divizije je prošao kroz Popović sela prema Paležu i dalje na nove položaje. Borba je počela u 08.00 sati ujutro i trajala je sve do 19 sati na liniji Oštri Zid—Šimljanica, gdje je neprijatelj zadržan. Zarobljen je jedan Čerkez i zaplijenjeno više od 20.000 pušćanih metaka i mnogo druge spreme.

Gubici neprijatelja nisu tačno utvrđeni, ali se cijene na oko 200 izbačenih iz stroja, dok je na našoj strani bilo 5 mrtvih i 26 ranjenih boraca.

Koliki su stvarni gubici 6. puka 1. kozačke divizije ne može se iz neprijateljskih dokumenata ustanoviti. Neprijatelj tvrdi da je u borbama oko Hercegovca poginulo oko 350 partizana, 300 ranjeno i 7 partizana zarobljeno, što je netačno. U izvještaju 6. korpusa o aktivnostima u tbku augusta mjeseca kaže se da su jedinice imale 91 mrtvog, 392 ranjena, 11 zarobljenih, 21 nestalog i 1 prebjeglog borca.

Glavni štab Hrvatske je nakon upućivanja 7. banijske divizije sve više pažnje posvećivao razvoju vojne i političke situacije na području 10. korpusa i radi toga je nastojao neposrednim usmjeravanjem utjecati na razvoj borbi i operacija. Sve više preuzima ulogu koordinatora u organizaciji planova za zajedničke operacije 6. i 10. korpusa. U to je vrijeme na području Moslavine boravio zamjenik komandanta Glavnog štaba NOV i POH general-major Petar Drapšin koji je na upit GŠH o situaciji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj odgovorio:

»Vojnički zadatak na sektoru X Korpusa, u izvjesnoj mjeri i VI, vrlo je delikatan. Da bi se obezbjedila kontinualna mobilizacija potrebno je da se vode borbe koje će izazvati žrtve, jer (se) samo diverzantskim i partiz(anskom) akcijama ne može obezbjediti uticaj. Ovo pak dolazi u oprečnost sa direktivama druga Tita o razmjeru izgubljenih i novomobilisanih. Naša parola je voditi borbe kao što je borba za Grubišno Polje gdje smo uz minimalne gubitke postigli značajni uspjeh. Da bi se obezbjedilo vođenje ovakvih borbi potrebna je municija za teško naoružanje. Sa dovoljno municije moći će se

osigurati uspjeh na način kako je postavio drug Tito, a neprijatelju će se spriječiti mobilizacija..,«⁵⁵

Uz tu je ocjenu Petra Drapšina, zanimljivo iznijeti neke dijelove izvještaja politkomesara 7. banijske divizije Uroša Krunića koji po dolasku u Moslavinu, među ostalim, piše:

»Nije proteklo ni dva dana uslijedila je neka ofanziva. Prije tih borbi u toku te ofenzive mi smo uspjeli održati konferenciju s našim štabovima, posebno s komesarima, gdje smo široko upoznali drugove s našim vojno-političkim zadacima. Pošto su se pojavili izvjesni znakovi za pljačku, mi smo održali smotru III. brigade pred kojom je govorio komandant (Milan Pavlović Mićun — R. B.) i komesar ovog štaba. Osudili smo izvjesne nedostatke koji su se do tada pokazali i upoznali borce sa našim zadacima na ovom terenu. Taj razgovor s borcima ostavio je naročit utisak. Bio je pozitivan. On je dao povod borcima da živu diskusiju kroz koju su mase boraca govorile i tražile da naše brigade budu primjer mladim jedinicama u borbi i u svom političkom držanju i radu. Isto tako prema pozadini borci su kroz diskusiju raspravili što je pravilno, a što ne valja. To je bilo neobično važno za borce u ovoj manjoj ofenzivi na Moslavinu. Naši su ljudi pokazali primjernu upornost u borbi na ovom terenu. Mi smo uglavnom vodili borbu sa ovim neprijateljem. Izbacili smo mu sigurno 250 vojnika iz stroja. Mi smo imali u toku svih ovih borbi 70 ljudi izbačenih iz stroja.

Mi smo bili isuviše kratko vrijeme u miru na ovom terenu, te baš zbog toga nećemo biti u stanju iznijeti pravo političko stanje ove pozadine. Uglavnom kroz neprestani pokret i borbu moglo se vidjeti i sljedeće:

1) Ima i više alarmantnih vijesti koje su uglavnom bačene u ovu pozadinu, kako bi je neprijatelj što više zadržao u svojoj kontroli. Baš sad, povodom mobilizacije koja se provodi u ovim krajevima, ustaše su izbacile parolu, da partizani mobilisane šalju da ratuju za Engleze. Inače neprijatelj je na ovom sektoru aktivan. Vršiti razne ispade vojničke, manje i veće. Propaganda mu je prilično jaka.

2) Jedinice su na ovom terenu mlade i nedovoljno sposobne po broju i vojničkoj vještini da neprijatelja tuku. Ovdje se i ne vode tako žestoke borbe. Vjerovatno zbog opće snage okupatora na ovom sektoru naša rukovodstva još nisu u stanju da ove jedinice bolje učvrste. U njima gledaju ovi borci i narod stare i iskusne jedinice. Poštuju ih i nazivaju »Bosancima«. Nadamo se da ćemo, ukoliko ostanemo ovdje u vezi s opće povoljnom situacijom u svijetu, pomoći u sređivanju prilika u Moslavini.

3) Nismo mogli za vrijeme ovih borbi opaziti rad raznih organizacija naših u selima. Naročito je važno baš u toku neprijateljskih nasrtaja na našu slobodnu teritoriju da odbori i druge organizacije pokažu svoju borbenost u brizi za narodom koji želi bježati pred neprijateljem. Vidjeli su naši borci i na ovom sektoru kolone Hrvata kako bježe iz Moslavine po Bilogori..«⁵⁶

Utisci koje je komesar 7. banijske divizije stekao samo za nekoliko dana boravka u Moslavini i ocjene koje je dao fiepobitno govore da je područje

⁵⁵ VII, tom V, knjiga 31, dok. 97, str. 512, primjedba 146.

⁵⁶ VII, tom V, knjiga 31, dok. 76, str. 396-397.

Zagrebačke oblasti bilo izvanredno vojno i politički osjetljivo za okupatora, a naročito za tzv. NDH, što je svatko morao odmah osjetiti. Otuda i složenost borbe kako na vojnom tako i političkom planu. Samo u jednoj borbi je 7. divizija imala 70 izbačenih iz stroja. A što bismo rekli za još vrelije terene Zagrebačke oblasti – Kalnik, Bilogoru, Podravinu, Zagorje i Prigorje – gdje je neprijatelj danomice bio u akciji i imao uvijek dovoljno jake snage u uporištima za brze intervencije. Mlade jedinice Zagrebačkog korpusa, naročito njegov kadar, nisu imali dovoljno vremena da steknu borbena znanja i iskustva, jer je neprijatelj stalno težio držati inicijativu u svojim rukama i nije davao predaha za izobrazbu i školovanje. To se nepovoljno odražavalo, budući da se mobilizacija i popuna u nekim trenucima pravodila mnogo brže nego osposobljavanje kadrova i jedinica za teške borbe, naročito napade na utvrđena uporišta bez teškog oružja, a tih je napada bilo sve više.

BORBE NA KALNIKU, U ZAGORJU I PRIGORJU

(augusta 1944. god.)

Sekc. Čakovec, Ptuj, 1 : 100.000

Prva zagorska brigada je u pokretu iz Moslavine u Zagorje vodila trodnevnu borbu s nadmoćnijim snagama neprijatelja. Prvu borbu imala je 3. 8. 1944. s jednom bojnom PTS-a i jednom satnijom gestapovaca (feldžandara) na položajima Sambolici-Vrlci. U osmosatnoj borbi neprijatelj je uspio prodrijeti u Vrlce. Na položaju Sambolici neprijatelj je protunapadom protjeran prema Zlataru. U toj borbi neprijatelj je ostavio na bojnopolju 3 mrtva, dok je veći broj ranjenih otpremio u Zlatar. Zaplijenjena je 1 puška i nešto municije. U svojim izvještajima neprijatelj tvrdi da je poginuo 21 partizan (Brigada je imala 3 mrtva i 6 ranjenih).

Sljedećeg je dana neprijatelj napao Brigadu na položajima u Petrovof Gori, ali je nakon duže i oštore borbe odbačen u selo Lobar. Neprijatelj je imao nekoliko mrtvih i ranjenih, a naše jedinice 2 mrtva i 3 ranjena borca.

Neprijatelj je 5. 8. sa 600 gestapovaca i ustaša iz Krapine i Zutnice (dijelovi PTS-a i 15. policijskog bataljona iz Krapine) napao položaje 1. zagorske brigade. Nakon neravnopravne borbe ona se povukla, nanijevši neprijatelju gubitke u mrtvima i ranjenima. U znak odmazde neprijatelj je u selu Gor. Jesenje zapalio 26 kuća. Istovremeno je jedan bataljon zapadno od sela Đurmanca, kod Hromca, vodio borbu s oko 400 gestapovaca i ustaša. Frontalnim napadom neprijatelj je pokušao zbaciti s položaja Bataljon, ali je on snažnim protunapadom natjerao neprijatelja u bijeg.

Jedan bataljon Zagorskog PO je 11. 8. napao odjel »časne radne službe« u Laduču (4 km. s. z. od Savskog Marofa) i njemačkih oružnika. Ubijeno je 13 gestapovaca, od toga 2 oficira, a 1 i zarobljeno. Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza šarca, 3 parabele, 18 pušaka, 2 radio-stanice i 3 pištolja.

Omladinski bataljon tog odreda je 19. 8. na cesti Oroslavlje-Zagreb iz zasjede napao kamion koji je prevozio ustaše. Ubijeno je 35, ranjeno 5 i zarobljen 1 ustaša. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 3 šmajsera, 29 pušaka i pištolj.

Kalnički PO se do 15. 8, uglavnom, nalazio na sektoru Kalnika radi osiguranja žetve.

Jedan bataljon Kalničkog odreda je 6. 8. postavio zasjedu kod sela Skarnika u blizini Varaždinskih Toplica gdje su ustaše imale osiguranje radi izvoza drva iz šume Kalnik, iz područja Kozji hrbet. Ustaše su naišle na zasjedu i tom prilikom ubijeno je 9, a zarobljena 2 ustaše. Zaplijenjeno je 9 pušaka i oko 1.000 metaka.

Jedna četa 2. bataljona Odreda je 21. 8. postavila zasjedu na cesti Koprivnica—Ludbreg kod Močila. Zarobljena su 4, a ubijeno 3 domobrana. Istovremeno je 3. diverzantski bataljon je na pruzi Dugo Selo—Križevci u toku mjeseca uništio 2 lokomotive i 15 vagona, a prugu ošteti na 200 mjesta. Saobraćaj je bio prekinut oko 64 sata.

PLAN VRHOVNOG ŠTABA: RUŠENJE KOMUNIKACIJA U HRV. ZAGORJU I MOSLAVINI

(septembra 1944. god.)

Sekc. Čakovec, Čazma, Zagreb 1 : 100.000

U početku septembra je na zapadnom frontu u Italiji i Francuskoj počela ofenziva savezničkih snaga. U vezi s tom ofenzivom je Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije imala svoj plan ofenzivnog djelovanja na glavnim komunikacijama kojima se okupator sa svojim satelitima svakodnevno služio.

Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije, općim aktom od 17. augusta 1944. god., izdaje naređenje:

»U vezi opšteg savezničkog plana, NOV i POJ dobila je zadatak da naročito u vremenu od 1 do 7. septembra ruši komunikacije na cijelom jugoslovenskom ratištu i tako ukoči manevrenost okupatorskih trupa. Kao i do sada, stalo mi je do toga da naša vojska izvrši svoj važni zadatak. U tom cilju

NAREĐUJEM:

1. - Potrebним snagama rušićete sledeće komunikacije:

 željezničku prugu Varaždin—Zabok—Zaprešić (1)

 željezničku prugu Zaprešić—Zagreb (2)

 željezničku prugu Zagreb—Banova Jaruga (2).

Pored navedenih komunikacija treba u vremenskom periodu od 1. do 7. septembra dejstvovati i na druge važne komunikacije, tako da neprijateljski saobraćaj bude paralizovan.

2. — Savezničko vazduhoplovstvo sadejstvovaće našim akcijama. Ono će dejstvovati danju, prvenstveno tukući neprijateljski saobraćaj. Vaše jedinice dejstvovaće na komunikacijama noću. Po danju uklanjaće se sa komunikacija, kako ne bi trpeli gubitke od savezničkog vazduhoplovstva. Ako, pak, pojedine vaše jedinice treba da ostanu na osvojenim delovima komunikacija, potrebno je prethodno o tome obavestiti savezničkog oficira za vezu, da vazduhoplovstvo ne tuče dotični sektor komunikacija. Sa savezničkim vazduhoplovstvom

potrebno je uspostaviti što tešnju vezu, kako bi njegovo dejstvo došlo do punog izražaja. Nastojati da se u samoj zemlji obezbede baze za uzletanje aviona i regulisanje najužeg taktičkog sadejstva.

Savezničkom vazduhoplovstvu naročito treba pokazati mesto gomilanja i grupisanja neprijateljskih trupa usled prekinutog saobraćaja.

3. — Redovno ćete obavешtavati savezničke oficire o planovima akcija i njihovom rezultatu u navedenom periodu od 1 do 7 septembra tek. godine.

4. — Saveznici će nastojati da za ovu operaciju doture što više borbenih sredstava: bacača Piat, protivtenkovskih i brdskih oruđa, eksploziva, mašina za električno paljenje, municija za naše pešadijsko i teško naoružanje. Preko savezničkih oficira za vezu blagovremeno javiti mesta za bacanje ovog materijala.

5. - Broj naznačen pored komunikacija označuje prioritet i važnost njenog rušenja; (1) — komunikacije prvenstvene važnosti (2) (3) i (4) — drugostepene, trećestepene važnosti. No, razume se sve te komunikacije treba rušiti.

6. — Dozvoljava se glavnim štabovima da mogu izvršiti podelu komunikacija prema trenutnom rasporedu jedinica pojedinih korpusa. Osnovno je da navedene komunikacije budu porušene.

7. — Ovo naređenje dostavlja se preko savezničkog oficira za vezu i po istom se ima postupiti.

(M. P.) Vrhovni Komandant NOV i POJ
Maršal Jugoslavije
Tito v. r.«

U duhu takve direktive štab 10. korpusa odredio je da 7. divizija 31. 8./1. 9. uništi željezničku prugu između Popovače i Kutine, a 32. divizija 1. 9. 1944. željezničku prugu Varaždin-Zabok.

Sedma divizija je uspješno izvela diverziju u kojoj su postignuti ovi uspjesi: Zaplijenjen je i potpuno uništen jedan oklopni vlak s posadom i 2 tenka; likvidirano je 6 neprijateljskih bunkera na istoj željezničkoj pruži, skupa s posadom;

uništena je željeznička stanica Voloder;

srušena su 2 željeznička mosta od po 10 metara dužine i nekoliko propusta;

željeznička pruga uništena je na 150 mjesta u dužini od 7 kilometara;

telefonska linija potpuno je uništena na dužini od 7 km;

zarobljeno je 12 neprijateljskih vojnika i 1 oficir;

ubijeno je 80 neprijateljskih vojnika;

zaplijenjeno: 1 laki minobacač, 2 teška i 4 laka mitraljeza, 1 puškomitraljez, 1 šmajser, 35 pušaka, 12.000 metaka, 2 telefona i mnogo druge spreme.

Zbog tog su uspjeha Štab Divizije i borci 3. i 4. brigade naredbom Štaba Korpusa br. 36 od 2. 9.1944. pohvaljeni.

U »Bojnoj relaciji 1. zbornog područja« o toj diverziji je rečeno:

»1. IX 1944. g. Komunisti odpočeli sa masovnim napadajima na ž. prugu, u cilju rušenja iste, radi sprečavanja navodnog povlačenja Nijemaca.

Noću 31. VIII/1. IX 44. vrlo jake i dobro oružane komunističke snage III

banijske brigade, ojačane sa nekim odredima, napale su ž. prugu, bunkere i osiguranja na pruzi između Repušnice i Volodera. Bacačima i protuoklopnim topovima porušeni su bunker kod Gračanice, te bunker i ž. pruga Voloder, a minama porušena pruga na više mjesta.

Njemački oklopni vlak iz Popovače, koji je upućen u pomoć, naišao je između Popovače i Volodera na minu, a osim toga u borbi vrlo oštećen.

Istodobno su komunisti na posadu Kutina sa zapadne i jugozapadne strane napadali.

Prilikom ovih borbi pokazalo se da visoki bunker gube svoje značenje, uslijed velike izloženosti topničkoj i bacačkoj neprijateljskoj vatri.

Naši gubitci: 1 častnik i 17 domobrana poginuli, 2 dom. nestala...⁵⁷ Prema izvještaju »Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva« poginulo je 13 njemačkih vojnika i domobrana.⁵⁸

Zadatak 32. divizije bio je rušenje pruge prvog stupnja važnosti. Takav je zadatak u jeku sveopće ofenzive izvanredno potaknuo moral i borbeno raspoloženje boraca i rukovodilaca. U zapovijesti Štaba Divizije za tu akciju, od 1. 9. 1944, u uvodnom dijelu kaže se:

»U historijskim danima kada sve antifašističke snage ujedinjenih naroda na čelu sa Sovjetskim Savezom i svojim pobjedonosnim Armijama nemilosrdno uništavaju Hitlerovu ratnu mašinu i razbijaju sve fašističke frontove, u času kad se Crvena armija nalazi na granicama naše zemlje i kada se sprema posljednji udarac na fašističku krvavu vojsku na frontovima, na Balkanu naša Narodnooslobodilačka vojska ima veliku ulogu u konačnom obračunu sa razbojnicima i fašističkim izdajnicima u našoj zemlji i sa Hitlerovim okupatorskim zvijerima.

Naša divizija u sastavu velikog savezničkog plana dobila je zadatak da uništi komunikacije Zagreb—Varaždin uz saradnju savezničke avijacije i da uz put likvidira neka neprijateljska uporišta.⁵⁹

Rušenje pruge bilo je predviđeno na dužini od 5.000 metara, a 3. diverzantski bataljon je za taj zadatak imao dovoljno eksploziva. Od Madžareva do kote 229 brigada »Braća Radić« je dala neposredno osiguranje diverzantima. Za vrijeme akcije Bataljon je bio stavljen pod komandu Štaba brigade »Braća Radić«. Štab Divizije je planirao da diverzanti istovremeno miniraju prugu cijelom dužinom, pa je zbog toga po jedan bataljon neposredno osiguravao rad diverzanata od Madžareva i Donje Konjščine i Trgovišća, u kojem se nalazila jedna satnija dopunske bojne. U Novom Marofu je uporište sačinjavala jedna ustaška novačka (regrutna) bojna jačine oko 350 ustaša.

Brigada »Matija Gubec« postavila je osiguranje na asfaltnoj cesti Novi Marof—Zagreb i teškim bacačem tobože napadala Novi Marof. Bataljon Brigade fingirao je napad za cijelo vrijeme rušenja pruge. Takav raspored Brigade omogućavao je najbolji prihvat Udarne brigade »Braća Radić« i 3. diverzantskog bataljona po izvršenju zadatka.

Divizija je 1.9. u 18.00 sati krenula na izvršenje zadatka. Da svojom prisutnošću ne bi svratila pozornost neprijateljskih jedinica i pojačala njihovu

⁵⁷ Arhiv VII., reg. br. 9/1-9, k. 58.

⁵⁸ VII, tom V, knjiga 33, dok. 3, str. 15.

⁵⁹ VII, tom V, knjiga 33, dok. 1, str. 7.

budnost, Divizija je 1. 9. u rano jutro ušla u šumu Kalnik iznad sela Gornje Rijeke »u konspiraciju«. Da bi se sačuvala što veća tajnost, Štab Divizije je naredio da se obustavi svaki pokret, pa čak i izviđača. Toga dana su dvije satnije ustaša iz Novog Marofa, ne znajući za prisutnost naših snaga, nakon pljačke sijena u selu Gornjoj Rijeci, krenule cestom Sudovec—Moždenec za Novi Marof. Tako su se sukobili u susretu s glavninom Divizije koja je sa štabom prelazila preko iste ceste. Lijevo bočno osiguranje divizijske kolone (bataljon brigade »Matija Gubec«) nije bilo dovoljno oprezno, jer je dopustilo da neprijatelj prije njega zauzme dominirajuće visove s kojih je počeo otvarati bočnu vatru na našu kolonu. Neprijatelj je bio iznenađen pojavom velikog broja partizana, pa je i sam bio presječen i počeo se pod zaštitom povlačiti u Novi Marof.

Ne upuštajući se u borbu, divizijska je kolona nesmetano produžila na svoj osnovni zadatak — rušenje pruge. U toku noći su Udarne brigade »Braća Radić« i 3. diverzantski bataljon uspjeli porušiti 6.390 metara na odsjeku Podrute — Budinščina, što je bilo dovoljno da pruga bude izbačena iz saobraćaja.

Dva je dana kasnije brigada »Matija Gubec«, ojačana 3. diverzantskim bataljonom, srušila prugu na dužini od 6.000 metara na odsjeku Donja Konjščina—Budinščina. Prilikom rušenja zametnula se borba s neprijateljem iz uporišta Konjščina i Prepolno, koji je nastojao onemogućiti rušenje pruge. U toj akciji imali smo 4 lakše ranjena borca.

Pruga je bila razrušena na dužini 12 kilometara i gotovo do oslobođenja s prekidima — izbačena iz saobraćaja.

Sve jedinice su poduzimale mjere zaštite od savezničke avijacije. Povlačile su se daleko od komunikacija, kako saveznički piloti ne bi bili dovedeni u zabludu. Dani su prolazili. Došao je i 7. septembar, posljednji dan predviđen za savezničku zračnu ofenzivu, ali uzalud su oči boraca bile uprte u nebo, uzalud su oni pogledima tražili savezničke avione. Oni se iznad naših glava nisu pojavljivali.

Ne ispuštajući inicijativu iz ruku, nakon uspješnog rušenja pruge, Štab 32. divizije odlučuje napasti i uništiti neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina na domaku samog Zagreba (28 km). Napad divizijom u neposrednoj blizini glavnoga grada tzv. NDH, na samom pragu Zagreba na uporište vanjske obrane Grada bio je znak velike smjelosti.

Uporište Sv. Ivan Zelina branilo je 120 domobrana i 60 žandara naoružanih lakim oružjem. Susjedna uporišta imala su ove snage: Donja Zelina — 80 ustaša, Crkvena Ves - 120 ustaša PTS-a, Bjelovar-Moravče - 80 ustaša, Popovec — 50 ustaša, Soblinec — 40 ustaša, Kašina — 60 ustaša, 60 žandara, 80 milicionara, Komin — 60 ustaša, Marija Bistrica — 250 ustaša, Laz — 120 ustaša, Vrbovec — 80 ustaša.

Napad i likvidacija uporišta povjereni su brigadi »Braća Radić«, ojačanoj 3. diverzantskim bataljonom. Trebalo je postaviti osiguranja i prema Kominu. Brigada »Matija Gubec« osiguravala je napad iz pravca Zagreba. Diverzantski je bataljon srušio mostove prema Kominu.

Početak napada određen je za 7. 9. 1944. u 23.30 sati, Štab Divizije

nalazio se u Donjoj Topličici. Veza s brigadom »Braća Radić« bila je uspostavljena telefonskim putem, a s brigadom »Matija Gubec« radio-putem.

Podaci o neprijatelju bili su približno tačni. Trebalo je brzo napasti i u najkraće vrijeme likvidirati uporište. Nemajući teško naoružanje Štab Divizije odlučuje koncentrisati vatru iz 5 Piata i sa 250 kg eksploziva srušiti sve zidine objekata iz kojih bi neprijatelj pružao otpor. Dominantnu tačku u naselju, crkvu, trebalo je odmah zauzeti da je neprijatelj ne bi zauzeo i otežao napad i borbu u uporištu. Napad je počeo sa 10 minuta zakašnjenja. Vod dobrovoljaca s operativnim oficirima 2. bataljona brigade »Braća Radić«, Blažom Janjušićem, u prvom je naletu zauzeo crkvu, usput likvidirao nekoliko bunkera i zarobio 14 domobrana i 1 oficira. Otporne tačke, koje su branili domobrani, zauzete su vrlo brzo, dok su žandari iz žandarmerije i općine pružali ogorčen otpor i nisu se htjeli predavati usprkos koncentričnoj vatri iz Piata. To je bio razlog za miniranje zgrada da bi se tako likvidirao otpor neprijatelja. Jurišni pioniri su se snažnom automatskom i pušćanom vatrom približili zgradi i minirali je.

Snažna eksplozija odmah je srušila zgradu. Oni neprijateljski vojnici koji nisu poginuli, povukli su se u podrum zgrade (10–15 žandara) i produžili borbu. Budući da je bilo već 4 sata ujutro, a borba planirana samo za noć, Štab Divizije je odlučio povući jedinice iz uporišta. U toj je akciji poginulo 40 od 130 neprijateljskih vojnika, a zarobljena su 32 domobrana, 2 oficira i 4 podoficira.

Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 3 automata, 2 pištolja, oko 100 pušaka, vojničkih i civilnih, i mnogo druge vojne sprema.

Divizija je imala 16 ranjenih i 4 poginula borca i to najviše od komadića vlastitog oružja (Piata). Među poginulima bio je i Jugo Filipi, ratni dopisnik divizije.

Na varaždinskoj je cesti 3. diverzantski bataljon uništio 7 mostova.

Napad na uporište Sv. Ivan Zelina u potpunosti je uspio. Neprijatelj, iako ne u cijelosti likvidiran (ostalo je 15 žandara), zadobio je težak udarac na samoj periferiji Zagreba, gdje se, uslijed sve češćih partizanskih napada, osjećao sve ugroženijim.

Borba u Sv. Ivanu Zelini pokazala je da dobro pripremljena akcija (prije napada napravljen je plan i izvedena vježba sa specijalnim grupama koje su napadale pojedine objekte) može uspjeti, pogotovu kad se sadejstvo ostvari do kraja. Poučno iskustvo bilo je upotreba većeg broja Piata na iste objekte, te korištenje većom količinom eksploziva kao dobrom zamjenom za teško oružje.

S obzirom na brzinu akcije, nije uopće bila upotrebljena divizijska rezerva, bataljon Zagrebačkog PO, a ni jedinice na osiguranju nisu ulazile u borbu, jer neprijatelj nije kretao u toku noći.

U »Bojnoj relaciji 1. zbornog područja« o napadu na uporište Sv. Ivan Zelina, piše:

»7. IX 1944. g. partizani jačine oko 1000 ljudi napali su oko 23.00 sati uporište u Sv. Ivan Zelina i Kominu, nakon što su minirali sve okolne mostove, te brzoglasne veze i rasvjetu prekinuli. Napadaj je izvršen svim

vrstama naoružanja. Posada se poslije jakog neprijateljskog pritiska povukla iz vanjskih uporišta prema središtu, te davala otpor iz nastamba.

Prije nego što je uništena uredovnica sati (četna kancelarija — R. B.) i skladište, domobrani su se povukli u oružničku nastambu gdje su davali otpor dok se partizani nisu oko 6.30 sati povukli.

Naši gubici: zapovjednik sati i vodnik častnik zarobljeni, te još 4 vodnika i 15 domobrana, razvodnika i desetnika. Ranjeno 4 domobrana od kojih je jedan podlegao ranama. Nestalo 43 domobrana.⁶⁰

Nakon uspješnog napada na Sv. Ivana Zelinu, 32. divizija se 7. 9. ovako razmjestila: brigada »Braća Radić« u Zaistovcu, a brigada »Matija Gubec« u Fodrovcu. Štab Divizije u Zaistovcu. Tog je dana Štab Divizije dobio zapovijest za napad na Križevce.

NEUSPJELI NAPAD NA KRIŽEVCE

(13/14. 9.1944. god.)

Sekc. Čakovec, Čazma 1 : 100.000

Jedinice 10. korpusa i 7. banijske divizije su zapoviješću op. br. pj. 464/44, izdanom 7. 9. 1944. u 10.00 sati dobile zadatak da napadnu na Križevce;

— 33. divizija da sa dvije brigade likvidira neprijateljsko uporište Križevci;

— 32. divizija da osigurava napad od pravca Koprivnice na liniji: Donjara-Sokolovac i prema Gornjoj Rijeci na liniji Gušćerovec. Pod komandu te divizije stavlja se Kalnički PO koji je na liniji Vel. Poganac—Ludbreški Ivanec osiguravao pravac od Ludbrega;

— 7. udarna divizija, ojačana Križevačkim bataljonom, postavlja osiguranje prema neprijateljskom uporištu Bjelovar na liniji potoka Velike i prema Vrbovcu na liniji Gradec, dok Križevački bataljon drži položaj kod Gornjeg Tkalca;

— Istočna grupa odreda (Bjelovarski i Moslavački PO i 1. srpski bataljon) osiguravaju pravce od Koprivnice i Novigrada Podravske na liniji Široko Selo—Gornji Križ-Topolovac. Prvi srpski bataljon zatvara pravac od Narte kod Bjelovara prema Štefanju.

Početak napada bio je predviđen za 9/10. 9. u 23.00 sati.

Uporište je branilo oko 1.100 neprijateljskih vojnika, domobrana i žandara naoružanih jednim topom 65 mm, 4 topa 37 mm, 6 teških mitraljeza i 30 puškomitraljeza. Neprijatelj je bio utvrđen u uporištu u tvrdim zgradama i većem broju betonskih i zemljanih bunkera.

Osnova napada bila je pretpostavka da će se garnizon predati, budući da je komandant garnizona uspio uvjeriti obavještajce Korpusa i terensku obavještajnu službu da će se »predati«, tj. da će on poslije toga prijeći na stranu partizana.

Jedinice brigade »Matija Gubec« bile su 9. 9. ujutro već u pokretu prema selu Sokolovcu, kad su od Grdaka vraćene u selo Fodrovec, jer je u međuvre-

⁶⁰ Arhiv VII, reg. br. 911-14, K. 58. - VII, tom V, knjiga 33, dok. 33, str. 162.

menu Štab Korpusa, radi provjeravanja nekih podataka o uporištu, odgodio napad.

f Vrijeme do početka napada su jedinice 32. divizije maksimalno iskoristile za popunu i obuku. Do 16. 9. 1944. u 32. diviziju došlo je 235 domobrana koji su dobrovoljno stupili u redove NOV-a i 642 mobilisana s tog terena.

] Odgoda napada na Križevce bila je svojevrsno upozorenje za neprijatelja, koji je gatnizonu u Križevcima doveo pojačanje jedne bojne 5. stajaćeg zdruga iz Koprivnice. Zapovijest je također promijenjena. Uz 33. diviziju s južne i sa zapadne strane, na Križevce su istovremeno napadale i jedinice 7. udarne divizije.

Za napad je 33. divizija odredila 1. brigadu. Brigada je bila u 22.30 sati na polaznim položajima za napad i na tom mjestu očekivala je ugovorenu vezu s neprijateljskim komandantom, ali on nije došao. Napad je počeo u 01.00 sati, puna dva sata kasnije od napada jedinica 7. divizije i od vremena određenog za napad. Brigada je postigla neznatne uspjehe, i do 03.30 sati nije zauzela nijednu važnu neprijateljsku tačku koja bi stvorila mogućnost novog prodora u centar uporišta. U 04.20 sati se, po naređenju Štaba Divizije, povukla iz uporišta. U borbi je imala 13 ranjenih boraca.

Sedma divizija je uspješno prodrla u grad, ali zbog nedostatka koordinacije s jedinicama 33. divizije početni uspjeh nije bio iskorišten za dublje prodiranje u uporište. O tome Štab Divizije 22. 9. 1944, u općem vojno-organizacionom izvještaju, kaže:

»...Naše jedinice, i pored žestokog otpora neprijatelja, probile su se na jednom mjestu u sam grad, gdje su odbile nekoliko protunapada neprijatelja i da je XXXIII divizija sa svoje strane uspjela da prodre u grad, mi bi mogli naš uspjeh proširiti i vjerovatno bi grad bio zauzet. Međutim, kako do toga nije došlo morali smo odustati od daljeg napada i povući se...«⁶¹

Zapovjedništvo 1. posadnog zdruga u »Bojnoj relaciji«, o napadu na Križevce, piše:

»13. IX 1944. g. Izvršen napad jakim odmetničkim snagama na grad Križevac. Napad je počeo u 23.47 sati na zapadnoj strani na kolodvor. Jakom bacačkom vatrom ušutkani naši topovi, ali su poslije promjene, pod vatrom vatrenog položaja, ponovo otvarali vatru. Poslije ispoljenog najjačeg napada na zapadnu stranu grada, odpočeo je napad i na istočnoj strani s ciljem prodora.

Svega na jednom mjestu uspio je neprijatelj probiti prvu liniju odbrane, ali je nastala breša zatvorena udarom jednog voda iz pričuve. Napad je trajao do 06.00 sati, kada su se odmetnici sa teškim gubitcima povukli.

Jednovremeno kada je napadan grad napadnuta je i posada mosta potoka .Glogovnice, koja je premoćnim snagama podlegla.«⁶²

U »Dnevnom izvješću« Ia broj 260/44 od 16. 9. 1944. o pomenutom napadu još se kaže:

»Noću 13/14. IX - izvršen je jak napadaj partizana na Križevce. Odlučnim protunapadajem neprijatelj je odbijen i protjeran u smjeru jugozapada, uz

⁶¹ VII, tom V, knjiga 33, dok. 86, str. 407-408.

⁶² Arhiv VII, reg. br. 21-1/5, k. 569.

teške gubitke. Palo je oko 180 partizana većinom od djelovanja naše topničke vatre. Vlastiti gubici: 7 poginulih, 33 ranjenih i 39 nestalih (2 častnika).⁶³

Neprijateljski izvještaji, također, pokazuju da je nejedinstveno komandovanje u toku napada bilo jedan od razloga što u napadu na Križevce nismo postigli veći uspjeh. Isto tako, odgađanje napada bez sumnje je upozorilo neprijatelja na namjere partizana, a nije isključeno da je suradnik u uporištu bio neiskren. Može se, čak, pretpostaviti da je taktizirao dok u Križevce ne stigne pojačanje iz Koprivnice. To je bila jedna bojna »Crne legije«, koja je uglavnom preuzela vanjska obrambena uporišta i neke tačke u gradu. Može se pretpostaviti da je neprijatelj pod izgovorom »predaje« htio namamiti naše jedinice u uporište kako bi se ponovio Ludbreg (5/6. 7. 1944).

Na zasjedama nigdje nije bilo borbe, što svjedoči da bi snage bile dovoljne za uspješno izvršenje zadatka, da je napadu prethodilo dobro izviđanje, a u napadu ostvareno jedinstveno komandovanje.

Iz raspoložive dokumentacije ne može se utvrditi koji su razlozi rukovodili štab 10. korpusa da odluči napasti na Križevce, kad je Petar Drapšin, kao zamjenik komandanta Glavnog štaba Hrvatske, 7. 9. 1944. od GSH dobio telegram za Štab Korpusa, u kojem piše:

»Obzirom na razvoj situacije, težište rada treba i dalje da ostane na komunikacijama. Neprijateljska utvrđenja uskoro ćemo moći zauzeti sa mnogo manje žrtava. Zato ne preduzimajte još čišćenje Podravine, nego pojačajte napade na komunikacije i demonstrativne napade na garnizone manjim snagama u cilju rastrojavanja nepr. vojske.«⁶⁴

U svakom je slučaju napad na Križevce, iako nije uspješno završen, imao veliko moralno značenje, jer je pred očima naroda tog kraja pokazao veliku snagu partizana. Pad Križevaca u toj situaciji bitno bi pogoršao položaj Bjelovara i Koprivnice, što bi u operacijama čišćenja Podravine od neprijatelja u toku septembra i oktobra 1944. jedinicama 6. i 10. korpusa i 7. banijske udarne divizije dalo još snažnije moralne i borbene poticaje, povećalo njihovu ofenzivnost, osiguralo masovniju mobilizaciju novih boraca na Bilogori i Podravini, te izazvalo još veću demoralizaciju u neprijateljskim uporištima, naročito u onima gdje su se nalazili domobrani.

Brzina kojom je donesena odluka za napad, te brzo odustajanje od borbe za oslobođenje Križevaca i uništenje neprijatelja u njima, upućuju na zaključak da Štab Korpusa nije posvetio potrebnu pažnju pripremi niti pokazao upornost u rukovođenju jedinicama u toku napada.

6. I 10. KORPUS ZAPOČINJU OFENZIVU U BILOGORI, PODRAVINI I SLAVONIJI

(septembra 1944. god.)

Sekc. Bjelovar, Čakovec, Đurđevac 1 : 100.000

Septembarska ofenziva NOVJ u cijeloj zemlji bila je dio širega savezničkog plana u Sredozemlju i posljedica uspješnog napredovanja Crvene armije na istočnom frontu.

⁶³ VII, tom V, knjiga 33, dok. 131, str. 660.

⁶⁴ VII, tom 5, knjiga 33, dok. 107, str. 536.

Naređenje Glavnog štaba NOV i POH op. broj 473 od 13. 9. 1944. god., koje je putem radija poslano štabovima korpusa i divizija, djelovalo je kao borbeni poklič za općeoferenzivno djelovanje i opću ofenzivu u Zagrebačkoj oblasti. U njemu se kaže:

»U vezi sa dolaskom Crvene armije na našu granicu situacija Nijemaca je vrlo teška. Porušene željeznice natjeruju ih na pokrete cestama. Dosta su dezorganizovani i demoralisani.

Maršal Tito traži od nas da ne dozvolimo Nijemcima da se organizovano povuku i iznesu oružje iz naše zemlje.

Naređujemo: da sve jedinice razvijaju maksimalni polet i inicijativu u sve jačem uništavanju komunikacija, zauzimanjem važnih čvorišta, gradova i drugih uporišta. Napade naročito upravljati na domobranske garnizone, privlačiti ih u naše redove i dezorganizovati.«⁶⁵

U skladu s takvim direktivama je 4. korpus usmjerio težište operacija između Save i Kupe, a 6. i 10. korpus u dolinu Drave radi oslobađanja većeg dijela Podravine i stvaranja povoljnijih uvjeta za dobivanje pomoći od trupa Crvene armije, koje su se kroz Rumuniju približavale našim granicama.

Povoljna vojno-politička situacija i stalna aktivnost jedinica 6. i 10. korpusa natjerali su ustaško komandovanje da neka područja počne napuštati. Istovremeno je poziv, koji je Maršal Tito uputio domobranskim jedinicama da prelaze na stranu NOV-a, imao snažan efekat u općoj vojnoj situaciji koja se sve više pogoršavala za okupatora i njegove sluge. Izazivala je demoralizaciju u mnogim neprijateljskim uporištima. Masovno prelaženje jedinica u naše redove natjeralo je ustaše da u garnizone upućuju svoje jedinice za vanjsku zaštitu obrane, ili kombiniraju jedinice od ustaša i domobrana. Bilo je čak slučajeva da su ustaše hapsile stanoviti broj domobranskih oficira kako bi spriječile daljnje osipanje jedinica.

Nemoć neprijatelja na graničnom području 10. i 6. korpusa brzo je pokazana napuštanjem Daruvara (14. 9), Hercegovca i Garešnice. Istovremeno je 7. udarna divizija na pruzi Zagreb—Koprivnica razbila neprijateljska uporišta u Vrbovcu i Repincu, što je olakšalo povezivanje slobodnih i poluslobodnih teritorija Kalnika i Moslavine i veze sa Zagorjem i Prigorjem.

Nakon akcija koje su izvele jedinice 10. korpusa i diverzanti, neprijatelj je bio prisiljen glavnu komunikaciju Zagreb-Dugo Selo - Novska osigurati pouzdanijim trupama i na nju dovesti 1. kozačku diviziju. Obranu komunikacije Zagreb—Varaždin (prugu počinje popravljati) povjerava brzom domobranskom zdrugu koji je bio na izobrazbi u Njemačkoj, a dobro opremljen i naoružan. Zdrug je bio u cijelosti motoriziran i preuzeo je stalnu patrolnu službu, a štab mu se nalazio u Donjoj Stubici.

Raspored neprijateljskih snaga u uporištima je, uglavnom, ostao nepromijenjen. Na sektoru Zagorja, Prigorja i Kalnika bile su stalne ustaške posade, brzi domobranski zdrug i jedinice PTS-a. Na području Podravine i Bilogore operira 5. ustaški stajaci zdrug (Crna legija), dok se na sektoru Moslavine i Posavine nalaze dijelovi 1. kozačke divizije, 4. gorskog zdruga i neki dijelovi 1. gorskog zdruga. U Zagorju i Prigorju neprijatelj je kontrolirao čitav teren, a

⁶⁵ VII, tom V, knjiga 33, dok. 106, str. 543.

na ostalom je dijelu teritorija kontrolu imao samo povremenim upadima i prepadima na naše jedinice i ustanove.

Na području Kalnika neprijatelj uporno teži zadržati glavne komunikacije za Podravinu, Zagorje i Moslavinu. Radi toga uporno brani uporišta Križevce, Koprivnicu, Ludbreg, Varaždinske Toplice i Novi Marof. U Zagorju je, uz opću težnju da kontrolira čitav teritorij, osnovnu pažnju usmjerio na komunikacije Zagreb-Varaždin, jer Zapadna grupa odreda nema dovoljno snaga na tom području.

U skladu s općom direktivom o stupnjevanju aktivnosti, Štab Korpusa, nakon napada na Križevce, usmjerava pokret jedinica prema Bilogori i Podravini, da svojim aktivnostima pomognu jedinicama 6. korpusa pri oslobađanju Virovitice.

Mobilizacija i popuna jedinica bile su, također, stalni zadaci koje su naše jedinice sve uspješnije rješavale pojačanim dolaženjem domobrana. Kompletne jedinice sa svojim starješinama i oružjem počele su stupati u naše redove. Među mnogobrojnim domobranima jednog se dana u 32. diviziji našla i domobranska »pasja škola« od 20 domobrana i tri psa. Psi su bili dresirani za održavanje veze. Dolazak »pasje škole« bio je dobar pokazatelj koliko je NOP u redovima domobranstva uzeo širokog maha. Zbog dolaska domobrana iz raznih jedinica ubrzo su se štabovi našli pred pitanjem odnosa i ponašanja prema njima kao našim suborcima. Štabovi divizija i brigada trudili su se da oni budu što bolje primljeni i što pravilnije raspoređeni u naše jedinice. Ubrzo se pokazalo da je među domobranima veći broj onih koji su spremni da se, rame uz rame sa starim i iskusnim borcima, bore protiv zajedničkog neprijatelja.

Jedinice 6. korpusa su 25. septembra uspješno izvele operaciju na Podravsku Slatinu. U oštrim je borbama Podravska Slatina bila oslobođena. Neprijatelj je imao 70 mrtvih. Dijelovi neprijateljske (ustaške) 15. bojne, koji su uspjeli pobjeći iz Podravske Slatine, 26. i 27. 9. su kod sela Čadavice u blizini Podravske Slatine imali teške borbe u kojima je poginulo 167 ustaša i 17 zarobljeno. Mnogo ustaša se u bijegu udavilo u Dravi, kad su pokušali pobjeći na mađarsku stranu. Plijen je bio: 2 haubice 100 mm, 2 protuoklopna topa, 1 teški bacač mina, 2 teška mitraljeza, dok je u Podravskoj Slatini zaplijenjeno: 76 pušaka, 3.200 granata za topove, 60 vagona živežnih namirnica i drugog materijala.

Iako je napad na Podravsku Slatinu bio uspješan, Glavni štab NOV i POH je još u početku septembra upozoravao zamjenika komandanta Glavnog štaba Petra Drapšina, koji je boravio na području 10. korpusa, da: »S obzirom na razvoj situacije, težište rada treba i dalje da ostane na komunikacijama.«⁶⁶

U toku septembra nije na području 10. korpusa bilo većih akcija i borbi. Aktivnost neprijatelja također nije bila velika, jer je bio zabavljen sređivanjem stanja u svojim garnizonima, naročito onima gdje su bili domobrani. Kolebanje i odlazak kompletnih domobranskih jedinica u redove NOVJ uzelo je mnogo većeg maha nego što su Nijemci i ustaše očekivali. U takvoj je situaciji trebalo i jedinice Korpusa (32. i 33. divizije), koje su masovno primale nove

⁶⁶ VII, tom V, knjiga 33, dok. 107, str. 536.

borce iz redova domobranstva, okupiranog Zagreba i drugih gradova, organizacijski i vojnički učvrstiti i srediti.

Međutim, situacija stvorena savezničkom ofenzivom i pozivom Maršala Tita neprijateljskim vojnicima da prelaze na stranu NOV-a pogodovala je aktivnostima Korpusa, i one su se više osjetile ondje gdje je neprijatelj u to vrijeme bio mnogo osjetljiviji, u Podravini i Hrvatskom zagorju. Stoga je Štab 10. korpusa stvorio osnovni plan uspostave i proširenja slobodnog teritorija, kako bi jedinice 6. i 10. korpusa u pogodnom momentu napale i uporišta Bjelovar, Križevci i Koprivnicu. U vezi s tim su 32. i 33. divizija upućene na istočnu Bilogoru da svoje djelovanje usmjere na Podravinu, a 7. banijska divizija na zapadnu Bilogoru radi vezivanja neprijateljskih snaga u Bjelovaru, Križevcima i Koprivnici.

Iz šireg rajona Zaistovca—Presjeka 32. divizija je 17. septembra krenula na sektor Srpska Kapela—Dubrava u Moslavini. Svakodnevni dolazak domobrana i novih boraca u redove Divizije nametnuo je svim štabovima potrebu da pojačano rade da bi obučavali, sređivali i organizacijski učvršćivali jedinice.

U Srpskoj Kapeli je 19. septembra na vrlo svečan način obilježena prva godišnjica Udarne brigade »Braća Radić«. U proslavi su sudjelovale delegacije 7. banijske divizije s komandantom Divizije potpukovnikom Milanom Pavlovićem na čelu, predstavnici 33. divizije, član Centralnog komiteta KPH dr Savo Zlatić, predstavnici Oblasnog komiteta za Zagrebačku oblast, major Alen, predstavnik savezničke armije i dr. Proslava je imala izuzetno svečan karakter. Nakon vojnih smotri, koje su izvršili komandant i politički komesar 10. korpusa general-major Vlado Matetić i Ivan Šibi i komandant i politkomesar 32. divizije potpukovnik Rade Bulat i Šime Balen, te prigodnih govora, koje su održali komandant Korpusa i komandant 7. banijske divizije, izveden je prigodni program upotpunjen limenim glazbama 33. i 7. divizije.

Kraće zadržavanje u tom rajonu je Štab 32. divizije iskoristio za manju provjeru borbene sposobnosti nakon izvršenih popuna brigade »Braća Radić«. Brigada je 21. septembra s dva bataljona organizirala zasjedu na cesti Križevci-Bjelovar. Oko 9 sati naišlo je od pravca Križevci 40 ustaša na zasjedu. Ubijeno ih je 5 i ranjeno 10. Mrtvi su ostali na mjestu borbe, a 1 ustaša je živ uhvaćen. Gubici Brigade: 2 lakše ranjena od neprijateljske artiljerije prilikom povlačenja iz zasjede.

Divizija je 23. septembra počela pokret preko sektora Čazme na istočnu Bilogoru gdje je stigla 25. septembra i razmjestila se u Veliku i Malu Trešnjevicu i Sedlaricu.

Pripreme za napad na Pitomaču počele su 26. 9. Oko 10.30 sati je oko 400 ustaša izašlo iz Pitomače i napalo položaje brigade »Braća Radić«. Uz podršku artiljerije i minobacača ustaše su odbijeni. Njihovi gubici nisu utvrđeni. Brigada je imala 4 mrtva i 4 ranjena borca.

U 21 sat je jedna bojna 5. ustaškoga stajaćeg zdruga iz Pitomače iznenadila 1. bataljon brigade »Braća Radić«, uslijed njegove neopreznosti i slabog osiguranja. Istovremeno je oko 300 ustaša ušlo u selo Grabrovnice, što je razbilo 1. bataljon. Tom prilikom je izgubljeno: 5 puškomitraljeza, 4 šmajsera, 52 puške i oko 5.000 komada pušćanih metaka. Brigada se tada povukla

iznad sela Vel. Trešnjevica na padine Bilogore, održavajući i dalje kontakt s neprijateljem.

Štab 32. divizije je 27. septembra u 9 sati izveo protunapad s obje brigade na neprijatelja u Vel. Trešnjevici i Grabrovnici.

Poslije petosatne i dosta teške borbe, ustaše su izbačene iz sela Vel. Trešnjevica i Grabrovnice. Imali su osjetne gubitke - 38 mrtvih i 55 ranjenih ustaša. Zaplijenjen je 1 šmajser i nešto metaka. Naši gubici u dvodnevnom borbama bili su: brigada »Braća Radić« 27 mrtvih i 42 ranjena, a brigada »Matija Gubec« 2 mrtva i 14 ranjenih drugova. Poginuli su komandant 4. bataljona Udarne brigade »Braća Radić« Mato Milinček, komesar bataljona Rudolf Bronec, pomoćnik komesara čete Valent Fristić i stariji vodnik Đuro Lederer. U borbi je nestalo 29 boraca.

Uvečer se 32. divizija pomakla prema Virovitici u sela Vukosavljevicu i Turnašicu radi sadejstva s jedinicama 6. korpusa u borbama oko Virovitice.

Iako u mjesecu septembru nije bilo veće borbene aktivnosti, 32. divizija je ubila 92 neprijateljska vojnika, 65 ranila i 33 zarobila. Zaplijenila je 2 puškomitraljeza, 4 šmajsera, 2 pištolja, 34 puške, 1.180 pušanih metaka, 100 ručnih bombi i 70 civilnih pušaka. Uništila je 12 km željezničke pruge, 4 »srca« i 100 tračnica.

Vlastiti gubici bili su: 34 mrtva, 68 ranjenih i 29 nestalih boraca i starješina.

U vezi sa zajedničkim operacijama 6. i 10. korpusa, Štab 10. korpusa je 28. 9. 1944. 7. banijskoj diviziji izdao naređenje u kojem zahtijeva da:

- izvrši pritisak prema Novigradu i Đurđevcu, postavlja zasjede i izviđa;
- svojim rasporedom osigurava bok i pozadinu jedinica 6. i 10. korpusa za vrijeme čišćenja Podravine;
- aktivnost manjih snaga usmjeri prema Križevcima i Bjelovaru i najneposrednije održava vezu s jedinicama 33. divizije, koja je bila raspoređena u širem rajonu sela Šandrovca na Bilogori, i s Podravskim odredom koji je bio u neposrednoj blizini Đurđevca.

Naređenjem je 7. diviziji naročito skrenuta pažnja da ne prihvaća teške borbe ukoliko nije riječ o snagama neprijatelja manjih sastava. Divizija je za svoju operativnu osnovicu imala zapadnu Bilogoru-liniju Rakitnica-Gornje Sredice, s koje je trebalo da demonstrira prepade u pravcu Koprivnice i Đurđevca.

Za slučaj da neprijatelj koncentrira velike snage i na zapadnu Bilogoru, Divizija se trebala povući u pravcu sela Šandrovca, Kašljavca i Severina.

Pripreme za napad na Viroviticu bile su u završnoj fazi na području 6. korpusa. Štabovi 6. i 10. korpusa odredili su da 3. oktobra u 22 odnosno 24 sata počnu koordinirane operacije za oslobađanje Podravine.

U zapovijesti Štaba 10. korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ od 1. 10. 1944, među ostalim, piše:

»U cijeloj zemlji naše jedinice oslobađaju gradove i sela i izvršavaju zapovijedi Vrhovnog komandanta Maršala Jugoslavije druga TITA. I naš Korpus ima da očisti Podravinu u suradnji sa jedinicama VI Korpusa od mrskih, krvavih 'Bobanovaca'. Uništite ih i oslobodite narod od krvnika i

ubojica. Borci, podoficiri, oficiri i politkomesari, izvršite i vi svoj zadatak u okviru ofanzive koju vrše sve naše jedinice u cijeloj zemlji.

Prva naša pobjeda bit će uništenje I. 'Bobanove' bojne u Pitomači.

Podaci o neprijatelju:

Pitomača: I bojna V. stajaćeg zdruga - ustaša pojačana sa 2 topa,

Kloštar: 37. bojna V. ustaškog stajaćeg zdruga pojačana sa 2 topa,

Đurđevac: VII bojna V. ustaškog stajaćeg zdruga pojačana sa 2 topa, i vjerovatno nekoliko tanketa,

Koprivnica: IV bojna V. ust. staj. zdruga i još neke snage P.T.S.a,

Križevci: 2 domobran, bojne i 1 sat. 37 ust. bojne,

Bjelovar: 2 boj. žandara i 1 bojna domobrana sa 4 topa 75 mm.

Naš korpus ima zadatak da likvidira uporište Pitomača uz pomoć VII Ud. Divizije i XVIII. brigade XXXX. Divizije, a potom da produži sa ofanzivom u Podravini za uništenje V. ust. stajaćeg zdruga uz pomoć jedinica VI. Korpusa.

VI. Korpus sa svojim jedinicama izvršiti će jednovremeno likvidaciju neprijateljskog uporišta Virovitica.

Likvidaciju posade u neprij. uporištu Pitomača izvršiti će snage XXXII. Divizije pojačane XVIII. brigadom...

Raspored snaga:

\K ytXXII. Divizija: Ima zadatak da uništi neprijatelja u Pitomači.

XVIII. brig. Da minira cestu između Kloštra i Pitomače i sam izlaz iz Pitomače k Virovitici. Da izvrši neposredno osiguranje od Kloštra na liniji sela Kladare - k. 115 - s. Kladare zapadni dio — k. 128 — s. Dinjevac i da vrši fingirani napad za cijelo vrijeme likvidacije Pitomače na uporište Kloštar. Po izvršenom zadatku Divizija se prikuplja i sređuje na prostoriji s. Dinjevac—Grabrovnica—Kozarevac i ulazi u Korpusnu rezervu.

XXXIII. Div. Ima zadatak osiguranja operacija na Pitomaču i Kloštar od I. brig. II neprijateljskih snaga koje bi pošle u pomoć od pravca i III. Brig. Koprivnice i Đurđevca.

Osiguranje postaviti na liniju Cepelovac - Kalinovac sa zatvaranjem puta Đurđevac — Kloštar i Đurđevac — Ferdinandovac.

Posjedanje izvršiti grupno. Haubička baterija ima zadatak da za vrijeme likvidacije neprijatelja u Pitomači tuče posadu u Kloštru i da potpomogne pri odbijanju naprijatelja koji bi pošao u pomoć.

Ima izvršiti miniranje ceste između Đurđevca i Pitomače i Đurđevca i Ferdinandovca i porušiti sve mostove na tim komunikacijama. Po likvidaciji neprijatelja u Pitomači ostaje na istim položajima i osigurava likvidaciju uporišta Kloštar.

Prema uporištu Kloštar izvršiti potrebno osiguranje i minirati izlaze iz Kloštra.

Podravski Part. Ima zadatak osiguranja od Bjelovara... Osiguranje vršiti na odred: liniji Zakletišće (k. 268)-256 Kostajnica (k. 294). Položaje držati pod svaku cijenu ukoliko bi neprijatelj naišao. Posjedanje položaja izvršiti grupno.

Korpusna rezerva: VII. Ud. Div.	Nalazi se u Korpusnoj rezervi. Sa jednom brigadom u Suh. Kataleni sa držanjem k. 223 i veze sa Štabom XXXIII Div. a drugom brigadom bez jednog bataljona s. Kozarevac i s. Mala Crešnjevica. Jedan bataljon Divizije ostaće u s. Šandrovac radi osiguranja komore VII Ud. i XXXIII Divizije. Taj bataljon pored toga ima zadatak da patrolama održava vezu sa Podrav. Odredom.
Fortifikacija:	Sve jedinice na položajima imaju se utvrditi po pravilu o poljskoj fortifikaciji.
Obrana od tenkova:	Na pravcima od kuda očekujemo tenkove i neprij. motorizaciju koncentrisati antitenk. puške, bacače i topove i postaviti minska polja...
Početak napada:	Napad na uporište početi će 3. oktobra u 24 časa. Sve jedinice koje postavljaju osiguranja moraju zaposjesti određene položaje pola sata ranije i porušiti sve telef. veze, ukoliko postoje.
Veza:	XXXII Divizija postaviti će telef. vezu sa Štabom Korpusa. XXXIII Divizija postaviti će telef. vezu sa Štabom Korpusa. VII Ud. Divizija postaviti će vezu sa Štabom Korpusa, sa brigadom u Suh. Kataleni i XXXIII. Div. Pored telef. veze svi štabovi Divizija održavati će i redovitu radio-vezu, za čiji rad će dobiti naknadno naređenje od referenta za vezu ovog Korpusa. Podravski Odred poslati će u ovaj štab 2 kurira konjanika ...
Ishrana:	Ishrana jedinica za vrijeme operacija obavljati će se doturom suhih obroka na položaje...
Znaci raspoznav.	Za noć 3 na 4. biti će: Podravina-Partizanska. Za dan 4. X vrijede opšti znaci. Nakon izvršene likvidacije Pitomače operacije se nastavljaju dalje u Podravinu i jedinice se sređuju i čekaju daljnje naređenje.

SMRT FAŠIZMU-SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik:
Ivan Šibi

Komandant-general-Major:
Vlado Matetić⁶⁷

Početak operacija za oslobođenje Podravine postao je tog trenutka najvažniji vojni i politički zadatak cjelokupnoga boračkog i rukovodilačkog sastava 10. korpusa. Koliko je značenje pridavano uspješnom početku tih operacija vidi se iz pisma politkomesara pukovnika Ivana Šibla od 1. oktobra 1944. god., upućenog svim štabovima i komandama Korpusa. U pismu se, uz ostalo, kaže:

⁷⁵ VII, tom V, knjiga 34, dok. 40, str. 192-196.

»U jeku ofanzivnih operacija velikog stila, jedinice NO Vojske, pobjedonosnim nastupanjem diljem cijele Jugoslavije oslobađaju grad za gradom, pokrajinu za pokrajinom.

Ovih dana slavlju i triumu junačkih brigada i divizija nema kraja. Pobjede u Valjevu, Prijedoru, Banjoj Luci, Tuzli, na otocima, i kod nas sjeverno od Save u Požezi, Daruvaru, Pakracu, Lipiku i Slatini toliko su značajne i velike, toliko su sudbonosne u fazi konačnog oslobođenja naše zemlje, te se zaista i u jedinicama NO Vojske i kod naroda osjeća novi duh neviđenog poleta i oduševljenja. Dolazi praznik i u naša sela, dolazi blagdan u naše ulice i u naše kuće. Dolazi čas konačne osvete za nasilja i nedjela počinjena u našoj zemlji. Svakim danom Jugoslavija je sve veća grobnica za one koji su htjeli da od naših naroda učine kolonijalno roblje.

Naše su jedinice dvostruko ojačale. Kolone novih boraca danomice stupaju u naše brigade. Neprijateljska se vojska raspala, trulež i demoralizacija koja je u njoj carevala za sve ovo vrijeme dostigla je pod udarcima našim stepen posvemašnjeg rasula, i posvemašnje dezorganizacije.

U Sjevernoj Hrvatskoj fašisti su još uvijek jaki, iako je gotovo sve ono što je bilo zavedeno i nasilno unovačeno u neprijateljskoj vojsci, danas prešlo na našu stranu, zahvaljujući upornosti naših boraca koji su prošli kroz sve moguće teškoće, čvrsti i nepokolebivi u borbi za narodno oslobođenje, za slobodnu federalnu Hrvatsku u slobodnoj federativnoj Jugoslaviji.

No, iako je i kod nas neprijatelj mnogo puta temeljito vojnički poražen iako smo dobrim dijelom uspjeli politički ga razbiti, iako je odziv domobrana na Titov poziv u našem Korpusu bio vrlo velik, kod nas još uvijek nije izvojevana konačna odlučna bitka, koja treba da započne ovih dana.

U februaru ov. god., nakon naših velikih pobjeda nakon što smo uspjeli da u krajevima oko samog Zagreba formiramo Zagrebački Korpus, neprijatelj je u paničnom strahu da ne izgubi još i to područje gdje je bio relativno najjači, nakrao te krajeve svojim elitnim trupama, Bobanovom legijom i tjelesnim zdruhom (Crna legija, V ustaški stajaci zdruk, Pavelićev tjelesni zdruk (PTS - R. B.)). Od tada pa do danas to su naši glavni protivnici s kojima se za sve vrijeme bore naše, junačke narodnooslobodilačke brigade i partizanski odredi.

Pobijediti Bobana, tj. uništiti njegovu vojsku, znači zadati neprijatelju na području našega Korpusa smrtonosni udarac i preuzeti inicijativu konačno u svoje ruke da je više nikada ne prepustimo neprijatelju.

Vrijeme odlučne i velike borbe došlo je. Mi krećemo u prvu bitku koja evo započinje... Prva bitka počinje. O ishodu prve bitke umnogome zavise naši uspjesi u daljnjim borbama. Uspjeti u Pitomači gotovo da znači s lakoćom nastaviti dalje. Toga eto treba da budu svjesni svi naši borci, podoficiri, oficiri i politički komesari. Svaki treba da dade od sebe sve. Do izražaja treba da dođe maksimum ličnog zalaganja svakog pojedinog borca i rukovodioca. Svaki treba da točno, na vrijeme i savjesno ispunjava svako dobiveno naređenje, da bude hrabar, požrtvovan i umješšan, inicijativan i svjestan svoje snage, ali da ne potcjenjuje protivnika.

Borbe će biti krvave i teške. Uspjeti moramo pod svaku cijenu. Područje našega korpusa nikada nije bilo odmaralište za neprijatelja i nitko neće

nekažnjeno po njemu pljačkati i haraćiti. To traži od nas naš narod, to traži od nas Maršal Tito.

Tito naređuje, mi treba da njegova naređenja izvršimo u potpunosti. I dok se naša braća, srbijanski partizani, na ulicama Negotina, Kladova i drugih mjesta u Srbiji grle s crvenoarmejcima, mi ih pozdravljamo i očekujemo, pridružujući se zajedničkom veselju i krećemo u boj.«⁶⁸

Svjesni velikog značenja zadataka i odgovornosti jedinica i štabova 32. divizije, poduzeli su najsvestranije vojne i političke pripreme za organizaciju napada na Pitomaču. U Vukosavljevici je 4. oktobra pri štabu 32. divizije, po kišovitom vremenu, održan sastanak sa svim komandantima brigada, načelnicima štabova i operativnim oficirima štabova brigada s dnevnim redom: »Napad na naseljeno mjesto i korišćenje teškog oružja.«⁶⁸

Na liniji: Sv. Jelena, k. 124, jedinice 32. divizije su zajedno sa 18. brigadom 40. divizije osiguravale jedinice 6. korpusa koje su napadale Viroviticu. Navečer se Divizija pomakla bliže Pitomači radi napada. Prije početka napada Divizija je jednim bataljonom nasilno izviđala Pitomaču radi posljednje provjere snaga i rasporeda neprijatelja u uporištu. Potvrđeno je da ustaše, uglavnom, drže glavne tačke otpora u centru oko crkve, zatim sjeverni i sjeverozapadni dio mjesta. Pitomaču je branila 2. bojna 5. stajaćeg zdruga.

Dobivši takve podatke Štab Divizije dopunjava svoju odluku o napadu i umjesto jedne brigade predviđa da napadaju dvije brigade. Samo uporište Pitomača nalazilo se u ravnici kroz koju prolazi cesta Koprivnica—Virovitica. Sistem obrane je uključivao bunkere na ulicama radi zatvaranja prilaza glavnoj otpornoj tački oko crkve.

Na Pitomaču je napala udarna brigada »Braća Radić« s južne, istočne, zapadne i sjeverozapadne strane, a brigada »Matija Gubec« sa sjeverne i zapadne strane. Jedan njezin bataljon nalazio se u divizijskoj rezervi.

Napad je počeo 5. oktobra u 2 sata uz artiljerijsku pripremu od 7 brdskih topova i 2 protivoklopna topa i nekoliko teških minobacača.

Moral i volja kod jedinica i štabova bili su na zavidnoj visini. Bilo je jasno da je neprijatelj glavne snage koncentrirao oko crkve u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu uporišta, što je potvrdilo pretpostavku Štaba Divizije da će u slučaju povlačenja iz uporišta kretati prema Kloštru i rijeci Dravi.

U prvom naletu neprijatelj je bio izbačen iz bunkera koji su bili istureni na ulicama. Bunkeru su uništeni antitenkovskim bacačima. Ustaše su bile sabijene oko crkve gdje su pružile žestok otpor.

Obruč oko neprijatelja stalno se stezao. Neprijatelj je pokušao odlučne napade naših jedinica osujetiti stalnim i odlučnim protunapadima, naročito jakim u pravcu Kloštra, gdje* su bile i njegove najveće snage obrane. Protunapadima se pripremao za razbijanje našeg obruča oko svojih snaga.

Bataljon brigade »Braća Radić«, koji se nalazio na tom pravcu, bio je u prvi mah odbačen oko 50 metara, jer se na dostignutoj liniji nije utvrdio i zaštitio pokretnim preprekama i barikadama. Na tom odsjeku ustaše su neprekidno išle u protunapade. Veza između bataljona brigade »Braća Radić«

⁷⁵ VII, tom V, knjiga 34, dok. 40, str. 192-196.

i 2. bataljona brigade »Matija Gubec«, koji su se nalazili na pravcu Kloštra i Drave, bila je slaba. Vatreno sadejstvo nije bilo uspostavljeno.

Drugi bataljon brigade »Braća Radić«, koji je nastupao s južne strane prema crkvi, likvidirao je sve bunkere i sve zgrade u kojima se nalazio neprijatelj. Trebalo je još da prodre do centra mjesta i ovlada crkvom. Tada se iznenada spustila gusta magla koja je jako smanjila vidljivost. Osmatranje i preglednost u uporištu bili su minimalni.

Osjetivši da bi naše snage mogle uspjeti, neprijatelj je odmah iskoristio maglu i pod njezinom zaštitom s preostalim snagama se probio na spoju 3. bataljona brigade »Braća Radić« i 2. bataljona brigade »Matija Gubec« u pravcu Podr. Sesveta, uz osjetne gubitke u ljudstvu i materijalu. U 8 sati istog dana jedinice Divizije ovladale su uporištem u cijelosti. Odmah su počele goniti neprijatelja prema Dravi, ali uslijed guste magle više nisu mogle uspostaviti izgubljeni kontakt s njim.

U borbi je ubijeno 34 i ranjeno 40 ustaša, a zaplijenjeno je: 1 teški bacač mina, 4 puškomitraljeza, 20 pušaka i druge vojničke spreme.

Gubici divizije bili su: 8 mrtvih i 30 ranjenih drugova; među ranjenima bio je komandant bataljona brigade »Braća Radić« poručnik Jurman Ivan (Bolfek) i poručnik Petričević Žarko.

Od svih jedinica koje su izvodile napad, jedini je 2. bataljon brigade »Braća Radić« prilikom nastupanja osiguravao svoje oslone tačke, barikade i prepreke i postepeno zauzimao tačku po tačku otpora neprijatelja i pri tom se koristio kućama i vrtovima. Bataljon je prvi prodro do glavne tačke otpora ustaša kod crkve i to postigao s najmanje žrtava.

Komandni kadar u takvom napadu dosta se dobro snalazio, iako su komandiri i vodnici, pa i komandanti bataljona, često bili ispred svojih jedinica, što je otežavalo čvrsto komandovanje.

Pješadija i artiljerija su dobro sadejstvovala, pogotovu kad se ima u vidu da je to bio prvi napad 32. divizije na veće naseljeno mjesto, uz snažnu podršku artiljerije i minobacača.

Jedinice koje su napadale nisu dovoljno čvrsto sadejstvovala, a 3. bataljon brigade »Braća Radić« i 2. bataljon brigade »Matija Gubec« nisu ni uspostavili vezu, što je neprijatelj otkrio i na tom se pravcu probio uz pomoć magle, koja je tada bila njihov saveznik, a protivnik partizana i koja je onemogućila da iskoriste prednost masovne vatre artiljerije i minobacača. Da su 2. bataljon brigade »Matija Gubec« i 3. bataljon brigade »Braća Radić« imali prepreke i barikade u ulicama kojima se neprijatelj probijao prema Podravske Sesveta, njegovi bi gubici bili kudikamo veći. To je, uz ostalo, bio glavni razlog zašto se neprijatelj odlučio na protunapad u tom pravcu, jer je pri svakom protunapadu neprijatelj osjećao da partizani nemaju oslone tačke za odbijanje protunapada.

Nakon čišćenja uporišta, 32. divizija je u 14 sati pokrenula jedinice i razmjestila ih: brigadu »Braća Radić« u Cepelovac, a brigadu »Matija Gubec« u Budrovac zajedno sa Štabom Divizije i prištapskim jedinicama. Po dolasku jedinica u Budrovac, neprijatelj je iz Đurđevca odmah otvorio artiljerijsku vatru na sela u kojima su se one smjestile.

Jedinice 33. divizije su 4. 10. u 23.30 sati napale uporište Kloštar, koje su

branile dvije satnije 37. ustaške bojne, jačine oko 450 ustaša. Prije početka napada u Kloštar je stiglo pojačanje od oko 5 tenkova i 3 kamiona ustaša neutvrđenog broja. U susjednom uporištu Đurđevcu nalazila se 7. ustaška bojna jačine od 500–600 ljudi, ojačana sa 2 topa 75 mm i 7 tenkova.

Dok su se naše snage približavale uporištima Pitomači i Kloštru, ustaše su jačim snagama pješadije i tenkova patrolirali između Kloštra i Đurđevca.

Zamisao štaba 33. divizije bila je da u prvoj fazi blokira uporište. Prvobitna zapovijest bila je izmijenjena i 2. brigada je jednim bataljonom blokirala neprijatelja u Kloštru, dok su ostale snage bile u Prugovcu kao divizijska rezerva. Nakon ubacivanja u borbu 2. brigade, divizijsku rezervu sačinjavala je 3. brigada sa dva bataljona.

Borbeni kontakt s neprijateljem uspostavljen je 4. oktobra u 4 sata. Potpomagan artiljerijom i tenkovima (grupom od 3-7 tenkova) iz Đurđevca, neprijatelj je uporno pokušavao probiti položaje 1. brigade na pravcu Kalinovac i Đurđevac—Kloštar. U isto su vrijeme ustaše iz Kloštra pokušale jednom satnijom probiti se prema Đurđevcu. Nastupajući cestom od Budančevice prema zapadu, neprijateljska satnija sukobila se s 1. bataljonom 2. brigade, probila se i produžila dalje nastupati cestom prema Đurđevcu, gdje je s leđa napala bataljon 1. brigade, koji je u isto vrijeme s fronta vodio borbu s nastupajućim neprijateljem. Osjetivši da je napadnut i s leđa, bataljon se povukao u šumu Veliku Seču. Napuštanjem položaja taj bataljon je omogućio spajanje ustaških snaga iz Đurđevca i Kloštra, koje su sada ojačane krenule ponovo u Kloštar. Tu neprijateljevu namjeru osujetio je 1. bataljon 3. brigade odmah zauzevši položaj preko ceste i pruge i zajedno s dijelovima 1. bataljona 1. brigade odbacivši neprijatelja prema Đurđevcu.

Neki dijelovi ustaške satnije koja se probijala iz Kloštra, zaostali su u šumi Velikoj Seči sjeverno od željezničke pruge u međuprostoru položaja naših snaga. Nakon dvosatne borbe je 2. bataljon 1. brigade očistio taj teren. Ni jedan pokušaj ustaša da iz tog pravca prodru do Kloštra i Pitomače, nije uspio. Artiljerija je s vatrenih položaja kod Suhe Katalene tukla po koncentracijama ustaša i po utvrđenim objektima u Kalinovcu i Kloštru. Blokada Kloštra imala je za cilj izazvati neprijatelja da dijelom snaga izađe iz uporišta i tako oslabi obranu uporišta, kako bi se u toku noći izvršio napad i uništilo uporište.

Štab 10. korpusa 4. oktobra oko 14 sati izdaje naređenje 7. banijskoj udarnoj diviziji da uputi jedan bataljon u selo Prugovec i oslobodi snage 33. divizije, a s ostalim snagama da se približava uporištu Kloštar pravcima Veseli Brijeg—Oderjan—Pitomača i Otrovanec—Grabrovnica—Dinjevac.

Već u 15 sati Štab Korpusa naređuje štabu 7. divizije da s dva bataljona osigura od pravca Pitomače na liniju Kladare—Dinjevac, a jednom brigadom napadne na Kloštar iz pravca V. Polje—Oderjan, i da zajedno s 2. brigadom 33. divizije uništi neprijatelja.

U 21 sat je 2. brigada 33. divizije započela napad pravcem Srednje Polje—Budančevica—željeznička stanica Kloštar. Neprijatelj je žilavo branio svaku tačku otpora i ne jedanput se poslužio lukavstvom na taj način što bi propustio partizane između otpornih tačaka, a onda ih napadao iza leđa. Iz sastava baterije 33. divizije je 6. 10. u 6 sati privučena jedna haubica bliže željezničkoj stanici Kloštar. Koncentričnom vatrom haubice i minobacača i

pojačanim pritiskom jedinica 2. brigade 33. divizije i 4. brigade 7. divizije, neprijatelj je zbunjen i s glavninom svojih snaga počeo je napuštati uporište i u neredu bježati u pravcu šume Limbuš. Počelo je gonjenje. Tada su gubici neprijatelja bili najveći. Mnogo je ustaša ubijeno i nešto zarobljeno. Tenkovi su se u bijegu zaglavili u jarcima, pa su i oni zarobljeni, a njihove posade uništene. Sve teško oružje palo je u ruke partizana. Jedan vod (oko 30 ustaša) zauzeo je zgradu mlina i nije se htio predati. Mlin je zapaljen i sve ustaše u njemu su izgorjele. Sve tačke otpora u uporištu su 5. oktobra do 18 sati likvidirane. Teško neprijateljsko naoružanje u uporištu palo je u ruke jedinica 33. i 7. banijske divizije.

U toku borbi je na položajima jedinica 33. divizije ubijeno 140 ustaša, koji su prebrojani. Među njima su bila 3 oficira. Veliki broj mrtvih iz borbi s 1. brigadom 33. divizije na osiguranju ustaše su uspjele izvući i otpremiti u Đurđevac. Zaplijenjeno je: 2 teška minobacača, 2 tenka, 6 mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 80 vojničkih pušaka, 16.000 puščanih metaka i razne druge vojničke spreme.

Vlastiti gubici bili su: 22 mrtva, među kojima politkomesar 3. čete 2. bataljona 1. brigade poručnik Gluhak Franjo i rukovodilac SKOJ-a 2. brigade Harmadi Ivica. Ranjena su 53 borca i starješine.

U borbi u 1. brigadi naročito su se istakli: 1. bataljon, koji je izdržao najteže ustaške napade ne napuštajući položaje; pojedinci: komandir čete Crnojević Stjepan, desetar Đilan Franjo i borci Rajter Josip i Sigač Andrija, koji su hrabrost i vještinu posebno pokazali u borbi s neprijateljskim tenkovima. U 2. brigadi naročito su se istakli: 2. četa 3. bataljona kao cjelina i njezin komandir Rapić Fabijan.

Na pravcima napada 7. divizije ustaše su imale 90 mrtvih i 14 zarobljenih. Zaplijenjeno je: 5 tenkova, 3 kamiona, 3 trokolice, 1 motocikl, 1 t. bacač mina, 6 teških mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 69 pušaka, 15 konja sa samarima, 16.000 mauzer metaka i druge spreme.

Gubici divizije bili su: 4 mrtva i 25 ranjenih drugova. S obzirom na svu žestinu borbe gubici su bili mali, zahvaljujući pravilnom korištenju zaklona kuća, podruma i rovova prilikom prodiranja u uporište.

Svojom prodornošću i upornošću u borbi naročito su se istakle 4. brigada i njezin komandant Petar Maljković, zamjenik komandira protutenkovske baterije Gruborović Mile i još 17 boraca i rukovodilaca: Jandrić Mirko, Deverak Ljuban, Obradović Nikola, Kladar Stevo, Gdemidov Pavel, Kruglov Ivan, Pletež Eduard, Kusturica Ibro, Aust Josip, Durman Ljuban, Vujić Stojan, Bomešter Dragan, Trivanović Petar, Trivanović Rade, Borković Dragan, Zivković Branko i Popović Dušan.

Borba u Kloštru pokazala je dobro sadejstvo pješadije i artiljerije. Potvrdila je: kada se osigura neprekidna veza jedinica i ljudstvo se vješto koristi zaklonima u mjestu, može se postići velik uspjeh. Da je još bolje bio zatvoren pravac na sjevernom dijelu Kloštra, neprijateljski bi gubici bili mnogo veći.

U dnevnom izvještaju PTS-a od 5. oktobra 1944. o borbama za Pitomaču i Kloštar piše:

»X. i VI. part.(izanski) korpus (6. nije učestvovao u napadu na uporišta-R. B.) koncentrirali su svoje snage na području Pitomača-Kloštar-Đurđevac.

Tokom čitavog dana 4. X. 1944. vodile su jedinice V. staj.(ačeg) djel.(atnog) zdruga U. V. (ustaške vojnice - prim, red.) ogorčene borbe sa partizanima, koje još traju.

Gubitci na obim stranama su veliki. Kloštar i Pitomača su odsječeni, te s njima nema veze.«⁶⁹

O napadu 32. divizije na Pitomaču i 7. i 33. divizije na Kloštar, javio je štab 10. korpusa Glavnom štabu Hrvatske radio-depešama od 6. i 7. oktobra:

»Naše jedinice 5. na 6. ov. m. oslobodile su Pitomaču i Kloštar (iz izvještaja 32. i 33. divizije vidi se da su one ta mjesta oslobodile 5. oktobra-prim. red.). U Kloštru pored ostalog plijen ima 5 tenkova, 2 kamiona, 5 motorkotača i 10 mitraljeza...«

»U Podravini našim jedinicama uz pomoć VII. Div. uspjelo je 5. ov. m. likvidirati Pitomaču i Kloštar nakon 18-satne borbe. Uporišta je branilo 1.000 ustaša Bobanove bojne (Odnosi se na dijelove 5. ustaškoga stajaćeg djelatnog zdruga s kojim je komandovao Rafajlo Boban — prim. red.). U borbama je ubijeno 252 ustaše. Zaplijenjeno: 4 teška bacača, 12 teških mitraljeza, 13 p. mitraljeza, 170 pušaka, 5 tanketa, 3 kamiona, 3 motorkotača, 35.000 puščanih metaka i druga sprema. Naši gubici 30 mrtvih i 2 ranjena (34 mrtva i 108 ranjenih — R. B.). Nastavljeno dalje sa operacijama u Podravini...«⁷⁰

NEZADRŽIVI NAPADI DIVIZIJA 6. I 10. KORPUSA. OSLOBOĐENJE ĐURĐEVCA, VIRJA I NOVIGRADA PODRAVSKOG

(11/12. 10. 1944. god.)

Sekc. Bjelovar i Đurđevac 1 : 100.000

Nakon uspješno započete ofenzive 6. i 10. korpusa oslobođenjem Podravske Slatine, Virovitice, Pitomače i Kloštra, borbeni moral i raspoloženje jedinica i boraca iz dana u dan su jačali. U dogovoru s načelnikom Glavnog štaba NOV i POH, generalom Pavlom Jakšićem, štabovi korpusa nisu gubili vrijeme. Cjelokupni borački i rukovodilački sastav oba korpusa bio je prožet borbenim zanosom, opijen uspjesima. To su bili oni subjektivni faktori koji su pružali realne izgleda za daljnje uspjehe. Ozbiljni gubici koje su ustaše pretrpjele, uzdrmali su borbeni moral i organizacionu čvrstinu jedinica 5. stajaćega ustaškog zdruga, koje su »branile« Podravinu. I ta je činjenica pospešivala borbenu aktivnost. Raspored jedinica 10. korpusa i 7. divizije bio je povoljan da se započeti napadi na ustaška uporišta nastave bez velikog pregrupiranja snaga. Situacija s jedinicama 6. korpusa bila je nešto drukčija. Nakon teških borbi trebao je mali predah za odmor i sređenje jedinica, te vrijeme potrebno da se od Virovitice približe Đurđevcu.

Plan daljnjih operacija predviđao je da se istovremeno napadnu ustaška uporišta u Đurđevcu, Virju i Novigradu Podravskom. Štabovi korpusa su 10. oktobra 1944. godine izdali zapovijesti.

Zapoviješću štaba 6. korpusa naređeno je:

»1) XII divizija sastava: 12. udarna brigada, Osječka udarna brigada,

⁶⁹ Arhiv VII reg. br. 1-268/26, k. 112.

⁷⁰ VII, tom V, knjiga 34, dok. 110, str. 525.

Čehoslovačka brigada. IV. brigada, baterija topova 75/28, haubički divizion 100 mm i četa tenkova izvrši zadatak: Udarne brigade i 12 i Osječka da napadnu i likvidiraju neprijateljsko uporište Đurđevac; Čehoslovačka brigada, ojačana jednim brdskim topom 65 mm, da spriječi eventualni pokušaj nadiranja neprijatelja iz Bjelovara, glavnim pravcem željeznička pruga za Đurđevac, da izvrši što žešći napad na Bjelovar, ruši prugu Bjelovar-Vel. Trojstvo i kod sela Martinac zatvara zajedno sa jedinicama 10 korpusa pravac Bjelovar—Đurđevac na liniji Kupinovac—Martinac;

IV brigada i Konjički eskadron ulaze u korpusnu rezervu i kontroliraju ceste Bjelovar—Đurđevac;

2) 40 divizija sastava: 18 udarna brig., Virovitička brigada, baterija topova 75/28 i jedan vod brd. topova 65/06 organizira glavne položaje odbrane na liniji desnom obalom potoka Hotova do k. 120, te istočnom obalom kanala Civičevac s oslonom na Dravu i masiv Bilogore, do sela Semovci isključno sa zadatkom da pod svaku cijenu spriječi intervenciju neprijatelja od strane Virja u pravcu Đurđevca. Pored ovog osnovnog zadatka divizija s manjim snagama vrši pritisak na Virje sa istočne i sjeverne strane i u slučaju povoljnog razvoja borbe na prostoriji Novi Grad—Đurđevac likvidira Virje u saradnji sa 33. divizijom.

3) Artiljerijski divizion 6. korpusa sastava: 4 haubice 100 mm i 3 brdska topa 65/06 imaju zadatak: haubičku bateriju upućuje u sastav 12. divizije za neposrednu podršku u toku napada da Đurđevac, dok se brdski topovi raspoređuju u 40 diviziju i Čehoslovačku brigadu s ciljeri neposredne podrške ovih jedinica u toku borbe;

4) Tenkovska četa sastava: 2 tenka 12,5 tona i 3 tenka 2,5 tona pridaju se 12 diviziji da ih upotrijebe u pogodnom momentu vodeći računa da ne dođe do njihovog uništenja.

5) Autobataljon korpusa sastava: 5 kamiona i 2 autobusa vrše evakuaciju ranjenika od Kloštra do Virovitice i dovoze hranu i municiju do Kloštra.

6) Mjesto štabova: Stab korpusa selo Sv. Ana; štab 12 divizije u sjevernom dijelu sela Mičetinec i štaba 40 divizije u vinogradima 1 km istočno od sela Semovci.« (Izvodi iz zapovijesti 6. korpusa od 10. oktobra 1944. god.)⁷¹

Istovremeno štab 6. korpusa podređenim štabovima divizija i prištapskim jedinicama izdaje napomene vezane uz napad na neprijateljsko uporište Đurđevac. U njima se, među ostalim, kaže:

... »U svakom slučaju, u operacijama koje predstoje pred VI i X Korpusom mi raspoložemo sa daleko brojčano nadmoćnijim snagama i naoružanjem (oko 15.000 vojnika, 23 topa raznog kalibra i 5 tenkova), u ofanzivi smo, inicijativa je u našim rukama, moral naših trupa je na visini i prema tome imamo sve uslove za daljnje uspjehe...

To ipak ne treba zaboraviti, da ulazimo u borbu pred vratima Zagreba, koja su povjerena na čuvanje Bobanu i ustašama, koje se ne smije potcijeniti...

Iz zapovijesti koju su našle jedinice XXXIII Divizije kod ustaškog bojnika Deneša (ostao mrtav sa još 12 ustaša kod Kloštra, nakon borbe 7. X 1944)

⁷¹ VII, tom V, knjiga 34, dok. br. 27, str. 142-145.

vidi se sljedeće: U Đurđevcu se nalazi XX Ustaška bojna i dijelovi XXXVII Ustaške bojne sa 2 brdska topa. Ukupno oko 1.000 ustaša. U Virju je jedna bojna 5 ustaškog stajaćeg zdruga. U Novom Gradu (Novigrad — R. B.) dijelovi XXXVII ustaške bojne. (Treći dio te bojne je uništila naša 33. divizija u Pitomači i Kloštru, i ne samo 33. nego i 7. banijska udarna i 32. divizija. — R. B.) U Bregima je prva bojna P.T.S. U Koprivnici brzi sklop P.T.S-a (motorizirana jedinica), oklopni sklop (tenkovska četa) i manji dijelovi pješadije. Iz iste zapovijedi vidi se da u slučaju napada na Đurđevac, snage iz Virja, Novog Grada i Koprivnice treba da pomognu prvenstveno brzim i oklopnim sklopom. Iz toga, a također i iz ostalih prikupljenih podataka vidi se da je baza tenkova u Koprivnici i da samo po danu patroliraju u pravcu Virja i Đurđevca. No pri napadu na Đurđevac treba se pripremiti i za borbu protiv tenkova koje bismo eventualno zatekli u samom mjestu...

U vezi sa svim naprijed izloženim treba voditi računa o sljedećem:

1. U n a p a d u:

a) Pri rasporedu snaga voditi računa o prostranstvu mjesta i mogućnosti da neprijatelj pokuša naše napadne kolone u uporištu napasti s leđa... Kao najvjerojatniju snagu koju bi neprijatelj mogao upotrebiti u tu svrhu jesu dijelovi XX Bojne, koja se nalazi u sjeveroistočnom dijelu grada (oko tvrđave). Zato pri upotrebi vatre iz svih raspoloživih oruđa i pridate artiljerije stvoriti utisak glavnog napada na taj ostsjek.

b) Iz rasporeda neprijateljskih snaga i relativno slabog utvrđenja odbrane mjesta može se donekle zaključiti da neprijatelj nema namjere da odsudno brani neke linije odbrane, nego prvenstveno manevrom da nas izbije iz uporišta, ili ako im to ne uspije, a pomoć ne stigne, da se probije. Zato se treba pripremiti i za najsolidnije gonjenje, i dati pri tom i posljednje napore da se uništi neprijatelj. To bi značilo početak uništenja Bobanove elite.

c) Postoji mogućnost neprijateljskih protivnapada. Poznato je da se Bobanovci aktivno brane. Oni vješto manevriraju i manjim snagama nastoje stvoriti zabunu. Zato svaki osvojeni sektor odmah pripremiti za odbranu, na sve moguće strane od eventualnog neprijateljskog napada i imati pripremljenu rezervu za naš protivnapad. Te počesne rezerve držati uvijek, na pravcima najvjerojatnijeg napada neprijatelja bočno ili s leđa...

d) Za slučaj da se nađu u uporištu neprijateljski tenkovi ili tankete, koristiti iskustva XXXIII Divizije iz borbe od 5. X. 1944. u Kloštru, gdje su naše nastupajuće kolone dizale odmah za sobom postepeno barikade i time stisnule tenkove za uski manevarski prostor u dijelu ulica i tu ih zaplijenili. U takovom slučaju lako protivtenkovsko oružje, osobito Džon Bul, mogu i moraju doći do punog izražaja. Komandant bataljona lično određuje džonbulistima kuću iz koje će likvidirati uklještene tenkove. Ne gubiti iz vida da je već zbog samog mraka tenk gotovo potpuno neupotrebljivo oružje.

e) Brdske topove 75/28 koji se pridaju pojedinim kolonama kao prateća artiljerija, držati što bliže prvoj liniji i ne ostavljati ih nikad bez neposrednog osiguravajućeg odjeljenja.

f) Za sigurnu saradnju haubičke baterije sa našom napadajućom pješadijom, osim telefonske veze, ugovoriti detaljne raketne (signalne) veze.

g) Tenkove uz potrebno neposredno osiguranje upotrijebiti prvenstveno

za pariranje neprijateljskog manevriranja unutar uporišta. Uvesti ih u borbu onda kada su ispitani i osigurani pravci njihovog nastupanja, kada se točno utvrdi gdje se nalaze neprijateljske snage i eventualna protivkolska oružja. Drugi zadatak im je gonjenje.

2." U o d b r a n i :

Raspored snaga X. Korpusa: XXXIII Divizijom i dijelom VII Divizije napada Virje i Novi Grad. XXXII i dijelovi VII. Divizije drže liniju odbrane prema Koprivnici i aktivno vrše na nju-pritisak. Ovo neobično olakšava našoj XL Diviziji izvršenje zadatka, a time i XII. Diviziji.

Ideja operacije: Težište je napada likvidirati Đurđevac. Ali čim neprijatelj krene Đurđevcu u pomoć, a to će sigurno učiniti iz Virja i Novog Grada, kako se vidi iz uhvaćene neprijateljske zapovjesti, snage X Korpusa napadaju na ta uporišta i težište se dakle može u toku borbe prebaciti na Novi Grad i Virje...

Na koncu napominjemo da ova operacija neće predstavljati, obzirom na elastičnost neprijatelja, neku statičku bitku, nego manevarsku borbu u kojoj treba biti spreman parirati svakom pokretu i pokušaju neprijatelja.

Ovdje će dakle doći do izražaja vještina rukovođenja svih naših štabova. Zato je potrebno da svi Štabovi Divizije i Brigada imaju:

- a) Svoje osmatračnice, telefonski povezane sa svojim štabom i rezervom.
- b) Da štabovi i komande budu stalno u toku borbe.
- c) Da se rezerve drže uvijek pripremljene za intervenciju na najpotrebnijem pravcu.⁷²

Istoga je dana i Štab 10. Korpusa izdao svoju zapovijest u kojoj, uz ostalo, piše i ovo:

»Poslije poraza kod Kloštra i Pitomače neprijatelj se pokolebao ali je još uvijek drzak i spreman na ispade. Sva uporišta brani aktivnom odbranom i nema naročitih fortifikacijskih utvrđenja.

Jedinice VI i X Korpusa pojačane sa VII. Ud. Divizijom imaju zadatak uništiti neprijatelja na tom sektoru i osloboditi Podravinu.

Noću 11. ov. mjes. u 23 časa snage VI. Korpusa izvršiti će napad na uporište Đurđevac.

XXXIII. Divizija jednovremeno napasti će uporišta Virje i Novi Grad sa zadatkom da ista likvidiraju.

Jedinice XXXII. Divizije i VII. Ud. Divizije vršiti će osiguranje prema Koprivnici.

Za izvršenje istih zadataka,

NAREĐUJEMO

XXXIII. Divizija: Pojačana sa 4. brdska topa ima zadatak uništiti neprijatelja u Virju i Novom Gradu. U likvidaciji Virja pomoći će je snage XXXX Divizije koje će se nalaziti na liniji s. Molve—kanal Civičevac—potok Hotova gdje će se vezati sa desnim krilom Vašeg rasporeda preko k. 141. Težište napada ispoljiti na Novi Grad. Artiljerija XXXX. Divizija ima zadatak tučenja

⁷² VII, tom V, knjiga 34, dok. 28, str. 145-149.

neprij. uporišta Virje. Kao glavni zadatak Vašoj artiljeriji odredite potpomaganje napada na Novi Grad.

XXXII. Divizija: Ima zadatak da u zajednici sa VII. Ud. Divizijom zatvori pravce od Koprivnice na liniji Bilo-gora, k.294 (između slova O i G od riječi Bilo-gora sekcija Čakovec) — k.304, k.307, Borovljani, d.162 — k.131 (na željez. pruzi) — šuma Staro selo zaključno. Jedna brigada VII. ud. Divizije držati će položaj na desnom krilu Vašeg rasporeda s. Hlebine. Na pravcu željezn. pruge i puta koji vodi iz Koprivnice za Novi Grad odrediti jednu jaču brigadu Vaše Divizije.

Zasjeda na toj liniji treba da ispolji aktivnost izviđanja samo Koprivnice sa ciljem da se ista u povoljnom momentu napadne. Snage koje bi kretale od Koprivnice uništiti.

V. VII. Ud. Divizija: Ima zadatak da sa jednom jačom brigadom zatvori pravac od Koprivnice na desnom krilu rasporeda XXXII. Divizije i da odsudno brani s. Hlebine. Da se poveže sa Virovitičkom brigadom u s. Molve i u slučaju potrebe da se na nju osloni. U saradnji sa snagama XXXII. Divizije da uništi neprijatelja koji bi krenuo iz Koprivnice u pomoć napadnutim uporištima.

Sa jednom brigadom bez jednog bataljona nalaziti će se u s. Javorovac kao Korpusna rezerva.

Jedan bataljon brigade iz Korpusne rezerve zatvarati pravac od Bjelovara kod s. Kupinovac na putu Bjelovar — Đurđevac, sa zadatkom da vrši noćne prepade na Bjelovar radi uznemirenja.

U Vel. Trojstvu nalaziti će se jedinice Češke brigade sa kojima održava vezu.

Rezerva: U Korpusnu rezervu određujemo jednu brigadu VII. Ud. Divizije bez jednog bataljona i nalaziti će se u s. Javorovac.

P.A.O. Za nisku odbranu iz vazduha odrediti vodove teških mitraljeza na položaje...

Mjesto štabova: Štab Korpusa nalaziti će se na osmatračnici k.232 (Srdinac).

Štab VII. Ud. Divizije nalaziti će se u s. Javorovac.

Štab XXXII. Divizije nalaziti će se na osmatračnici k.239 iznad s. Plavšince.

Štab XXXIII. Divizije nalaziti će se na osmatračnici oko Sv. Tri Kralja južno od Novog Grada...⁷³

Veza između Štaba korpusa i štabova divizija održavala se telefonskim putem i kuririma — konjanicima.

Štabovi 6. i 10. korpusa nisu stvorili zajednički operativni štab za rukovođenje operacijama za oslobođenje Podravine, što će imati negativne posljedice u predstojećim borbama, naročito u vezi s organizacijom sadejstva i neposrednog rukovođenja u toku borbe.

Jedinice 12. i 33. divizije su prema planu 11. 10. napale Đurđevac i Novigrad Podravski. Prvi borbeni kontakt s neprijateljskim jedinicama pokazao je da napad nije iznenadio neprijatelja. U toku noći, ustaše su se uspješno branile u uporištima i uspjesi naših jedinica bili su minimalni. Noć je otežavala

⁷³ VII, tom V, knjiga 34, dok. 40, str. 192-196.

korištenje vatrom artiljerije, tako da ta prednost u napadu nije došla do potpunog izražaja, naročito u prvim satima borbe. Zadržavajući prodore naših jedinica, neprijatelj je u toku noći uspio očuvati svoje obrambene tačke. U prvim jutarnjim satima bilo je jasno da ustaše neće uporno braniti napadnuta uporišta. Iz ranijih borbi bilo je poznato da ustaše nastoje aktivnom obranom i manevrom jedinica maksimalno očuvati živu silu, a probojem i izvlačenjem iz uporišta spašavati se od uništenja.

Jedinice Virovitičke brigade 40. divizije napustile su Suhu Katalenu 10. 10. u 5 sati ujutro i krenule u Ferdinandovac na Dravi. Zajedno s Brigadom je položaje oko Ferdinandovca u Pavlanci zauzeo Podravski odred. Oko 14.30 sati, Brigada se počela razmještati po selu i zauzimati položaje oko sela za obranu. Pola sata kasnije je 13 neprijateljskih aviona mitraljiralo i bombardiralo sela i položaje Brigade na kanalima Tolnici i Civičevcu i izbacilo 6 boraca iz stroja.

Brigada je 11. 10. ostala u selu Ferdinandovcu i na spomenutim položajima. U 9.30 sati su dvije bojne ustaša, ojačane sa 8 tenkova (2 od 12 t i 6 od 5 t), pokušale prodrijeti u selo Ferdinandovac i na Dravu. Odmah je prihvaćena borba koja je trajala do 12 sati. Neprijatelj je odbijen uz gubitke i 3 tenka izbačena iz stroja. Iako je imao 13 mrtvih i više ranjenih, neprijatelj je, iako odbačen do Đurđevca, u 12 sati i 15 minuta probio položaje Podravskog odreda i izbio na Dravu kod Spinca, gdje je naišao na jednu četu 4. bataljona. Četa je prihvatila borbu do dolaska ostalih snaga Bataljona i nakon protunapada neprijatelj je odbijen. U paničnom bijegu počeo se povlačiti u Đurđevac, uz gubitke od 28 mrtvih i 43 ranjena ustaše. Izgubio je još 2 tenka, 1 top, 3 teška mitraljeza, oko 10 pušaka i dosta municije.

Brigadni gubici bili su 2 mrtva i 4 ranjena borca.

Borba s ustašama' kod Ferdinandovca prije napada na Đurđevac i Novigrad Podravski i Virje bila je ozbiljno upozorenje da ustaše neće lako prepustiti kontroli partizana prostor prema Dravi, svoje zaleđe. Koliko je ta činjenica bila poznata štabovima brigada i divizija koji su rukovodili napadom na spomenuta uporišta, ne može se utvrditi iz raspoloživih dokumenata. Ali, jedno je neosporno: prilikom napada i blokiranja neprijateljskih uporišta u Đurđevcu i Novigradu Podravskom nije bilo dovoljno budnosti. Prema tome ni odgovarajuće snage nisu bile raspoređene za sprečavanje proboja ustaša iz uporišta prema Dravi. To je bilo očito odmah nakon prvih proboja, a najviše na položaju 3. bataljona 1. brigade 33. divizije, koji je trebao nastupiti iz pravca sela Delova radi napada na Novigrad Podravski. Bataljon je stigao do željezničke stanice Novigrad i tu zastao ne uspostavivši borbeni kontakt s 1. bataljonom koji je nastupao na njegovom lijevom krilu. S obzirom na to samovoljno se povukao i tako otvorio pravac za Hlebine, gdje su se nalazile jedinice (3. brigade) 7. udarne banijske divizije. Po naređenju Štaba Brigade Treći bataljon ponovno nastupa na istom pravcu ali tada se ustaše probijaju iz Novigrada Podravskog.

U trenutku proboja ustaša 1. bataljon se zatekao na brisanom prostoru od Novigrada Podravskog do Delova, gdje je trebao sprečavati ustaško povlačenje. U takvoj situaciji morao je pod borbom odstupati do položaja na Bistra Kanalu gdje su se nalazile jedinice 3. brigade 7. divizije. U odstupanju je bio

izložen unakrsnoj vatri ustaša koje su se probijale i 3. brigade koja ranije nije imala kontakt i vezu s 3. bataljonom 1. brigade 33. divizije. Bataljon je pretrpio velike gubitke od nas i od neprijatelja. Od ukupnih gubitaka — 45 mrtvih, 137 ranjenih i 20 nestalih boraca — najviše ih je imao taj bataljon. U napadu na Novigrad Podravski 33. divizija je imala 45 mrtvih i 137 ranjenih, među kojima su bili Grkčević Ivan, poručnik, Sirola Branko, komandir čete i politkomesar čete Crnković Matija. Izgubljena su 4 puškomitraljeza.

Treća brigada 7. udarne divizije krenula je 11. 10. u 16 sati iz rajona Kapela — Poljančani u pravcu Hlebina. U noći je napala na pripadnike ustaške milicije (oko 40) u selu Hlebinama. Milicionari su davali otpor, utvrdivši se u školi. U toku noći Brigada ih nije uspjela likvidirati. Donesena je odluka da se škola zapali. Svi milicionari u školi su izgorjeli.

Oko 400 ustaša s nešto tenkova u ranu zoru 12.10. je iz pravca Koprivnice uspjelo prodrijeti u Hlebine odakle su potisnuli jedinice 3. brigade. Brigada je tada zauzela položaje na južnoj strani Bistra Kanala. Nakon zauzimanja Hlebina ustaše su pokušale cestom Hlebine — Delovi nastupati u Novigrad Podravski. Ustaše iz Gabajeve Grede su najviše pritisle na Bistra Kanal kod Međuvođa. Brigada ih je sačekala na liniji k.123 — Stolac, te duž kanala i Međuvođa uspjela odbiti njihov napad i prijeći odmah u protunapad, protjeravši ustaše iz Hlebina, Međuvođa, Gabajeve Grede i nabaciti ih na Dravu. U isto su se vrijeme i ustaše iz Novigrada, Virja i Đurđevca počele izvlačiti prema Dravi. Njihov najjači pritisak bio je na cesti Novigrad Podravski—Hlebine. U situaciji kad su jedinice 3. brigade bile na sjevernoj strani kanala, ustaše su zauzele Delove, Gredu i došle u blizinu kote 121. Brigada se hitno povukla prema jugu i na brzu ruku. je zauzet položaj Stolac (k. 128) prema selu Jeduševcu, a djelomično je zaposjednuta i šuma Lug. Ustaše su pokušavale prodrijeti u Hlebine, ali su na toj liniji snažnom vatrom iz svega raspoloživog naoružanja djelomično razbijene. Nakon toga Brigada je sa svim snagama izvršila smion juriš na ustaše duž komunikacije selo Delovi—Stolac, potpuno ih razbila i zahvatila ogromni ratni plijen.

Četvrta brigada 7. udarne divizije, koja je bila u korpusnoj rezervi, uvedena je u borbu čim se neprijatelj počeo povlačiti iz Novigrada Podravskog. Zadatak joj je bio da vrši pritisak prema šumi Staro selo i selu Delovima, sadejstvujući istovremeno 3. brigadi u uništenju ustaša na tom prostoru.

U protivnapadu i jurišu na ustaše koje su se povlačile iz Novigrada Podravskog i Virja, jedinice 32. divizije na lijevom krilu 3. i 4. brigade 7. udarne divizije, djelovale su u pravcu Bregi—Moždanski Jarak. I njihova je zasluga da je neprijatelj potučen tako da se jedva uspio spasiti od potpunog uništenja. Razbijeni ustaški dijelovi protjerani su preko Bistra Kanala prema Dravi i borbe su oko 14.30 na tom dijelu bile završene.

Ustaše su imale više od 150 mrtvih i 20 zarobljenih. Zaplijenjeno je: 4 tenka, 12 kamiona, 3 putnička automobila, 6 motocikla - trikolica, 3 protutenkovska topa 50 mm, 300 granata, 4 teška bacača mina, 20 mitraljeza od kojih 11 šaraca, 1 radio-stanica.

Gubici 7. udarne divizije bili su 3 mrtva i 8 ranjenih.

Istodobno kad je neprijatelj napuštao (12 sati) Novigrad Podravski, počele su se povlačiti i njegove snage iz Virja i Đurđevca. U koloni iz Đurđevca bilo je

od 800 - 1.000 ustaša. Išli su preko sela Molve i potoka (kanala) Komarnice. Kod sela Molve naišli su na otpor Virovitičke brigade čiji su položaji bili u selu i na kanalima Komarnice i Bistra Kanalu i pretrpjeli su gubitke od preko 50 mrtvih, a nakon borbe pronađeno je još nekoliko ustaša u manjim grupama oko sela Molve. U bijegu, neprijatelj je bacao naprtnjače i šinjele i drugu spremu koja mu je otežavala bježanje i povlačenje preko Drave.

Na tom su položaju ustaše izgubile: 2 motocikla s prikolicom, 3 puškomi-traljeza, 1 šmajser i 33 puške i mnogo druge spreme. Među ubijenim ustašama bilo je nekoliko podoficira i jedan satnik. Kod njega je pronađena zapovijest iz koje se vidjelo da su ustaše iz napadnutih uporišta imali pravac povlačenja na lijevu obalu Drave preko Molva.

U borbi je Virovitička brigada imala 12 mrtvih i 7 ranjenih boraca.

Na čitavom frontu borbe 40. divizije neprijatelj je imao uništena 3 i oštećen 1 tenk i 80 poginulih ustaša, a Divizija je imala 15 mrtvih, 17 ranjenih i 5 nestalih boraca i starješina.

Analizirajući rezultate borbe za Đurđevac, Virje i Novigrad, štab 10. korpusa je 21.10. ustanovio da usprkos ogromnim gubicima ljudstva i materijala koje su pretrpjele ustaše, još nije dokraja postignut konačan cilj - njihovo potpuno uništenje. Štab Korpusa je također ocijenio da je samovoljno povlačenje 3. bataljona 1. brigade 33. divizije bila nedopustiva greška, jer je na taj način ustašama bio otvoren pravac povlačenja prema Hlebinama, gdje su vodile borbe s 3. brigadom 7. udarne divizije. Nastupale su s frontalne strane na položaje Brigade, koja je u trenutku probijanja ustaša iz Novigrada Podravskeg morala mijenjati položaje kako bi izbjegla nepotrebne gubitke, budući da se našla i pod vatrom iz pozadine s pravca gdje su jedinice 33. divizije trebale spriječiti prodor ustaša i stalno održavati borbu. I 1. brigada 33. divizije je napravila propust u trenutku kad je neprijatelj počeo odstupati. Umjesto da Štab Divizije naredi Brigadi da sa svim raspoloživim snagama goni neprijatelja i ubaci rezervu, on ostaje pasivan. To je, uz slabe veze između susjednih jedinica koje su napadale uporište jedan od glavnih razloga što one u trenutku povlačenja neprijatelja nisu išle za njim i nisu na vrijeme upozorile jedinice 7. i 32. divizije da pravovremenim manevrom nanesu neprijatelju još veće gubitke. Taj propust je utoliko teži jer je prilikom planiranja napada bila predviđena mogućnost da se neprijatelj iz uporišta povlači prema selu Molvama i dalje preko Drave i Delova prema Hlebinama.

Tok borbe je pokazao da je neprijatelj iz Koprivnice krenuo zaobilaznim putem na Novigrad Podravski da oslobodi Hlebine, jer je ocijenio da mu je to manji rizik nego da ide cestom Koprivnica—Novigrad Podravski i izloži napadima svoje bokove. Padine zapadne Bilogore pružale su upravo idealne mogućnosti za kontrolu čitavog prostora duž ceste i pruge Koprivnica-Đurđevac i jedinicama na osiguranju stvarale mnogo povoljnije uvjete za uspješnu borbu.

Greška je bila i brzo kidanje borbenog kontakta s neprijateljem, čak i u situaciji kad on bježi i u panici baca opremu. I to je jedan od razloga zašto neprijatelj nije bio dotučen kad je doživio rasulo kod Molva i Hlebina.

U Novigradu Podravskom su se nakon povlačenja ustaša, jedinice 33. divizije razišle po selu umjesto da ga počnu sistematski čistiti od zaostalih

ustaških grupa. Nedostatak budnosti u tim trenucima ilustrira i prizor kako iz jednog dvorišta bježi ustaška posada s tenkom na očigled iznenađenih partizana. A bilo je slučajeva da je neprijatelj iz pojedinih kuća još pripucavao.

Iz raspoloživih neprijateljskih dokumenata teško je ustanoviti koliki su bili neprijateljski gubici u tim borbama, ali u dnevnom izvještaju PTS-a, od 12. oktobra, o tome piše:

»I/I puk P.T.S., I/V staj(aćeg) djel.(atnog) zdruga U.V. (ustaške vojnice-prim.red.) i XX/V. staj. djel. zdruga U.V. povukle su se nakon teške borbe i velikih gubitaka u Golu (16 km s. Gjurgjevac). Odatle će biti još tokom 12. 10. 1944. vlakom prebačene u Koprivnicu. Brzi sklop P.T.S. koji je pokušavao iz Novi Grada probiti kroz neprijateljski обруч prema sjeveru tj. prema Hlebina (8 km. s. Novi Grad) raspršen je uz velike gubitke. Neprijatelj raspolaže jakim topništvom. Snage neprijatelja u ovim poduhvatima iznašaju prema izjavama zarobljenika 16 brigada.«⁷⁴

Poraz ustaša u Đurđevcu, Novigradu Podravskom i Virju, posebno uništavanje njihove žive sile i tehnike kod Hlebina i Molva u onako kratkom vremenu, a pred očima naroda Podravine, bili su svojevrsna potvrda snage, brojnosti i borbenosti NOV-e. Uzalud su ustaše, nakon ponovnog zauzimanja Ludbrega, Koprivnice, Novigrada Podravskog, Virja, Đurđevca, Kloštra Podravskog, Pitomače i Virovitice govorile da je uništena Narodnooslobodilačka vojska. Više od 500 mrtvih ustaša iz najelitnijih ustaških jedinica (5. stajaci ustaški zdruk i PTS), velik broj ranjenih i ogromna tehnika i oružje koji su pali u ruke partizana, imali su veliko moralno i političko značenje za odlučnije i masovnije stupanje naroda Podravine u redove NOV-a i POJ-a.

Oslobođenje Podravine još je bolje učvrstilo slobodne teritorije Bilogore, zapadne Slavonije i Moslavine. Bjelovar je bio uporište važno za ustaše, zbog čega su oni strahovali od iznenadnog napada partizana. Koncentracija naših jedinica za oslobođenje Podravine bila je prijetnja neprijatelju koju on nije mogao zanemarivati.

Slobodni teritorij od Koprivnice do Podravske Slatine i dalje prema Donjem Miholjcu, s oslonom na brdske masive Papuka, Psunja i Bilogore, nudio je široke mogućnosti za mobilizaciju novih boraca i produžetak naše započete ofanzive.

Ustaški gubici u borbama u Podravini u početku oktobra 1944. god., iako su bili veliki, nisu rastrojili i dokraja uništili borbenu sposobnost 5. ustaškoga stajaceg zdruga i dijelove PTS-a koji su zatvarali pravce prema Varaždinu i Zagrebu s oslonom na Križevce i Vrbovec, gdje su u međuvremenu stigle i jedinice 1. kozačke divizije. Sjedište 5. stajacega zdruga, Koprivnica, bilo je posebno dobro utvrđeno i pripremljeno za obranu.

IZGUBLJENA BITKA ZA KOPRIVNICU

(od 13. do 16. 10. 1944. god.)

(Sekc. Čakovec i Đurđevac 1:100.000)

13. oktobra u 9 sati Stab 10. korpusa izdao je zapovijest za napad na Koprivnicu, koja glasi:

⁷⁴ VII, tom V, knjiga 34, dok. 59, str. 278 - napomena 3 rnz dokument.

»ŠTAB
X KORPUSA 'ZAGREBAČKOG'
NOV I POJ
Oper, broj: 510./1944
dne 13. oktobra 1944. u 9. sati.

ZAPOVIJEST
(Sekcija Čakovec-Đurđevac 1:100.000)

Neprijateljske snage koje su se nalazile u uporištima Đurđevac, Virje i Novi Grad potpuno su razbijene i većim dijelom uništene. Neprijatelj je izgubio gotovo potpuno svu svoju opremu i naoružanje. U ruke naših jedinica pala su sva motorna vozila i cjelokupno teško naoružanje.

Jedan dio neprijateljskih snaga, razbijen i demoralisan, uspio je da se u neredu povuče u uporište Koprivnica.

Jačina neprijateljskih snaga u uporištu Koprivnica prema primljenim podacima iznosi svega jedna bojna i dijelovi razbijenih nepr. jedinica kod Novog Grada i Virja. Navodno se u Koprivnici nalazi 15 topova raznog kalibra koji su većim dijelom bez potrebne posluge.

Naše jedinice u svojim ofanzivnim operacijama treba da zadrže i treću fazu bitke za Podravinu i likvidaciju uporišta Koprivnica, definitivno oslobode od neprijatelja ovaj sektor.

U cilju oslobođenja Koprivnice.

NAREĐUJEMO:

XXXII. divizija: 1. - Ima zadatak da napadne neprijateljsko uporište Koprivnicu sa zapadne i južne strane. Zona napada desno potok
2. brigade Koprivnica na kojoj liniji hvatati vezu sa jedinicama VII.
Svega: ... Ud. Divizije, a lijevo željeznička pruga Koprivnica—Đekenješ. -
dvije brig.

Cilj napada: prodiranje do centra grada i spajanje sa jedinicama VII. Ud. Divizije koja napada sa sjevera. Brigada 'Matija Gubec' kao prvi napadni cilj ima da postigne zauzimanje željez. stanice Koprivnica i Uljarice i da iste zadrži u svojim rukama pod svaku cijenu. U slučaju povoljne situacije ova brigada ima prodirati i dalje u grad do hotela 'Car'.

VII. Ud. Divizija: 2. — Ima zadatak da napada neprijateljsko uporište Koprivnicu sa sjeverne i sjeverozapadne strane. Zona napada desno do linije pruga Koprivnica-Đekenješ, a lijevo potok Koprivnica. Na granicama zone hvatati vezu sa jedinicama XXXII. Divizije. U zonu napada ove Divizije računaju se i tvornica 'Danica' sa aerodromom.

XXXIII. Divizija: 3. — Ima zadatak da zauzme položaje i to:
- sa dvije brigade prema Ludbregu, a sa jednom brigadom

Svega: ... tri brigade prema Križevcima i na taj način da spriječi dolazak pomoći napadnutom uporištu.

Izviđačku četvu uputiti u selo Križevački Ivanec (Ivanac - R. B.) sa zadatkom da osmatra uporište Križevci i pokrete neprijatelja Križevci—Koprivnica.

XXXX. Divizija 4. — Ima zadatak da sa jednom brigadom zatvori pravce na dvije brigade liniji Drnje—Torčec—Ungerov mlin—Pustakovec, a jednu brigadu držati u rezervi u s. Ivanec koja će prema potrebi djelovati u zajednici sa jedinicama XXXIII. Divizije.

Svega: ... dvije brig. Haubička baterija: 4 haubice 5. — Plasiraće se na prostoriji Glogovac—Bakovčica—potok Draganovac — željez. pruga do željez. stanice Bregi—Glogovnica, sa zadatkom da potpomaže napad naših jedinica na uporište Koprivnicu.

Ciljevi koje treba naročito tući jesu:

Željeznička stanica Koprivnica,

Uljarica i potom centar grada.

Voditi računa o brzini nastupanja naših jedinica i prema tome vršiti pomjeranje artiljerijske vatre.

Jedinice XXXII. Divizije pošto budu doprle do željez. stanice Koprivnica ispaliti će dvije zelene i jednu crvenu raketu kao znak za artiljeriju da taj cilj više ne treba gađati. Po zauzimanju Uljarice ispaliti jednu zelenu i dvije crvene rakete kao znak za artiljeriju. Haubička baterija držati će pod vatrom pola sata Željezničku stanicu potom će prenijeti vatru na Uljaricu koju tući 15 minuta a potom prenijeti vatru na centar grada.

Korpusna rezerva: jedna brig. 6. — U korpusnoj rezervi nalaziti će se jedna brigada XII. Divizije VI. korpusa. Mjesto korpusne rezerve s. Bregi.

XII. Div. Svega:

... 1 brig.

Tenkovska četa 7. — Tenkovska četa nalaziti će se kod korpusne rezerve.

8. — XXXIII. Divizija uputiti će svoju brdsku bateriju od 4 brdska topa i staviti je na raspolaganje XXXII. Diviziji, a XXXX. Divizija staviti će svoju brdsku bateriju 75 mm na raspoloženje VII. Ud. Diviziji.

Veze: Sve jedinice uspostaviti će sa ovim štabom telefonsku vezu, osim XXXIII. Divizije koja će održavati vezu preko radio stanice. XXXX divizija i VII. Ud. divizija koristiti će za uspostavljanje veze telefonsku centralu brigade XII. Divizije koja će se nalaziti u Bregima. Sve ostalo što je potrebno za uspostavljanje veza regulisati će šef ostsjeka za vezu ovog štaba dopunskom zapoviješću.

EVAKUACIJA RANJENIKA: Korpusno sanitetsko previjalište nalaziti će se u s. Plavšinc. Evakuaciju ranjenika i sve ostalo potrebno regulisati će dopunskom zapoviješću načelnik sanitetskog odjeljenja ovog štaba.

EVAKUACIJA PLIJENA I ZAROBLJENIKA: vršiti će se pravcem Novi Grad, Đurđevac, Pitomača. Evakuaciju vršiti samo u najužem obimu i u tom pogledu biti će izdata još naknadna naređenja.

MJESTA ŠTABOVA: Štab Korpusa nalaziti će se u s. G. Bakovčica.

Štab XXXII. Divizije nalaziti će se na Starom Gradu.

Štab XXXIII. Divizije nalaziti će se u s. Vrhovac.

Štab VII. Divizije nalaziti će se u s. Herešin.

Štab XXXX. Divizije nalaziti će se u s. Torčec.

ZNACI RASPOZNAVANJA: Za noć Podravina-Naša.

Za dan: Desnom rukom kapu dići u vis, a
odgovor: lijevom rukom pušku izbaciti u
stranu.

POČETAK NAPADA: Napad na uporište otpočeti će 13. ov. mjes. u 22 sata. Jedinice koje se nalaze na osiguranju imaju biti na svojim mjestima 13. ov. mjes. do 21.30 sati.

Sve jedinice poduzeti će potrebne mjere za odbranu od nisko letećih aviona. Isto tako preduzeti potrebne mjere da se spriječi prolaz neprijateljskih motorizovanih jedinica. Jedinice na zasjedama izvršiti će potrebna prekopavanja cesta i postavljanje barikada.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik:
Ivan Šibi s. r.

Komandant-general-major:
Vlado Matetić s. r.

Dostavljeno:

Štabu VI. Korpusa NOVJ.

Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ.

Štabu XXXII. Divizije NOVJ.

Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.

Štabu XXXX. Divizije NOVJ.⁷⁵

Jedinice 32. divizije su 13.10. ujutro pokrenute u rajone napada na Koprivnicu. Brigada »Matija Gubec«: Subotica-Vinica-Močilski Breg, a Udarne brigada »Braća Radić«: Draganovac-Stari Grad, Jagnjedovac. Brigade su u zoni svog napada u toku dana pojačano izviđale i osmatrale. Sedma udarna divizija imala je polazne rajone za napad sela Hlebine i Sigetec.

Koprivnica se nalazi na raskršću cesta za Zagreb, Varaždin, Bjelovar i Osijek i za Gyekenyes u Mađarskoj. Imala je centralno značenje za ustaše u sistemu odbrane Podravine. Iz Koprivnice su se lako mogli ugrožavati slobodni teritoriji Kalnika i Bilogore. Samo mjesto je kružnog oblika, ispresijecano mnogim ulicama, što pruža mogućnost lake odbrane s oslonom na željezničke pruge, Koprivnički potok i pojedine čvrste zgrade (uljaru, mlin). U centru grada nalazi se širok prostor s parkom odakle je moguć manevar u svim pravcima u protunapadu. Na ulazima u Koprivnicu, uz ceste kod oba groblja i na nekim drugim mjestima, bili su izgrađeni bunker i rovovi povezani saobraćajnicama. Na pojedinim odsjecima uz prugu kroz žicu je bila uključena električna struja, izvršeno je miniranje i na mogućim ulazima u grad podignuta žičana prepreka i postavljena minska polja.

⁷⁵ VII, tom V, knjiga 34, dok. 40, str. 192-196.

Štabovi 7. i 32. divizije nisu prethodno znali sve potankosti tog sistema obrane ustaša u Koprivnici, iako je štabu 32. divizije bilo odranije poznato da je neprijatelj u Koprivnici podigao obrambena utvrđenja i izgradio čitav sistem obrane oslonjen na tvrde zgrade.

Ustaše su dobro utvrdile ne samo grad, već i položaje na groblju uz cestu Koprivnica—Varaždin i Koprivnica—Križevci, koje u toku dana nisu posjedali.

Jedinice na osiguranju su u zakazano vrijeme - 14. 10. u 01.00 sati zauzele svoje položaje, osim jedinica 33. divizije koje su posjedale položaje prema Ludbregu na liniji Gliboki potok kod Rasinje do Farkaš-mlina zaključno, i prema Križevcima na liniji Sesvečka šuma — k. 205 — Donjara — k. 250 (Grdak) - k. 272, koje su zakasnile jer Štab 10. korpusa nije na vrijeme poslao zapovijest za napad na Koprivnicu.

Tok borbe:

Brigade 32. divizije su 13.10. u 22 sata, nakon artiljerijske pripreme korpusne artiljerije, krenule u napad. Udarne brigada »Braća Radić« napadala je cestu Koprivnica—Križevci. Brigada »Matija Gubec« napadala je glavnim pravcem duž ceste Koprivnica-Ludbreg. Na svom lijevom krilu naslanjala se na jedinice 7. udarne divizije na pruži Koprivnica-Gyekenyes.

Već u prvom naletu i dodiru s neprijateljem jedinice su bile dočekane jakom vatrom automatskog oružja i minobacača. Utvrđenja, bunker, žica i jak otpor malo su iznenadili jedinice 32. divizije. Bataljon brigade »Matija Gubec«, koji je napadao željezničku stanicu, zasut je jakom vatrom u bok. Tukao ga je neprijatelj koji je bio prikriven na groblju, iako je toga dana taj pravac izviđao 4. bataljon Udarne brigade »Braća Radić«. On je nastupao uz potok s južne strane i uspio se probiti u unutrašnjost mjesta, ali je jednu njegovu četvu iznenada počela tući vatra prikrivenog tenka koja ju je razbila. Bataljon se morao povući. Treći bataljon brigade »Matija Gubec« zakasnio je pripremiti se za napad, pa je na brzinu krenuo u borbu u pravcu uljare. Naišavši na nagazne mine i električnu žicu, odmah je ustuknuo. U prvom napadu su se gotovo sve jedinice vratile na polazne položaje za napad.

Sedma udarna divizija trebala je u svoj sastav za napad dobiti tenkove, ali oni nisu stigli. Nije bilo benzina, a bilo je i nekih drugih smetnji. Jedinice su neopaženo razvile kolone za napad i bez naročitih smetnji došle su u blizinu objekta za napad. Zbog pomrčine i nepoznatog terena 7. divizija je zakasnila 1 sat. Njezine 3. i 4. brigada došle su u blizinu neprijateljskih položaja. U trenutku kad su počele prodirati do prvih kuća, neprijatelj je otvorio paklenu vatru iz svega raspoloživog naoružanja. Brigade su, ipak, prodrle do prvih kuća. Ustaše su odmah jurnule u protunapad i odbacile brigade na polazne položaje.

U toku noći je uz dobru pripremu artiljerijskom, minobacačkom i protukolskom vatrom, izvedeno nekoliko snažnih napada da se probije obrana neprijatelja i stvori mogućnost za ubacivanje naših snaga u grad. Usprkos hrabrom držanju boraca i rukovodilaca, nijedan pokušaj nije uspio. Neprijatelj se ogorčeno branio iz svake zgrade i rova. Borci su redovito zadržavani na žičanim preprekama. Tri protunapada ustaša prema Miklinovcu, koji je držala 4. brigada, bila su odbijena. Na dostignutoj liniji jedinice su dočekale; svanuće 14. 10. 1944.

U operativnom izvještaju štaba 32. divizije se, uz ostalo, kaže:

»14. X. 1944. godine u 1 i sati izvršen je ponovno juriš svih jedinica na uporište uz prethodnu artiljerijsku i minobacačku pripremu. Međutim, zbog nesaradnje artiljerije i pješadije, koja nije iskoristila blagovremeno dejstvo artiljerije, i ovaj napad također nije uspio, dok je neprijatelj našim jedinicama nanio osjetne gubitke. Za vrijeme dejstva artiljerije neprijatelj je pobjegao iz bunkera, ali pošto naše jedinice nisu odmah iskoristile bijeg neprijatelja i zauzele njegove položaje, to se je neprijatelj ponovno vratio na svoje mjesto, a ujedno rezervom pojačao taj pravac, prozrevši naše namjere.

Jedinice su se ponovo vratile na svoje polazne položaje. Poslije ovog napada neprijatelj je stalno vršio jak pritisak uz tuču artiljerije i minobacača u pravcu ceste Koprivnica—Križevci i u pravcu Starogradske ceste sa namjerom da nas od tih pravaca odbaci. Naše jedinice odbijale su neprijatelja sa uspjehom i nanosile mu gubitke.

U noći 14/15. X. o. g. Udarne Brigada 'Braća Radić' ponovo je poduzela napad na svom sektoru, svodeći glavno težište napada na likvidaciju groblja pored ceste Koprivnica—Križevci koje je, kako se je to vidjelo, ključ odbrane Koprivnice. Brigada 'Matija Gubec', koja je do tog vremena već mnogo iskrvarila u svojim napadima-na dobro utvrđenog neprijatelja, sa vrlo dobrim planom vatre, nije poduzimala napade već je samo držala neprijatelja pod kontrolom.

U teškoj i krvavoj borbi kod groblja neprijatelj je uspio da odbije naše jedinice. Na ciglani također jedinice nisu uspjele i vratile se na svoje polazne položaje.«⁷⁶

Tako je u tom ponovljenom napadu bilo na položajima i odsjecima napada 32. divizije. A kako je bilo kod 7. udarne divizije, vidi se iz izvještaja Štaba Divizije upućenog Štabu 4. korpusa 18. oktobra 1944. godine.

»14. X. t. g. u 11.30 sati po naređenju štaba Korpusa izvršen je ponovan napad na neprijatelja i to IV brigada od pravca s. Miklinovca prema Koprivnici, a III brigada od željezničke pruge Koprivnica—Đekenješ i duž ceste Koprivnica-Peteranec. Ovaj napad bio je dobro organizovan. Svako oruđe od mitraljeza do brdskih topova bilo je pravilno upotrebljeno i otpočeo je snažan napad, koji je trajao oko dva sata. Neprijatelj je bio istjeran iz prvih rovova, ali se opet nije moglo dalje prodrijeti, jer su naši borci obasipani snažnom i ubitačnom vatrom. Oni su se morali kretati po brisanom prostoru i kretali su se, ali prodor nije bio moguć. O tome je izviješten štab X korpusa od strane štaba divizije, ali se dobilo naređenje da se pritisak pojača i napad dalje vrši. Haubička baterija gađala je neprijatelja u gradu, ali nije mogla neposredno potpomagati pješadiju i lomiti neprijateljska gnijezda otpora na glavnim pravcima napada.

Oko 15 časova naišlo je šest neprijateljskih aviona, koji su počeli mitraljirati naše položaje. U isto vrijeme neprijatelj iz grada pojačao je svoj pritisak prema cesti Koprivnica s. Herešin. Jedan bataljon IV brigade, koji se na tom pravcu nalazio sasvim blizu neprijatelja, pošto je imao dosta gubitaka počeo se povlačiti, a u isto vrijeme jedan bataljon III brigade, koji je bio sa njima u

⁷⁹ VII, tom V, knjiga 34, dok. 138, str. 676-677.

vezi, povukao se nešto unazad. Ovi bataljoni zadržani su ispred s. Herešin, a manji dijelovi koje je uhvatila panika povukli su se nešto nazad, ali su odmah bili vraćeni.

Oko 17 časova prema naređenju štaba X korpusa naša III brigada određena je kao rezerva, a IV brigada kao drugi borbeni red na liniji k. 135 s. Miklinovec. Pravcem kojim su napadale jedinice naše divizije određene su za napad jedinice XII i XL divizije. Smjena je izvršena u prvi mrak, a naša III brigada prebačena je u s. Ivanec kao korpusna rezerva, a IV brigada ostala je na liniji k. 135 s. Miklinovec kao drugi borbeni red s tim, da potpomogne napad u gradu, ako brigada XII divizije, koja je napadala sa tog pravca, uspije da prođe u grad. Jedinice XII i XL divizije koje su napadale na sektoru naše divizije tokom noći 15/16 ov. mj. nisu imale uspjeha iz istih razloga, kako je gore navedeno za jedinice naše divizije. Situacija je tokom noći uglavnom ostala nepromijenjena.⁷⁷

Uz minobacačku pripremu je 15. 10. u 0.9 sati Udarca brigada »Braća Radić« zauzela ciglanu. Time je bila stvorena mogućnost da jedinice 32. i 12. divizije prodru u predgrađe Koprivnice i približe se njegovu centru. Prvi bataljon brigade »Braća Radić« zaposjeo je ciglanu, dok je njezin 4. bataljon, koji je napadao na desnom krilu, napao i skupa s jedinicama 12. divizije likvidirao otpor neprijatelja u jednoj kući. Bataljon je ubrzo izbio do potoka Koprivnice, tj. do vanjskog pojasa obrane koji je bio pojačan nizom bunkera. Na mostu na potoku bio je jedan bunker, koji je branio prilaz i prijelaz preko mosta. Uz podršku »Johna Bulla« jedna je četa, predvođena zamjenikom komandanta Brigade kapetanom Dukom Milosavljevićem, istjerala neprijatelja iz svih bunkera uz potok i doprla u blizinu same crkve. Bataljon 12. divizije, koji je nastupao odmah iza čete i zauzeo kuće pokraj bunkera, trebao je — oslanjajući se na kuće — biti zaštita četi u daljnjem prodiranju. Međutim, neprijatelj se brzo sredio, ubacio rezervu u protunapad i odbacio četu na polazni položaj, jer bataljon 12. divizije nije bio dovoljno utvrđen na položaju i nije mogao odbiti protunapad ustaša. Jedinice 4. bataljona i bataljona Osječke brigade 12. divizije zaustavile su se pokraj potoka i, oslonivši se na kuće uz njega, bile u mogućnosti kontrolirati neprijatelja koji je ponovo zauzeo bunkere.

Nakon likvidacije ciglane i prodora 4. bataljona do potoka, došli su na red bunkeru duž pruge Križevci—Koprivnica i Koprivnica—Novigrad. Likvidacijom tih bunkera bio bi osiguran lijevi bok Bataljona koji je s ciglane počeo nastupati prema mlinu. Nakon artiljerijske podrške Bataljon je krenuo u napad, ali ga je neprijatelj odmah protunapadom vratio na polazni položaj. Nakon toga je promijenjeno težište napada na desno krilo brigade »Braća Radić«, ne bi li se pokraj potoka Koprivnice prodrlo u uporište i tako došlo neprijatelju iza leđa i ugrozilo njegove glavne otporne tačke na željezničkoj stanici.

Noću 15/16. 10. 1944. ponovo je pripremljen napad koji je izveden u 0.30 sati uz artiljerijsku pripremu. Pješadija i artiljerija nisu surađivale. Jedinice 12. divizije, koje su trebale prodrijeti prema centru, nisu uopće počele napad. Štab

⁷⁹ VII, tom V, knjiga 34, dok. 138, str. 676-677.

10. korpusa je 16. 10. 1944. g. u 5 sati izdao naređenje za obustavu napada i za povlačenje jedinica iz uporišta.

Jedinice 7. udarne divizije su već 16. 10. u 03.00 sati od Štaba Korpusa dobile naređenje za izvlačenje iz Koprivnice i povlačenje u sela Javorovac i Plavšinci radi odmora.

Gubici naših jedinica u uporištu Koprivnica bili su:

7. udarna divizija: 54 mrtva, među kojima 1 komandant bataljona, poručnik, 3 komandira čete, 4 komesara čete, 1 vodnik i politički delegat, ostalo borci. Ranjenih 111 boraca i rukovodilaca.

Izgubljeno je: 1 šmajser i 15 okvira za puškomitraljez. Oštećeno: 5 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 šarac, 1 bacač »John Buli«.

Utrošeno: 151 granata za protuoklopne topove, 642 mine za teške bacače, 36 mina »John Buli«, 62.598 puščanih i mitraljeskih metaka, 22 metka za protukolske puške, 60 ručnih bombi.

32. divizija: 38 mrtvih među kojima rukovodioci: Šinik Milan, operativni oficir bataljona, komesar čete Jurman Ivan, zastavnik Hazić Asim, komandir čete Vručina Dragutin, komesar čete Pavličić Eshim. Ranjenih 208 drugova, među kojima komesar Udarne brigade »Braća Radić« Mato Horvatić, 6 komandira čete, 6 komesara i pomoćnika komesara čete, 1 operativni oficir bataljona, 1 politički delegat i 2 oficira. Nestala su bila 62 druga, među kojima komesar čete Marčić Vlado. Najveći broj nestalih napustili su jedinice ili su bili zarobljeni u povlačenju.

Izgubljeno: 1 puškomitraljez, 3 šmajsera i 58 pušaka. Puške su uglavnom odnijeli nestali. Oštećeno: 2 puškomitraljeza, 1 šarac, 1 antitenk. puška, 1 »John Buli«.

Utrošeno: mauzer metaka 54.304 kom., engleskih 28.065 kom., talijanskih 28.412, šmajserskih 6.530, 134 mine za laki bacač i 108 ručnih bombi.

40. divizija je imala: 16 mrtvih i 55 ranjenih i nestalih boraca i starješina.

Izgubljeno je: 17 pušaka, 2 puškomitraljeza i 1 šmajser.

Naše snage su u napadu na Koprivnicu imale 108 mrtvih, 474 ranjena i 62 nestala druga, što je bila velika cijena koju smo platili ne postigavši nikakav uspjeh, izuzev nanošenja neprijatelju neusporedivo manjih gubitaka.

U »Dnevnom izvješću od 16. 10. 1944«, o borbama za Koprivnicu neprijatelj piše:

»Tokom čitavog dana 14. X neprijatelj je jakim snagama napadao Koprivnicu s namjerom pod svaku cijenu zauzeti grad. Noću 14/15. X borba je dosegla vrhunac. Napadaji su odbijeni uz ogromne gubitke po neprijatelja. I u toku 15. X odbijeni su svi napadaji neprijatelja. Podhvata odterćenja Koprivnice pod vodstvom generala Peričića otpočeo je 15. X. u 15.00 sati.«⁷⁸

U »Dnevnom izvješću« od 17. X piše i ovo:

»U toku 14. X. neprijatelj je pri uzaludnom napadaju na Koprivnicu imao oko 600 mrtvih i ranjenih.

15. X. pri ponovnom napadaju, kojeg je izvršio uz podršku oklopnih kola, neprijatelj je prodro u grad. Nakon žestokih uličnih borbi protuudarom izbačen je iz grada uz teške gubitke.

⁷⁹ VII, tom V, knjiga 34, dok. 138, str. 676-677.

Pronađeno je 124 mrtva partizana, dok se čini da ih je poginulo 350. Zaplijenjeno je mnogo ratnog tvoriva. Vlastiti gubitci: 1 častnik i 42 vojnika poginula i 83 vojnika ranjena.

U toku je podhvat za odterećenje Koprivnice.

16. X. neprijateljski pritisak je oslabio. Jedna naša borbena skupina sa sjevera probila se u grad i obskrbila posadu.«⁷⁹

Iz raspoloživih podataka Muzeja grada Koprivnice, koje je prikupio i sredio njegov osnivač i direktor dr. Leander Brozović, vidi se da su ustaše nakon borbe izradile 104 mrtvačka sanduka za pokop poginulih, među kojima je bilo i 5 ustaških oficira emigranata, dok je u bolnici bilo više od 200 ranjenih. Prema tome, ukupni gubici Crne legije iznose više od 300 mrtvih i ranjenih ustaša.

Štab 10. korpusa je u izvještaju od 1. novembra 1944. o napadu na Koprivnicu izvijestio Glavni štab NOV i PO Hrvatske:

»Čim su primijećeni prvi pokušaji neprijateljskog izvlačenja iz Novigrada, odmah je štab 32. divizije bio obavješten o situaciji u napadnutim uporištima, čija se likvidacija bližila kraju. Na osnovu iste naređeno je tom štabu da vrši nasilno izviđanje Koprivnice i ukoliko nastupi povoljan momenat, da će se u toku noći preći u napad. Sedmoj diviziji naređeno je da izbjie sa jednom brigadom na liniju Sigetec-Hlebine, a drugu da rokira u selo Bregi, s tim da će u toku noći izvršiti napad na Koprivnicu.

Ukoliko bi nasilnim izviđanjem i uvodnom borbom jedinice 32. divizije u Koprivnici ustanovile da je neprijatelj organizovao čvrstu odbranu i time doveo u pitanje uspješnu likvidaciju, tada bi se odustalo od prvog plana i odmah bi se u zajednici sa snagama VI korpusa pristupilo likvidaciji Bjelovara, za koju su već vršene pripreme. Taj plan i odluka donešeni su na sastanku u zajednici sa štabom VI korpusa, na kome je prisustvovao i načelnik Glavnog štaba general Jakšić (Pavle - R.B.). Predlog za likvidaciju Koprivnice donio je komandant X. korpusa (Vlado Matetić - R. B.) koji je baš u tom momentu primio izvještaj da je 7. divizija zadala neprijatelju težak udarac, koji se povlačio iz Novigrada, te je time samo poduprt njegov predlog.

Naređenja izdata 32 i 7 diviziji usledila su obzirom da je bitka za Đurđevac, Novigrad i Virje povoljno rješila da je neprijatelj pretrpio ogromne gubitke u ljudstvu i da mu je oteto sve teško oružje i čitava motorizacija. Dakle, situacija u tome momentu izgledala je veoma povoljna i davala dovoljno nade, obzirom na elan kako kod rukovodioca tako kod boraca, da će 32 i 7 divizija uspješno izvršiti likvidaciju Koprivnice.

Čim (su) se komandant i komesar X korpusa sa generalom Jakšićem vratili u svoj štab, odmah je naređeno komandantima 32, 33. i 7. divizije da najhitnije dođu radi izvršenja napada na Koprivnicu. Međutim na komandanta 32 divizije čekalo se do 1 sat u noći, što je imalo za posljedicu da se predviđeni plan nije mogao realizovati još iste noći.

Obzirom na prikupljene podatke od strane obavještajne službe da je neprijatelj u Koprivnici *rastrojen, demoralisan i spreman za bijeg* (kurziv - R. B.) rješeno je da se napad izvrši u noći 13. na 14. X. sa snagama 32 i 7

⁷⁹ VII, tom V, knjiga 34, dok. 138, str. 676-677.

divizije, a 33. divizija da vrši osiguranje od Ludbrega i Križevaca, a 40 divizija od Legrada i Đekenješa.

U toku borbe ustanovilo se da takova procjena situacije nije odgovarala pravom stanju. Da je došlo do takve procjene i nepoznavanja pravog stanja Koprivnice najveću odgovornost za to snosi 32. divizija koja je i pored dobivenog naređenja za nasilno izviđanje ostala čitavo vreme neaktivna bez da je držala sa neprijateljem stalan dodir i angažovala njegove snage od kojih bi se vidilo snaga, sposobnost za odbranu i do koga se stepena neprijatelj može zalagati, što bi uticalo na donošenje odluke da li da se iza uvodne borbe dalje nastavi sa napadom uvlačeći jake snage, ili da se odustane i da se priđe likvidaciji Bjelovara. Mjesto toga divizija je takvim držanjem omogućila neprijatelju da skupi snage koje su stigle iz likvidiranih uporišta i da ih na brzinu organizuje za odbranu.

Na osnovu slabog poznavanja stanja u uporištu pogrešno su određeni glavni napadni pravci. Tako je 32. divizija težište svoga napada ispoljila na južnoj strani, gdje je ispred neprijateljskih položaja bio veliki prostor, koga je mogao uspješno braniti, jer osim željezničkog nasipa koji je bio daleko od neprijateljskih položaja, naša pješadija nije imala nijednog jačeg naslona, nego povoljniji pravac bio je sa zapadne strane, gdje su se na grad vezale kuće i voćnjaci. 7. divizija također trebala (je) ispoljiti težište napada sa jugoistočne strane od sela Miklinovca, cestom od Novigrada, mjesto sjeverno-istočno od 'Danice'.

U prvoj noći napada rukovodioci se uopšte nisu potrudili da pod zaštitom mraka privuku svoje jedinice na jurišno otstojanje, sa koga bi pod zaštitom artiljerijske vatre uz pomoć svoga automatskog oružja vršili prodor u neprijateljske položaje. Mjesto toga dozvolili su da ih neprijatelj svojom prvom vatrom zaustavi na par stotina metara ispred sebe i da ih na tome otstojanju zatekne dan, kada niti su htijeli a niti su mogli bez većih žrtava krenuti napred. Tako je ceo taj dan uključivši jedan neuspjeh juriš protekao u borbi na većem otstojanju. Iz prednjeg se jasno vidi da rukovodioci bataljona pa i brigada nisu rešili da što prije dođu do prvih kuća grada i svojom blizinom ugroze spoljni odbrambeni sistem i efikasnim dejstvom svoga automatskog oružja da prodru u grad. Tako se desio slučaj da je neprijatelj uspješnim dejstvom artiljerije bio prisiljen povući se iz ciglane i nekih bunkera, a jedinice 'Braće Radića' brigade, koje su imale zadatak likvidaciju istih, ostale su i dalje nepomične na svojim položajima, mjesto da u tom momentu izvrše juriš ne dozvolivši neprijatelju da se u redu povuče i zauzme nove položaje. To dokazuje pored ostalog da nije bilo koordiniranog rada između pješadije i artiljerije.

Vršenjem nekoliko uzastopnih juriša koji nisu doneli očekivane koristi, kao i odbijanjem nekoliko protivnapada nanešeni su jedinicama osjetljivi gubitci, što je znatno smanjilo udarni potencijal naših jedinica. Radi toga odlučeno je da se izvrši smenjivanje 7 divizije uvlačenjem u borbu Osječke i 12. brigade, što je i učinjeno 14. X. u sumrak. Uvođenjem u borbu svježih snaga uspelo je sa jugo-istočne strane ovladati sa desne strane potoka Koprivnice sa nekoliko bunkera, ciglanom i nekoliko kuća. Situacija se popravljala i izgledalo je da će se nakon toga uspjeti izvršiti dublji prodor. Međutim, taj uspjeh bio je lokalnog karaktera. Neprijatelj je odmah preduzeo povratne napade,

koji su bili odbijeni, ali tim odbijanjem jedinice su prelazile u odbranu postepeno gubeći inicijativu.

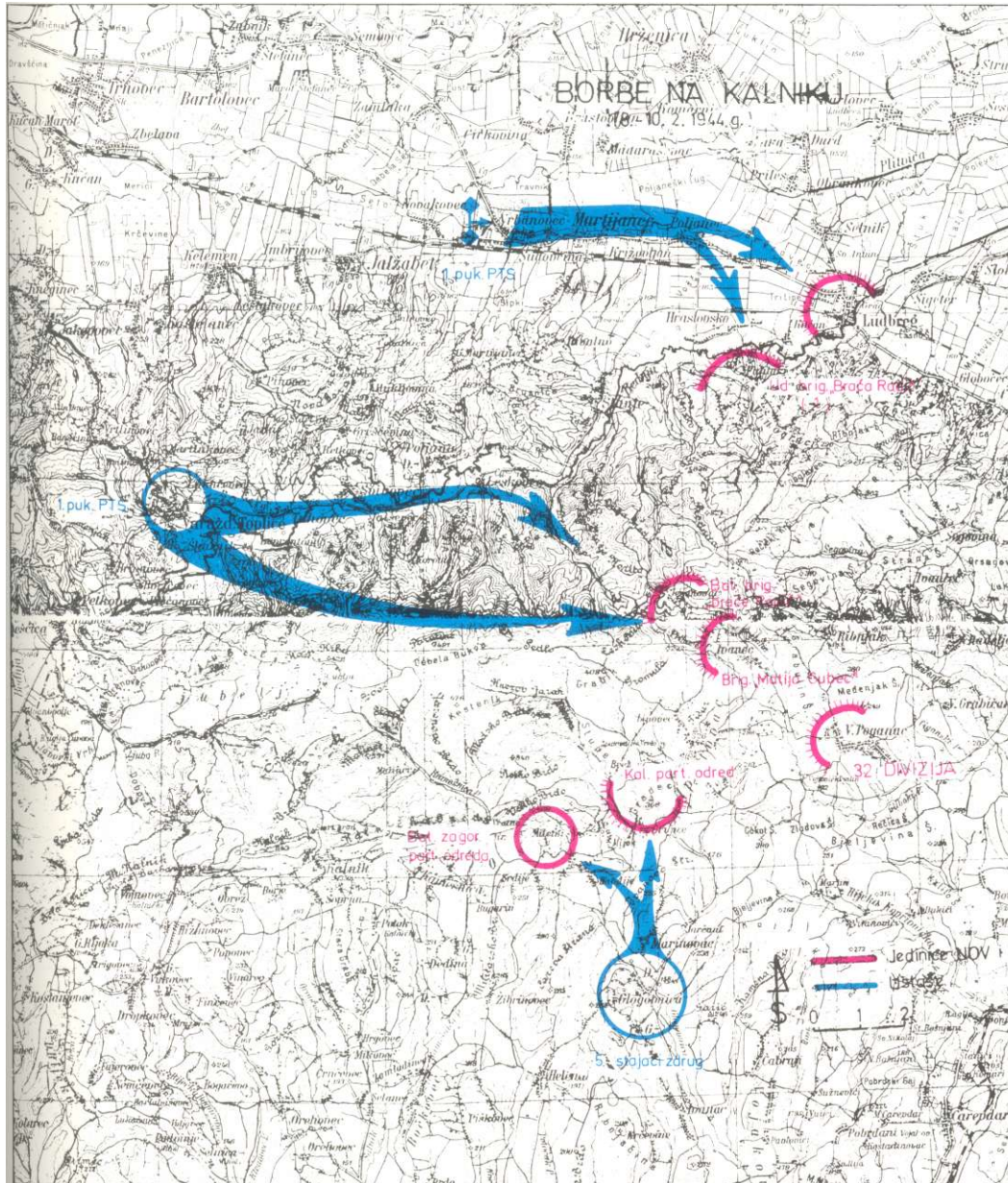
Pripreme za juriš vršene pešadiskim lakim i teškim naoružanjem vrlo slabo su izvođene. Nije se osjetilo po vatri da se vrši priprema. Vatra automatskih oruđa nije bila objedinjena ni u jednoj jedinici koja je napadala. Pojedina automatska oruđa tukla su svaka za sebe i po vremenu i po prostoru, tako da se nije uopšte postigla maksimalna silina udara, obzirom na preimućstvo oružja. Posledice ovako slabe organizacije i izvođenja priprema napada bila je to, da pješadija nije imala zaštite pokreta vatrom i nije mogla prići u uporište.

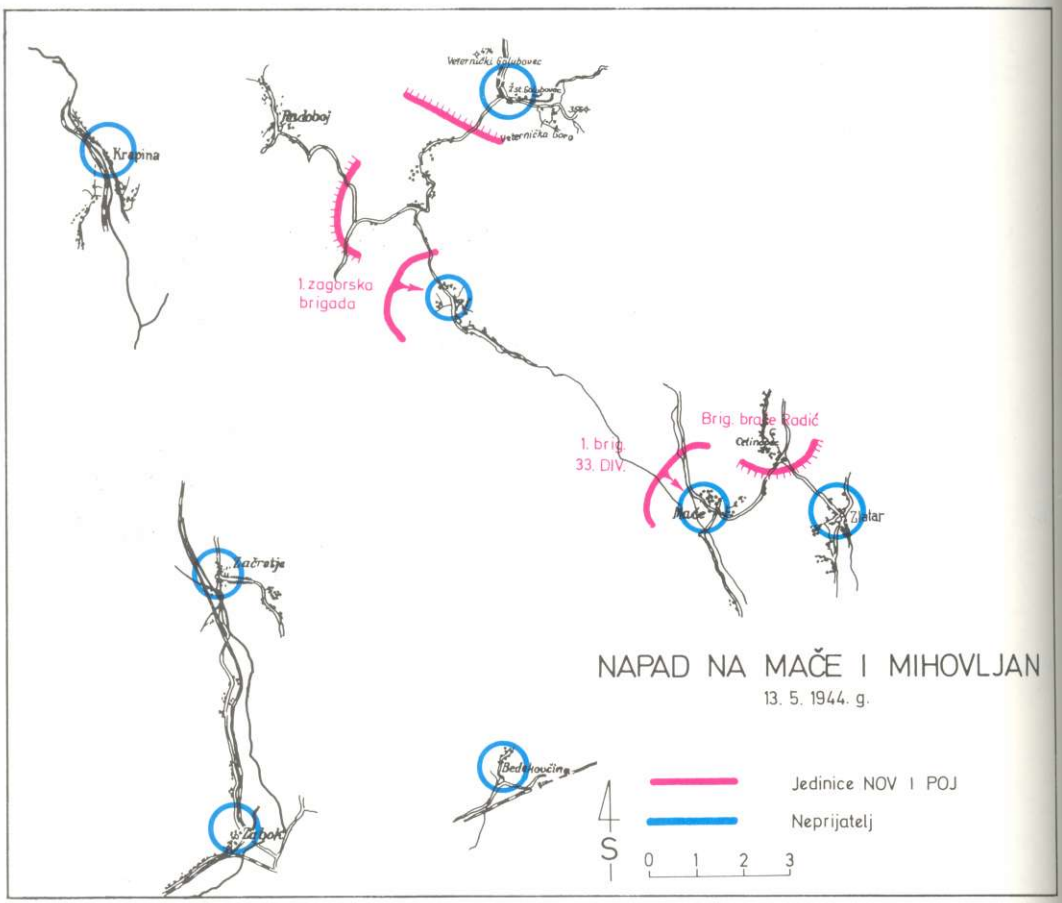
Artiljerija bila je dijelom pridata napadnim kolonama kao prateća artiljerija i haubička baterija bila je upotrebljena kao glavnina artiljerije. Rad pratećih baterija bio je nepravilan. One su upotrebljene kao kolonska artiljerija, tj. bile su postavljene na položaje sa kojih se otvarala vatra. Ta vatra nije bila efikasna i nije priižala onu pomoć svojoj pješadiji koju je trebala pružiti kao prateća artiljerija. Daljine sa kojih se gađalo bile su za ovaj slučaj velike, te usled rasturanja na ovakvim daljinama pješadija nije osjetila artiljerijsku vatra kao faktor koji treba da joj omogući prodor. Da su ove baterije bile upotrebljene kao prateće kako je i zamišljeno, one bi dale mnogo više. Ove su trebale pratiti pješadiju u napadu i sa bliskih otstojanja tući one ciljeve koji su neposredno kočili pokret naših boraca. Time bi se omogućio prodor. Pošto je neprijatelj redovno vršio povratne napade a i protivnapade, ova su se oruđa mogla korisno upotrebiti i za odbijanje tih napada. Ovo pokazuje da naši rukovodioci nisu još u dovoljnoj mjeri upoznati sa načinom upotrebe lakog i teškog pješadijskog naoružanja, a naročito s upotrebom pridatih artiljerijskih oruđa.

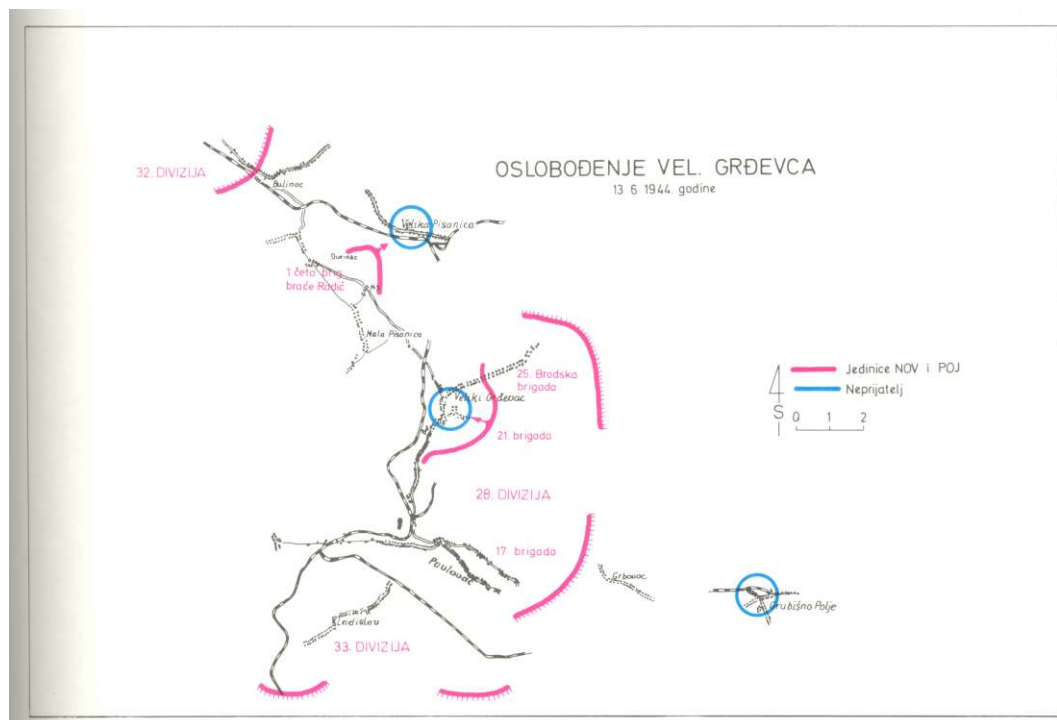
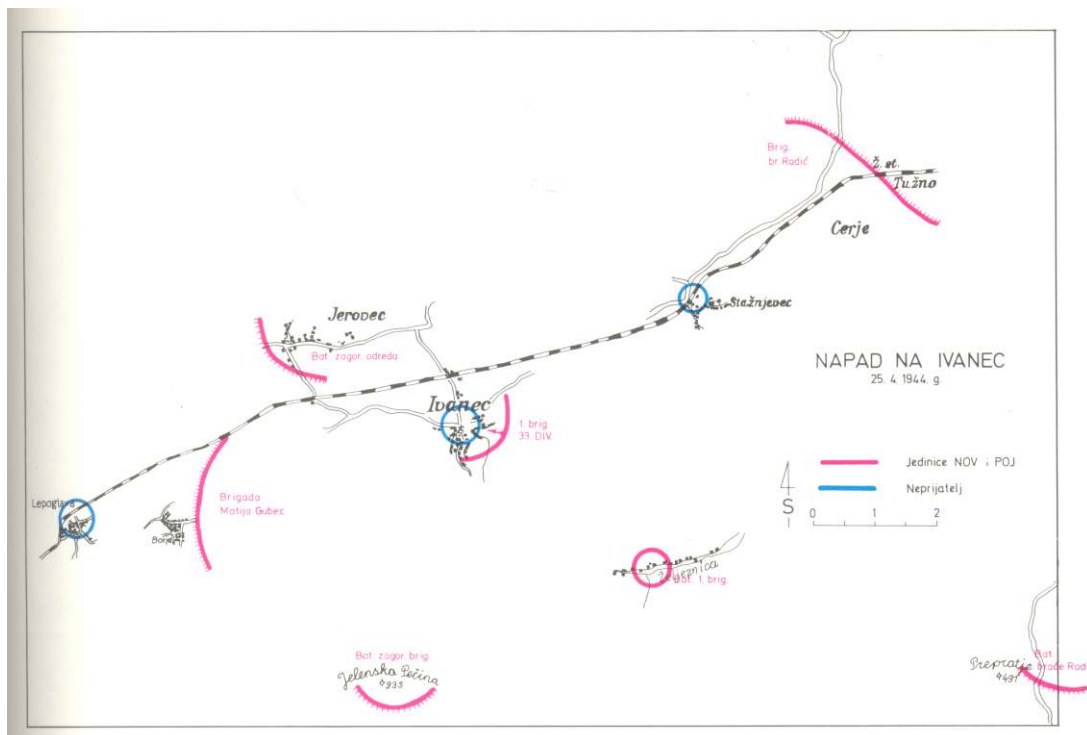
Glavnina artiljerije, tj. haubička baterija bila je u prvo vrijeme pravilno upotrebljena. Ova baterija stavljala je pod vatra ona mjesta u uporištu za koja se pretpostavljalo da predstavljaju čvorište odbrane, i one tačke u uporištu za koje su pojedine jedinice u napadu tražile da se stave pod vatra. Najveći dio svoje vatre ova baterija je upravila na sam unutarnji dio uporišta tukući neprijateljske rezerve. Vatra ove baterije naše jedinice isto tako nisu pravilno iskoristile, a naročito 32. divizija.

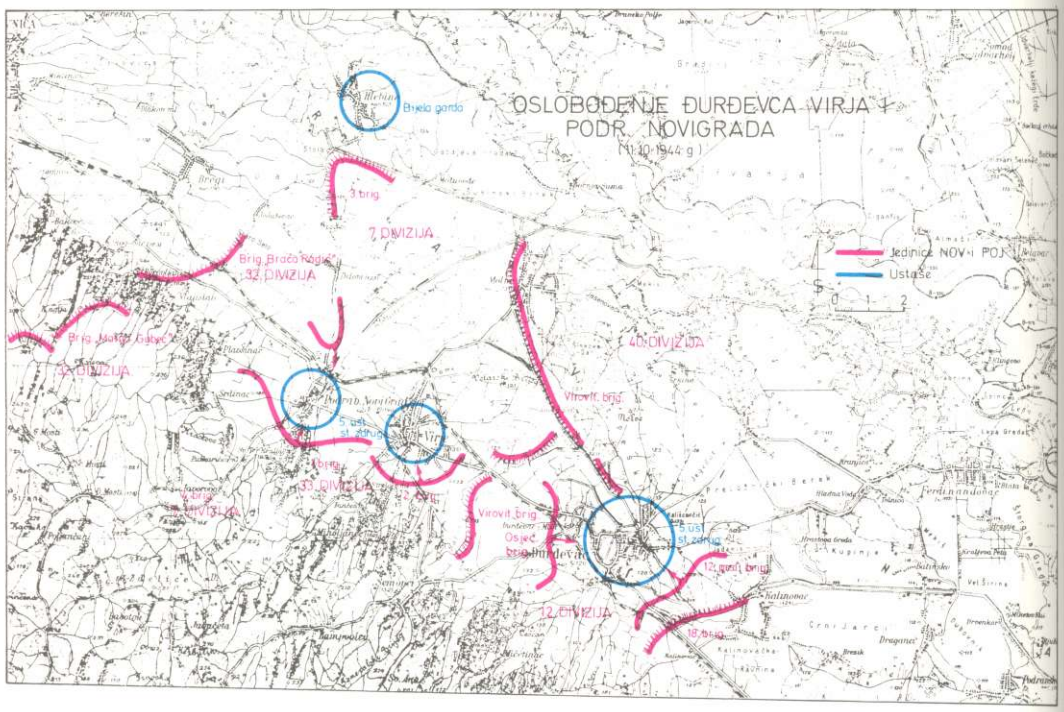
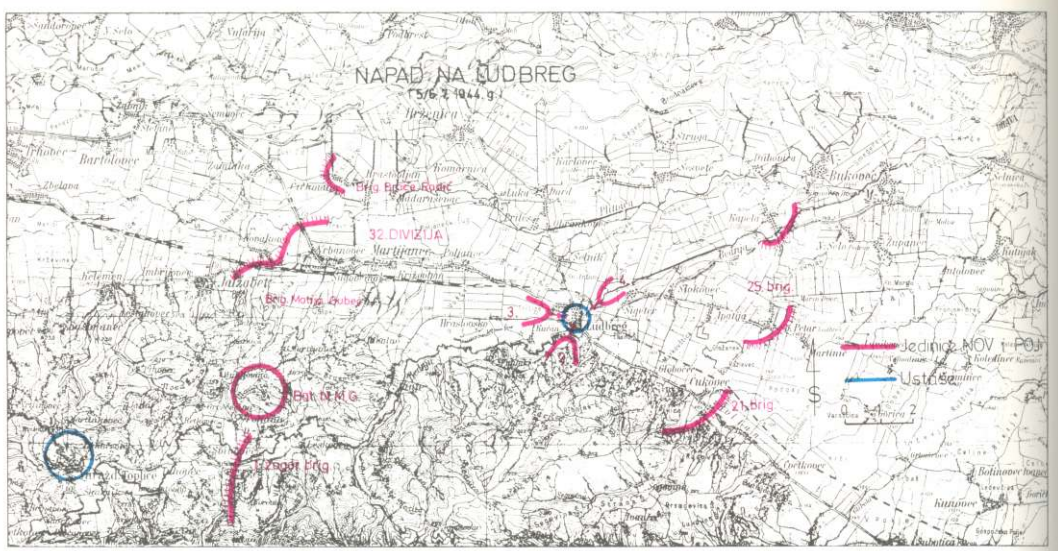
Što se tiče taktičke upotrebe artiljerije učinjena je još jedna greška a to je što cjelokupna artiljerija ili bar veći dio nije upotrebljen za probijanje neprijateljske odbrane na jednom pravcu napada.

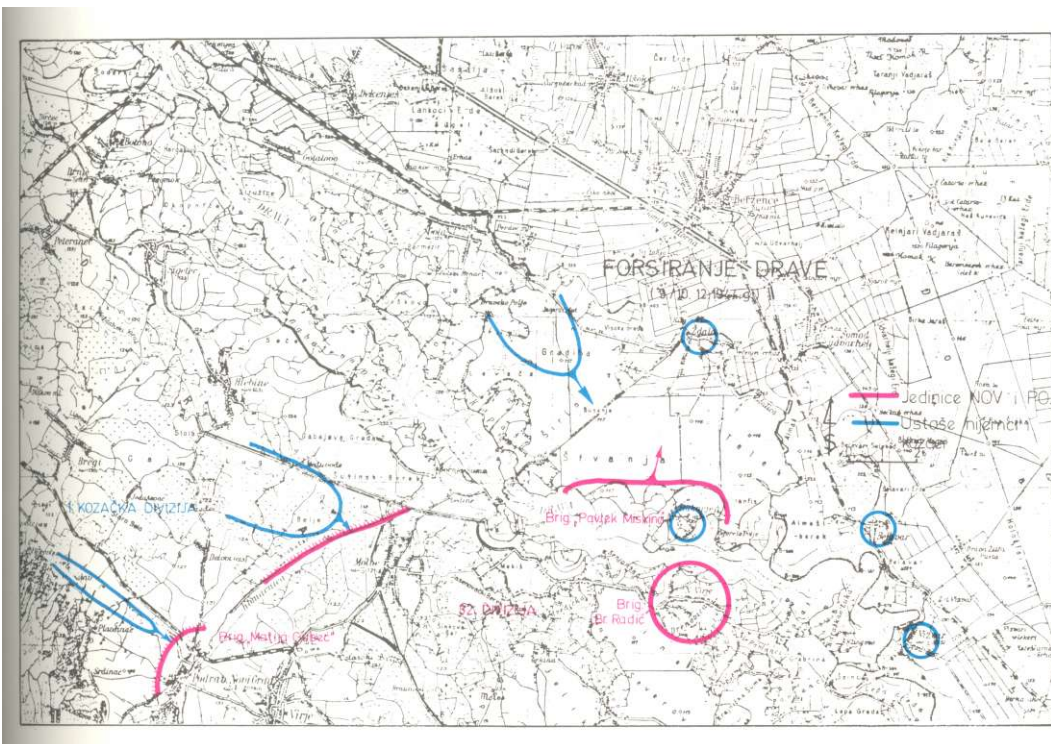
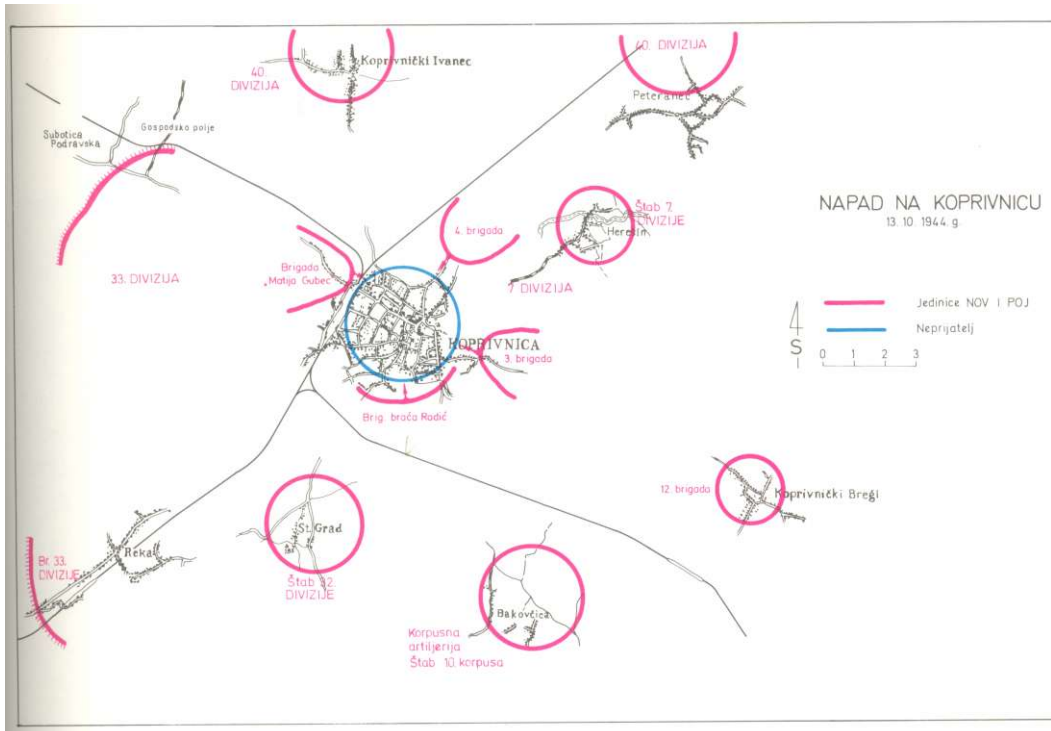
Pošto se posle više uzastopnih napada nije uspjelo probiti neprijateljsku odbranu, trebalo je izvršiti koncentraciju artiljerijske vatre na jednom sektoru i tu iznuditi prodor. Po izvršenom prodoru trebalo je zaprečnom vatrom zaštititi naše jedinice i omogućiti im da se konsoliduju u zauzetim kućama i da opet pod zaštitom pokretne artiljerijske vatre produže dalje prodiranje u grad. Da bi se ovo izvršilo trebalo je izvršiti koncentraciju artiljerije na izabranom pravcu. Pošto baterije koje su bile pridate jedinicama u napadu nisu raspolagale potrebnim instrumentima da bi mogle vršiti manevar vatrom, rukovodioci nisu još takođe izvježbani za ovakav složen zadatak, tj. manevrovanje putanjama. Za izvršenje ovako teškog zadatka, a pogotovo u našem konkretnom slučaju gdje su pojedine baterije bile postavljene na sve tri strane oko uporišta, potreban je bio dobro izvježban rukovodeći kadar, sigurne veze i

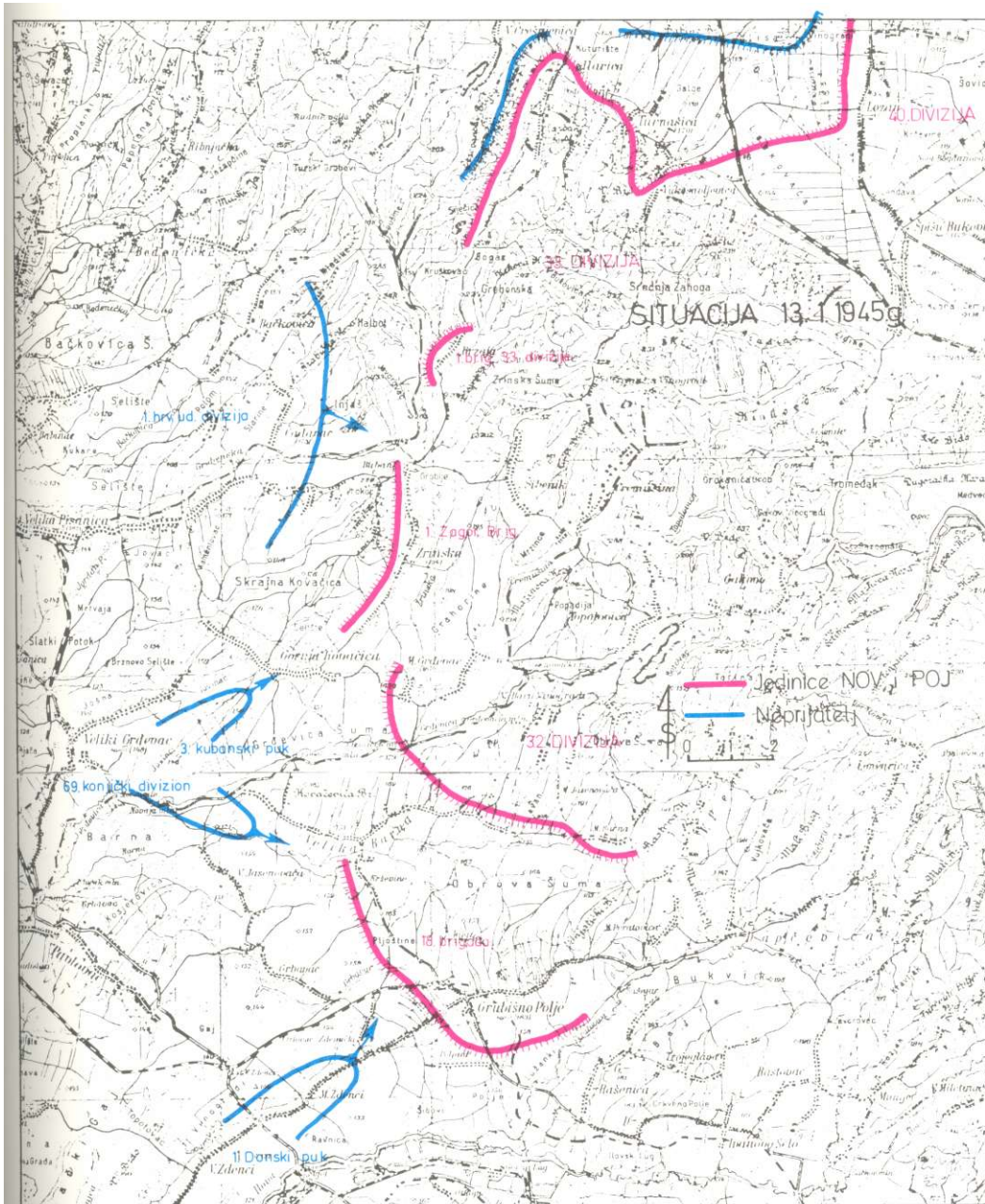

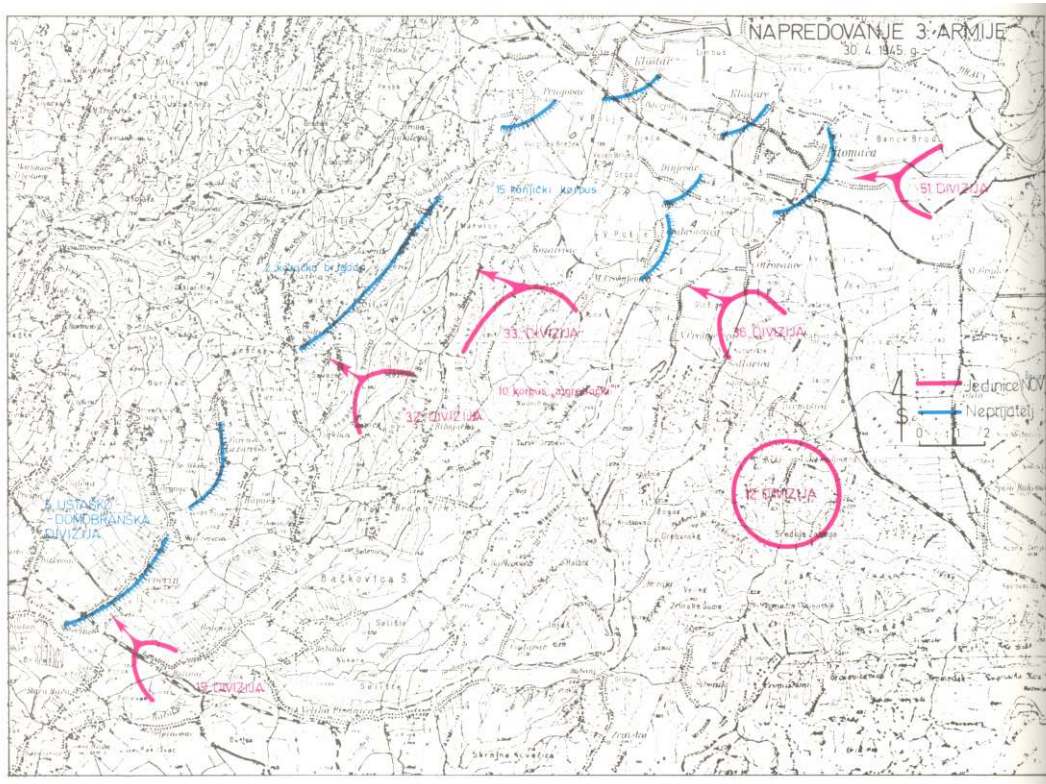
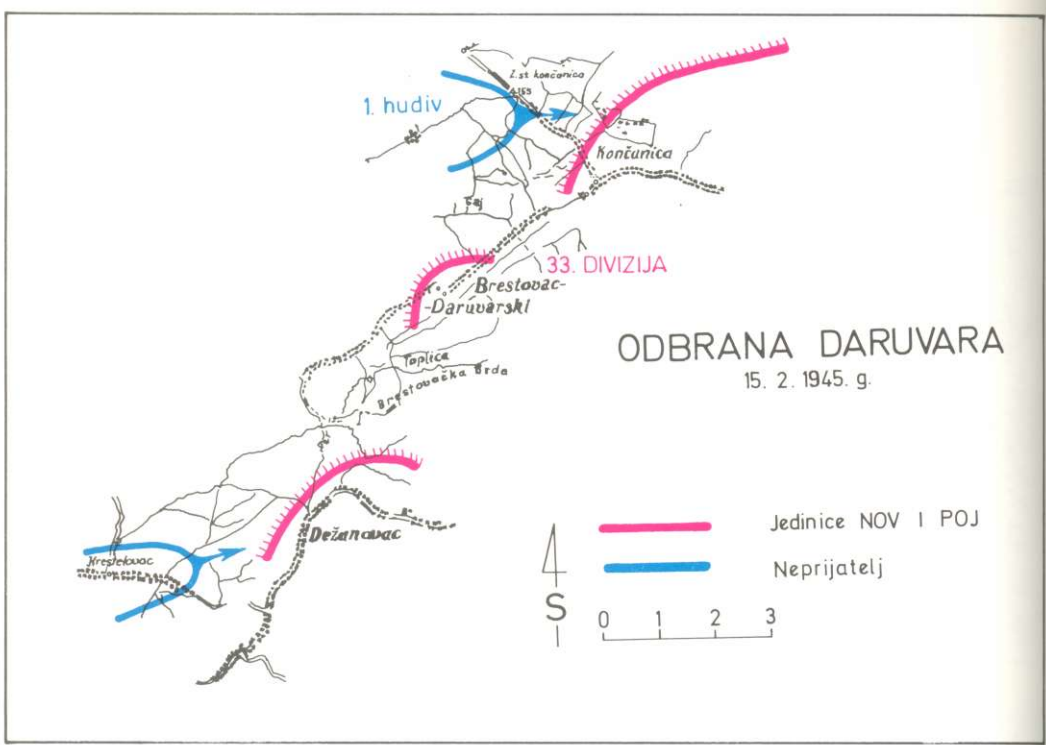

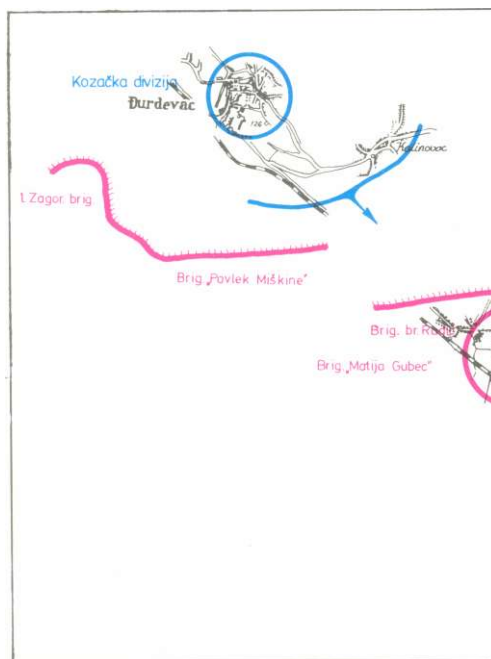

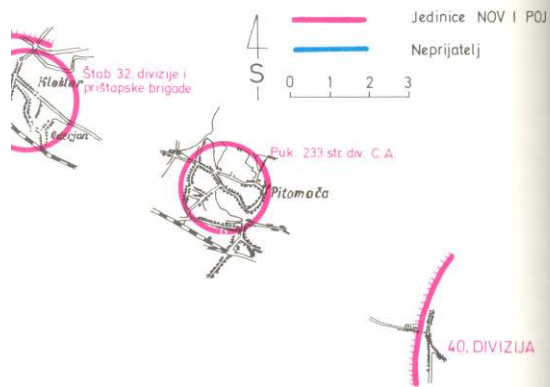

ODBRANA 32 DIVIZIJE I
I. ZAGOR. BRIG.

17. 12. 1944. g

potrebni instrumenti. Toga svega nije bilo. Radi toga je svakako trebalo izvršiti koncentraciju artiljerije na izabranom pravcu, ako se htjelo ovo izvršiti u svakom slučaju temeljito pregrupisavanje artiljerije za vrijeme borbe iziskivalo bi dugo vremena. Ali i to nije bilo nemoguće. Trebalo bi možda nekoliko sati da se objedini komandovanje. Pitanje zašto onda nije tako urađeno? Odgovor je slijedeći: Za cijelo vrijeme trajanja ovoga napada nije palo u oči da bi trebalo izvršiti koncentraciju artiljerije (Štab 32. divizije je prvog dana predlagao da se haubice dovedu na položaje divizije i neposredno podržavaju napad divizije — R. B.) zato što su jedinice donekle uspjevale da izvrše manje prodore u grad ili su bar izvještavale da su prodrle u grad. Posle ovoga trajalo je po nekoliko sati dok se opet doznalo da su naše jedinice povratnim napadom odbačene na polazne položaje. Potom je uslijedilo ubacivanje novih jedinica u napad i računalo se da će one sigurno uspjeti. Ali i ove nove jedinice su prošle kao i prve. Izvršile su jedan napad i kada taj nije uspio, sredile (se) i ponovo pošle u napad i ovog puta bez uspjeha. Na pravilno donošenje odluka imali su (u) velikoj mjeri negativan uticaj i netačni izvještaji koje su podnosile pojedine jedinice. Bilo je momenata kada se nije znalo da li su naše jedinice prodrle u sistem odbrane ili ne. Trajalo je sat, dva pa i tri dok se saznalo pravo stanje. Vrijeme je odmicalo u ovakvim ponovljenim napadima, artiljerija je utrošila municiju i kada se osjetilo da bi trebalo izvršiti koncentraciju, nije više bilo moguće niti obzirom na stanje jedinica pa i artiljeriji je ponestalo municije koja joj (je) bila potrebna za jedan novi napad koji bi bio u osnovi ponovno pripremljen.

Donošenje pravilnih i blagovremenih odluka od strane višeg komandovanja bilo je veoma otežano radi netačnih izvještaja, koje su podnosili pojedini niži štabovi. Izvještaji su stizali sa zakašnjenjem i većina tih izvještaja nije predstavljala pravo stanje. Pojedini rukovodioci da bi prikrili svoju neaktivnost ili neuspjeh slali su neodređene izvještaje iz kojih se nije moglo ništa vidjeti. Tako jedinice 32. divizije izvještavaju da su 15-toga u 13 časova nakon izvršenog juriša zauzele uljarnicu o čemu nije bilo ni govora, ili nakon drugoga juriša izvještavaju da su zauzeli ciglanu, što opet u ono vrijeme nije odgovaralo ...

Jedinice u napadu nisu uopšte htjele da shvate da neprijatelj pod svaku cijenu želi zadržati spoljni odbrambeni sistem i da bi po likvidaciji istog daljnje napredovanje do potpune likvidacije bilo znatno olakšano. Radi toga jedinice se nisu ni trudile da što prije ovladaju gradskim kućama i samim time probiju neprijateljski odbrambeni sistem. Mjesto toga dozvolili su da ih neprijatelj većim djelom drži na brisanom zemljištu. Nakon ovladavanja pojedinim objektima nije se vodilo računa da se isti odmah uredi za odbijanje neprijateljskih povratnih napada, sa kojima je neprijatelj bio veoma aktivan.

Nakon borbi koje su trajale dva dana i tri noći ofanzivna snaga naših jedinica, obzirom na pretrpljene gubitke, mnogo se smanjila i nije bilo dovoljno garancije da bi se rješenje uskoro moglo postići. Radi toga je naredeno povlačenje. Izvlačenje izvršeno 16-tog u zoru.

Prema dobivenim podacima iz uporišta Koprivnica saznali smo da je neprijatelj pretrpio gubitke od 110 mrtvih i 3000 ranjenih.

U borbi u Podravini ubijeno je 50 ustaških oficira. (Gubici jako uveličani i nerealni. — R. B.)

Ofanzivni duh Crne legije slomljen je.«⁸⁰

Uz gore rečeno, Stab 10. korpusa će u općevojno organizacijskom izvještaju Oper. broj. 269/44 od 27. oktobra 1944. napisati i ovo:

»Odlučnost neprijatelja slomljena je, njegov ugled i prestiž kojeg je neprijatelj pod svaku cijenu htio da sačuva pred narodom tog kraja uništen je. Ostaci neprijateljskih snaga povukli su se za Koprivnicu, još jedino uporište na tom sektoru, koje treba uništiti da bi se imala potpuna kontrola nad Podravinom.

Uporište Koprivnicu držala je Crna legija pojačana sa PTS, pod rukovodstvom Bobana. Fortifikacijska utvrđenja tog uporišta dobro su izvedena, plan vatre također. Neprijatelj, iako je doživio poraz, brzim čišćenjem terena i snažnim naletom naših jedinica, bio je doveden u nezgodan položaj te je neprijatelj bio riješen da se tuče odlučno, čisto radi samoodržanja. Moral naših jedinica i borbeni polet, poslije uspjeha koji su postignuti u čišćenju Podravine, bio je na visini. Pristupilo se je likvidaciji Koprivnice. Nepravilnom upotrebom žive snage, kao i teškog oružja, Koprivnica nije likvidirana. Jedinice su se povukle...

Poslije ovog neuspjeha naših jedinica neprijatelj je opet počeo da diže glavu i izlazi iz svojih uporišta. Neprijatelj iz uporišta Bjelovar opet je počeo praviti daljnje ispade. Svi ovi neprijateljski ispadi bili su u vezi sa prebacivanjem izvjesnih neprijateljskih snaga od Karlovca, kako bi zaposlili i vezivali naše snage za sebe i na taj način na sektor 'Bilo-gore'.«⁸¹

Štab 7. divizije u svom izvještaju od 18. oktobra konstatira i ovo:

»Neprijateljsko uporište Koprivnica branile su najkrvavije neprijateljske trupe, kojih je bilo više nego što se računalo. Neprijatelj je dobro utvrđen i imao rezerve, koje je uvijek mogao ubacivati i parirati svaki naš ma i najmanji prodor. Pravci od kuda je napadala naša divizija nisu bili podesni za napad. Teren je bio vidljiv, ravan i brisan i preko njega je naše nastupanje bilo onemogućeno, tim prije što je brojno jak neprijatelj davao ogorčen otpor. I pored ovoga naši borci i rukovodioci puno su se zalagali sa težnjom da izvrše zadatak, ali to sa ovakvom pripremom i bez dovoljno količine i koncentracije materijala nije bilo moguće.

Saradnja pješadije i artiljerije, te ostalog teškog oružja, bila je dobra. Veza za vrijeme borbe i pored čestih prekida, teškoća, dobro je funkcionisala. Sanitet je također zadovoljio.«⁸²

Operativni izvještaj 32. divizije o borbama u Koprivnici od 18. oktobra, sadrži i ove ocjene:

»Sama akcija, pošto se je htjela iskoristiti demoralizacija neprijatelja koji je doživio poraz na terenu pred Koprivnicom, kojom prilikom mu je uništen veliki broj njegovih boraca, a zarobljena gotovo sva motorizacija i koji se je bezglavo vratio za Koprivnicu, bila je pripremljena na brzinu. Izviđanje i pripreme nisu izvršene savjesno...

⁸⁰ VII, tom V, knjiga 35, dok. 1, str. 7-12.

⁸¹ VII, tom V, knjiga 34, dok. 93, str. 443.

⁸² VII, tom V, knjiga 34, dok. 57, str. 272-273.

Rukovođenje sa jedinicama u borbi bilo je dosta dobro, ali je bilo također i osnovnih grešaka kod pojedinih Štabova bataljona koji nisu pravilno uveli svoje jedinice u borbu, zbog čega je dolazilo do nepotrebnih žrtava, a zadaci se nisu izvršili.

Teško oružje, artiljerija i minobacači nisu pravilno upotrebljeni, zbog toga što nije izvršena koncentracija njihove vatre na jednom sektoru, te njihovo dejstvo nije došlo do izražaja. Udarne moć artiljerijske vatre, naše artiljerije, neprijatelj nije osjetio, jer je artiljerija bila pocjepkana i tukla odjednom cijelo uporište, te se na taj način rasplinula.

Sadejstvo između artiljerije i pješadije nije postignuto, jer pješadija nije iskorištavala momenat kada artiljerija tuče, za podilaženje, za približavanje cilju. Isto tako nije iskorištavana na vrijeme zabuna kod neprijatelja, koju je artiljerija stvarala svojom tučnom vatrom izgoneći neprijatelja iz rovova i bunkera, već je oklijevala i omogućila neprijatelju da se sredi i ponovno kontranapadom zauzme izgubljene položaje.

Rezerva nije pravilno iskorištavana i uvođena blagovremeno u borbu.

Iz ove borbe može se izvući slijedeća pouka:

Za jako utvrđena uporišta, kao što su danas, potrebno je imati veći broj artiljerijskih i minobacačkih oružja, koje skoncentrisati na pravcu prodora, kako bi se omogućio jedinicama lakši upad u unutrašnjost uporišta uništivši neprijatelju njegove utvrde i istjeravši ga iz njih.

Pored tučnjave samog pojasa spoljne odbrane potrebno je tući i centar, gdje neprijatelj redovno ima svoje jake rezerve koje ubacuje na pravce gdje mi mislimo izvršiti prodor — kako bi mu se onemogućila uredna upotreba rezerve.

Potrebno je imati dosta jaku rezervu i to blizu, kako bi se mogla blagovremeno upotrebiti za posjedanje zauzetih položaja i na taj način da služi kao oslonac našim jedinicama koje napadaju u slučaju neprijateljskog protunapada.

Neprijatelj se vrlo često služi kontranapadom, te je potrebno što prije osposobiti jedinice za brzi prelaz iz napada u odbranu i obratno.«⁸³

U napadu na Koprivnicu su se svojim osobnim primjerom i zalaganjem posebno istakli: zamjenik komandanta Udarne brigade »Braća Radić« kapetan Milosavljević Duka, komandant 1. bataljona zastavnik Sušić Josip* načelnik Štaba Brigade »Braća Radić« kapetan Smeh Vjekoslav, komandant 4. bataljona Udarne brigade »Braća Radić« Božić Josip, operativni oficir tog bataljona Trkulja Dušan i komandant 2. bataljona brigade »Matija Gubec« Bojanić Ivan, jer su svojom smionošću, odlučnošću i brigom za izvršenje zadatka pozitivno utjecali na svoje ljudstvo.

Neuspjeh u napadu na Koprivnicu, koji dolazi u trenutku kad jedinice 6. i 10. korpusa i 7. banijske divizije u nezadrživoj ofanzivi oslobađaju Podravsku Slatinu, Viroviticu, Pitomaču, Kloštar Podravski, Đurđevac, Virje i Novigrad Podravski, nanose ustašama teške gubitke i zarobljavaju velike količine ratne tehnike i oružja* bio je još teži, jer su partizani u toku napada imali ogromnu premoć kako u moralu tako u živoj sili i oružju. Raspoloživi dokumenti i

⁸³ VII, tom V, knjiga 34, dok. 59, str. 284-285.

sjećanja mnogih učesnika u toj borbi daju mogućnost potpunije i preciznije analize propusta i nedostataka.

U izvještaju štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i POH od 1. novembra 1944, ima nekih ocjena i konstatacija koje se moraju potpunije objasniti, a neke i osporiti.

Jedna je od tvrdnji koja se provlači kroz izvještaj, a navodi se kao glavni razlog neuspjeha, ocjena o tome da izviđanje Koprivnice u toku napada na Đurđevac i Novigrad — od kojeg je zavisilo donošenje ili nedonošenje odluke o napadu na Koprivnicu ili Bjelovar — nije bilo izvršeno.

Navodi »ukoliko bi nasilnim izviđanjem i uvodnom borbom jedinice 32. divizije u Koprivnici ustanovile da je neprijatelj organizovao čvrstu odbranu i time doveo u pitanje uspješnu likvidaciju, tada bi se odustalo od prvog plana i odmah bi se u zajednici sa snagama VI korpusa pristupilo likvidaciji Bjelovara, za koju su već vršene pripreme...«, djelomično su tačni.

Podaci obavještajne službe štaba 10. korpusa da je neprijatelj u Koprivnici »rastrojen, demoralisan i spreman za bijeg...« nisu bili rezultat realne procjene, jer se »u toku borbe ustanovilo da takva procjena situacije nije odgovarala pravom stanju...«. Tome treba dodati da je Štab 32. divizije u borbama koje je vodio s 5. ustaškim stajaćim zdruhom dobro upoznao njegovu borbenu sposobnost, kvalitete i način djelovanja. Štab je vrlo dobro znao da je neprijatelj utvrdio Koprivnicu po sistemu utvrđenog grada i da je ona bila najbolje utvrđena u Podravini te da je u njoj redovito bilo oko 2 000 ustaša i štab 5. stajaćeg zdruha. Osmatranje i izviđanje neposredno pred odluku o napadu nije moglo dati neke veće rezultate, jer su realne mogućnosti postojale samo za osmatranje, nije se moglo u toku dana upasti u Koprivnicu pokraj neprijateljskih bunkera, preko minskih polja i kroz žičanu prepreku. Štab Korpusa nije dao nikakve direktive i naređenja štabu 32. divizije da sa svim snagama Divizije istog dana upadne u Koprivnicu, dok je borba bila vođena u Novigradu Podravskom.

Takva mogućnost bila bi jedino ostvarljiva, da su 7. i 32. divizije proizvele nastupanje na Koprivnicu 12. oktobra 1944. poslije uništenja ustaša kod Delova i Hlebina. Naprotiv, štab 32. divizije je od prvih trenutaka kad je saznao za ideju o zajedničkim operacijama 6. i 10. korpusa u Podravini bio mišljenja da je Bjelovar moguće mnogo lakše zauzeti, jer nije bio branjen takvim ustaškim snagama kao što su bile jedinice Crne legije (5. stajaći zdruh). Taj garnizon bio je mnogo zreliji za napad, a oslobođenje Bjelovara imalo bi neusporedivo veće političko i vojničko značenje.

Procjena borbene sposobnosti neprijatelja u Koprivnici, posebno ocjena da je rastrojen, demoraliziran i spreman za bijeg bila je jednostrana i nepotpuna i donesena je pod utiskom njegovog odstupanja i bježanja iz napadnutih uporišta u Podravini. Da je Štab Korpusa, naročito njegov obavještajni organ, više pažnje obraćao ponašanju ustaša u borbama od Pitomače do Koprivnice, brzo bi uočio da su one, kad osjete nadmoćnost partizana, napuštale uporište pod borbom, što nije bio slučaj u Koprivnici. Od prvog trenutka bilo je jasno da ustaše u Koprivnici imaju čvrst i široko izgrađen odbrambeni sistem, ali tada još nije bilo dovoljno spremnosti da se unesu potrebne ispravke u odluku i spriječi poraz u Koprivnici.

Da li zbog krive i nerealne procjene treba da »najveću« odgovornost za to snosi 32. divizija, koja je, unatoč dobivenom naređenju, »za nasilno izviđanje ostala čitavo vreme neaktivna bez da je držala sa neprijateljem stalan dodir i angažovala njegove snage«? (U toku napada na Novigrad Podravski, Divizija je sve do mraka bila u stalnom borbenom dodiru s neprijateljem i sadejstvovala jedinicama 7. udarne divizije pri uništenju ustaša kod Hlebina. R. B.)

Treba naglasiti:

— organizacija i priprema napada, posebno organizacija djelovanja artiljerije i eventualno tenkova, bile su nepotpune i nedovoljno precizne. Nije se moglo osigurati dovoljno vremena za dovođenje jedinica u rajone za napad i pripremu upotrebe artiljerije, pogotovu kad su divizije primile zapovijest za napad oko 3 sata kasnije nego što je ona izdana (štab Korpusa izdao je zapovijest u 09.00 sati 13. 10. 1944. god., a početak napada bio je određen za 22 sata istog dana.) Štab je Korpusa pošao od pretpostavke da će napadom istog dana (12.10.) postići iznenađenje, kad su likvidirane ustaše u uporištima Đurđevac i Novigrad Podravski. Da li je bilo realno, nakon prethodnih poraza i pretrpljenih gubitaka, očekivati da će neprijatelj biti iznenađen našim napadom na Koprivnicu? Nije! Naprotiv, ustaško je komandovanje smatralo najvjerovatnijom takvu mogućnost napada partizanskih jedinica koje su učestvovala u borbi. Svako logičko razmišljanje neprijatelja o daljnjim postupcima partizana pred Koprivnicom upućivalo ih je na zaključak o mogućem napadu i oni su ga očekivali. Djelomične šanse za ograničeni uspjeh postojale su jedino 12. oktobra 1944. godine, da je poslije završene borbe kod Hlebina naređeno 7. i 32. diviziji da iz hoda napadnu Koprivnicu. Budući da je taj trenutak propušten ostalo je da Štab Korpusa i operativni štab temeljito pripreme napad na Koprivnicu, računajući da iznenađenja neće biti, imajući u vidu činjenicu da smo u živoj sili, artiljeriji i moralu jači i da se djelomično možemo koristiti i zaplijenjenim tenkovima.

U pripremi napada od presudnog su značenja bili: dobra organizacija sadejstva između pješadije i artiljerije i siguran sistem veza. Artiljerija za gađanje noću nije za dana pripremila ciljeve, nije imala instrumente za noćno gađanje, niti su divizije raspolagale reflektorima za osvjtljavanje položaja neprijatelja. Kad se sve to ima u vidu, i uz to da je bilo malo vremena za dobru organizaciju priprema i sadejstva artiljerije i pješadije i za pravovremeno dovođenje jedinica u polazne rajone za napad, onda je jasno da su se greške i nedostaci s početkom napada morali kasnije još više produbljivati i povećavati. U posebno teškom položaju našla se 7. divizija koja nije poznavala prilaze Koprivnici, a oni su u najvećem dijelu bili brisani prostori koji se prethodno nisu mogli zauzeti, niti osmatrati.

Polazeći od činjenice da je premoć i u teškom oružju bila na našoj strani, a da se nije moglo računati na iznenađenje, bilo je najsvrsishodnije izvesti napad 14. 10. 1944. godine uz neposrednu podršku artiljerije i eventualno tenkova. U toku noći 13/14. 10, prepadima na odsjecima napada divizija, mogao se manjim snagama otkriti sistem vatre i raspored neprijatelja u obrani, te stalnim aktivnostima zamarati neprijatelja u toku noći, a u jutarnjim satima, kad mu počne popuštati budnost i opreznost, započeti napad uz neposrednu podršku artiljerije i minobacača.

Zona napada 7. i 32. divizije bila je preširoka. Odluka da se istovremeno napadne sa svih strana bila je nerealna, jer za to nisu postojale dovoljne snage, a glavni pravci napada nisu bili jasno određeni. Ako dvije divizije, koje istovremeno, zajednički napadaju utvrđeno naseljeno mjesto, nemaju borbeni kontakt, ne mogu ostvariti ni nužno borbeno i taktičko sadejstvo u prvoj fazi napada, koje u većini slučajeva osigurava uspjeh ili neuspjeh boja. Ne smije se isto tako ispustiti iz vida da je širina prostora neprijateljske obrane oko Koprivnice imala radijus veći od 3 km.

Sto je tok borbe pokazao već u prvom napadu?

Divizije nisu istovremeno počele napad. Sedma je divizija napala 1 sat poslije 32. divizije. Na svim su odsjecima napada sve naše jedinice bile dočekane artiljerijskom i minobacačkom vatrom i vatrom automatskog oružja s ranije utvrđenih i pripremljenih položaja.

Uz jaku artiljerijsku i minobacačku vatru i vatru automatskog oružja neprijatelja, jedinice 7. i 32. divizije naišle su na bunkere, rovove, žičane prepreke, a na pojedinim mjestima i na minska polja. Brigada »Matija Gubec« je kod željezničke stanice i dalje duž pruge prema Dravi otkrila električnu struju propuštenu kroz žičanu liniju koja je usmrtila nekoliko boraca. To je osobno provjerio komandant 32. divizije pri obilasku položaja ubrzo nakon početka napada.

Tvrđnja »naša pješadija nije imala ni jednog jačeg naslona, nego povoljniji pravac bio je sa zapadne strane gdje su se na grad vezale kuće i voćnjaci« samo je djelomično prihvatljiva. Kao što će razvoj situacije pokazati, s južne strane su također bile kuće povezane s gradskom jezgrom i s te je strane u toku napada ostvaren najdublji prodor u grad. Dio grada od ulaza ceste iz pravca Ludbrega do izlaska iz grada za Križevce, bio je najbolje utvrđen. Bunker i na groblju i duž cesta na ulazu iz svih pravaca u grad bili su najbolje pripremljeni za obranu i branjeni. Nasip na željezničkoj pruzi Koprivnica—Križevci, do izlaska iz grada, držao je neprijatelj i na njemu je također imao utvrđena mitraljeska gnijezda.

Jedinice u napadu nisu uopće bile opremljene sredstvima za sječenje žičanih prepreka i otkrivanje nagaznih mina. Štabovima 7. i 32. divizije poslije borbe prve noći bilo je potpuno jasno da su napali na neprijatelja koji je utvrdio grad u sistemu poljske i stalne fortifikacije i pripremio ga za kružnu obranu i da na svaki prodor neprijatelj odmah reagira protunapadom s dovoljno jakim rezervama.

U kasnijim jutarnjim satima 14. 10., kad je zona osmatranja bila dovoljno široka, i bez velikih teškoća mogli smo utvrditi sistem obrane ustaša u Koprivnici i njegove glavne otporne tačke.

Situacija, po prestanku napada, na odsjeku 7. udarne divizije, koja je 14. 10. poslije podne izvučena iz borbe, omogućila je ustašama da svoje snage koncentriraju na odsjek napada 32. divizije. Nekoliko usamljenih pokušaja napada bataljona brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec« nisu dali željene rezultate. Pojedinačni napadi brzo su razotkrili našu osnovnu grešku počinjenu odlukom da se napadne Koprivnica jednovremeno sa svih strana, umjesto da je izvršena koncentracija na užem odsjeku i uz neposrednu podršku sve raspoložive artiljerije i minobacača ostvaren proboj u grad.

Opća karakteristika svih napada bila je postupno uvođenje jedinica veličine čete do bataljona u borbu, ali ni pojedinačni uspjesi prodora u grad (4. bataljon brigade »Braća Radić« 15. 10. u 09 sati), bez obrane na dostignutoj liniji i neposredne podrške artiljerije u odbijanju protunapada, nisu mogli biti učvršćeni i iskorišćeni za dalje širenje uspjeha i dublji prodor u grad.

Upotreba artiljerije u napadu na Koprivnicu školski je primjer slabog iskorištenja premoći koju smo imali nad neprijateljem. Štab 32. divizije je u vrijeme kad je politički komesar 10. korpusa Ivan Šibi obilazio položaje kod Koprivnice prvog dana borbe, bio predložio da se haubička baterija, koja se nalazila pod neposrednom komandom Štaba Korpusa, stavi pod njegovu komandu i da se dopremi bliže Koprivnici na vatrene položaje s kojih bi mogla direktno tući bunkere i druge otporne tačke, ali Štab Korpusa nije to prihvatio. Za vrijeme borbe organizacija sadejstva artiljerije i pješadije nije bila postignuta.

Usljed nedovoljne i slabe veze artiljerije i jedinica koje su izvodile napad, jurši su počinjali s tolikim zakašnjenjem da je neprijatelj redovito mogao ponovno zaposjeti položaje koje bi eventualno napustio. Tu slabost našeg napada, posebno upotrebu artiljerije, neprijatelj je brzo uočio i na vrijeme se sklanjao čim bi naša artiljerija počela gađati, a s prestankom njezina vatrenog naleta vraćao se na tučene položaje.

Komandovanje i organizacija veza između štabova divizija i njihovih jedinica bila je dobra, redovita i održavala se telefonima i kuririma pješacima. Veza sa Štabom Korpusa bila je također neprekidna i sigurna telefonima. Veza između susjednih jedinica (7. i 32. divizije) bila je slaba, a između štabova divizija održavala se preko centrale Štaba Korpusa. Veza između brigade »Braća Radić«, 12. slavonske i Osječke brigade je u toku zajedničkog napada samo djelomično funkcionirala. Komandovanje, iako su se nekad na istom pravcu (napad kod ciglane) nalazile dvije i više jedinica, nije bilo objedinjeno. To je bio veliki nedostatak čija je posljedica i neostvarivanje sadejstva u napadu i odbijanju ustaških protunapada. Nejedinstvenost komandovanja na pravcima napada bila je jedan od krupnih nedostataka i slabosti borbi u Koprivnici.

Naročito treba istaknuti da je slaba povezanost jedinica koje su izvodile napad s baterijama haubica i nepostojanje direktne veze sa štabovima divizija i brigada, jedan od uzročnika neuspjeha u napadu i naših velikih gubitaka. Jedinice, uglavnom naoružane puškama i lakim pješadijskim oružjem, nisu mogle neprekidno izvoditi juriše uz podršku vatre vlastite artiljerije. Nepobitna je istina da je bilo mnogo početničkih slabosti i propusta u upotrebi artiljerije i organizaciji sadejstva artiljerije i pješadije. To je bilo presudno za neuspjeh napada na Koprivnicu. Greške ispoljene u upotrebi artiljerije ne mogu se pravdati nedostatkom iskustva i neobučenošću partizana za borbu u tim uvjetima, niti prebacivati bilo kakva odgovornost na borce i niži kadar. Ogroman broj mrtvih i ranjenih iz naših jedinica svakako potvrđuju visoki moral i hrabrost naših boraca i rukovodilaca. Dovoljno se samo prisjetiti njihove spremnosti na samoprijegor i žrtve.

Zamor, žrtve i neredovita prehrana nisu ni jedanput ugrozili disciplinu, odgovornost i zalaganje u izvršenju naređenja. Nakon poraza u Koprivnici

moral naših boraca nije bio oslabljen, nije izazvao demoralizaciju, osipanje jedinica, niti oslabio zalaganje i borbenu spremnost jedinica 6. i 10. korpusa i 7. divizije.

U toku borbi u Koprivnici sanitet 10. korpusa, 7. udarne divizije, 32. i 40. divizije susreo se s velikim brojem ranjenika. Nikad do tada nije imao težih zadataka u pružanju prve pomoći i evakuaciji ranjenih na previjališta. Svakom ranjeniku pružena je nužna pomoć na vrijeme. Bio je to veliki ispit brige, humanizma, sposobnosti i zalaganja u pružanju pomoći ranjenim drugovima. Sanitet je na veliko zadovoljstvo svih štabova obavio uspješno svoje zadatke i pomogao da gotovo svi ranjeni drugovi budu brzo vraćeni u borbeni stroj i svoje jedinice. Organizacija, rad i zalaganje saniteta u napadu na Koprivnicu bili su najsvjetlija strana naših postupaka u rukovođenju. Nekoliko mrtvih boraca, koji su ostali ispred neprijateljskih rovova jer nisu mogli biti izvučeni bez većih žrtava, ne mogu umanjiti zajedničku veliku brigu, ljubav i odgovornost za ranjene i mrtve drugove.

Na kraju, o napadu na Koprivnicu jedan od članova Operativnog štaba, ratni komandant 6. udarnog korpusa, admiral Mate Jerković, piše:

»Gonjenje ostataka potpuno razbijenog neprijatelja na toj relaciji nastavljeno je sve do Koprivnice. A tada je došlo do našeg poraza: poslije više uzastopnih napada na Koprivnicu, u toku 4 dana i 5 noći, nismo uspjeli zauzeti taj garnizon, a naše jedinice pretrpjele su velike gubitke od 400 mrtvih i više od 600 ranjenih.

Naknadne analize pokazale su da su uzroci toga neuspjeha bili ovi:

— Naša obavještajna služba nije mogla pratiti brz tempo nastupanja naših snaga, te smo u Koprivnici naletili na 4 puta veće snage nego što su pokazivali obavještajni podaci štaba X korpusa. U Koprivnici je, naime, bilo više od 2500 ustaša.

— Neprijatelj je bio utvrđen oko grada i u gradu mnogo jače (mine, bodljikave žice, bunker) nego što su pokazivali raspoloživi obavještajni podaci.

— Iako smo raspolagali snažnom artiljerijom (26 topova kalibra 80–100 mm), njena vatra bila je veoma neprecizna i nesinhronizovana s ponavljanim jurišima naših boraca.

— Zbog do tada neviđenog brzog tempa nastupanja jedinica VI korpusa i neprekidne danonoćne borbe i marševa od Daruvara preko Pakraca, Lipika, Požege, Našica, Slatine i Virovitice do Koprivnice, od 6. septembra do 12. oktobra, te zbog danonoćnih borbi X korpusa od Zagorja do Bilogore - fizička iscrpljenost boraca dosegla je vrhunac u Koprivnici.

Posljedica je bila da su napadi i juriši bili nesinhronizovani što je neprijatelju u Koprivnici olakšavalo obrambene manevre. Bilo je primjera da su pojedini naši borci zaspali u toku juriša na minskim poljima i bodljikavim žicama, pod kišom neprijateljske mitraljeske vatre.

— Veza između naših jedinica u napadu nije bila sređena ni do kraja toga napada.

— Napokon, iz zaplijenjene neprijateljske dokumentacije poslije rata saznali smo da je Ustaški stožer iz Zagreba naredio komandi garnizona Kopriv-

nica da taj grad može pasti u ruke partizana samo kad padne i posljednji ustaša u garnizonu.

U svakom slučaju, tom neuspjelom operacijom završeno je petodnevno, u cjelini uzevši veoma uspješno, sadejstvo VI i X korpusa i 7. banijske divizije, kao i veoma uspješno četrdesetdnevno takmičenje korpusa Hrvatske. Iako je neuspjeh u Koprivnici bacio sjenu na prethodne naše uspjehe, ipak taj period predstavlja najbriljantniju etapu NOR-a između Save i Drave.«⁸⁴

BORBE 33. DIVIZIJE NA BILOGORI

(od 19. do 23. 10. 1944. god.)

Sekc. Bjelovar, Čakovec, Čazma, Zagreb i Ptuj 1 : 100.000

Nakon prekida napada na Koprivnicu 7. se divizija povukla na odmor i sređenje u sela Javorovac i Plavšinci, a 32. divizija u Gornje Moste i Gornje Sredice, dok se 33. divizija također maknula s položaja prema Ludbregu i razmjestila se na zapadnoj Bilogori u širem rajonu sela Hudovljana, Gornjeg Križa, Širokog Sela. Jedinice 6. korpusa krenule su pravcem Đurđevca na slobodni teritorij Slavonije. Zajedničko operativno djelovanje 6. i 10. korpusa u toku oktobra 1944. godine završeno je napadom na Koprivnicu.

U telegramu od 17. 10. 1944. godine Glavni štab NOV i POH upućuje direktive štabu 10. korpusa:

»Poslije raščišćavanja situacije u Podravini i povezivanja korpus(nih) teritorija zadatak X korpusa jeste prodiranje na Kalnik i Zagorje sa dejstvom na komunikacije Dugo Selo—Koprivnica i Zabok—Varaždin. Na glavnoj komunikaciji ostavite grupu Odreda i brigade VII. div. (3. i 4.) biće zamijenjene prvom i drugom brig, iste divizije (Brigade nisu bile zamijenjene, niti su poslije jedinice 7. divizije dolazile na teritorij X korpusa. — R. B.). 3. i 4. brig, neka se sprema za pokret. Kada stignu ovamo, krenut će druge dvije. Što se tiče Međimurja, pratite situaciju i prema mogućnostima ubacujte snage. Br. 6-17. X. 1944.«⁸⁵

U izvještaju Štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i POH od 1. 11. 1944. god., među ostalim se kaže:

»Ofanzivni duh crne legije slomljen je. Nema više drskih ispada. Pored toga što Koprivnica nije likvidirana neprijatelj je prešao u defanzivu, što će omogućiti lakši razvoj naših jedinica i stvoriti čvrsti ofanzivni duh, kojeg do unazad dva mjeseca kod naših rukovodioca i boraca nije bilo.«⁸⁶

Ocjena da je ofenzivni duh Crne legije »slomljen«, vrlo je smjela i nerealna. Zapravo, i ustašama je bilo potrebno kratko vrijeme predaha i odmora. Nije prošlo ni 5 dana od napada na Koprivnicu, a neprijatelj je počeo dizati glavu i izlaziti iz svojih uporišta Bjelovara i Koprivnice. Istina, u borbi na terenu se moglo zapaziti da ustaše izbjegavaju odlučnu borbu i kada do nje dođe, onda se povlače. Netačna je i tvrdnja da »do unazad dva mjeseca« nije

⁸⁴ *Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalističkoj revoluciji*, Zbornik, str. 231-232, Varaždin 1976, Zajednica općina Memorijalnog područja Kalnik.

⁸⁵ VII, tom V, knjiga 34, dok. 110, str. 538-539.

⁸⁶ VII, tom V, knjiga 35, dok. 1, str. 12.

bilo ofenzivnog duha naših jedinica. Naprotiv, obje divizije i većina bataljona u odredima neprekidno su aktivno djelovali i time najviše doprinosili razvijanju inicijative i ofenzivnog duha kod boraca i rukovodilaca. Ako su neuspjesi u napadu na Ludbreg i Koprivnicu nekad i negativno utjecali na borbenost i čvrstinu naših jedinica, to je bilo prolazno i ne bi se moglo reći da nije bilo ofenzivnog duha kod rukovodilaca i jedinica 10. korpusa. Stab Korpusa trebao je već u borbi s ustašama na Kalniku (januara i februara 1944) izvući pouke o načinu djelovanja svojih jedinica, da mora mnogo više koristiti partizansku taktiku djelovanja, izbjegavajući napade na neprijateljska uporišta kad su mu pripreme slabe a utvrđenja neprijatelja jaka.

Na liniji Križevci—Bjelovar su 19. 10. 1944. primijećene koncentracije neprijatelja. Ustaše su istog dana otpočele akciju protiv jedinica 32. i 33. divizije na zapadnoj Bilogori. Neprijatelj je pridavao veliko značenje toj akciji i preko Radio-Zagreba je objavljivao svakodnevne izvještaje o borbama prikazujući ogromne gubitke partizana.

U 14.30 sati uslijedio je prvi sudar s neprijateljem na položaju: kota 304 — selo Hudovljani—M. Sesvete. Istovremeno su izviđački organi 33. divizije primijetili kretanje neprijateljskih snaga od Križevaca cestom prema Sokolovcu i Koprivnici koje su do podne do Sokolovca i V. Mučne stigle i odmah uputile manje dijelove prema Hudovljanima i pravcem M. i V. Sesvete. U rajonu Sesvete je 2. bataljon 3. brigade »Miloš Obilić« odmah odbacio neprijatelja i nanio mu gubitke. U selu Hudovljanima je 1. brigada, bez 1. bataljona, nakon trosatne borbe odbacila neprijatelja prema polaznoj liniji nanijevši mu osjetne gubitke.

S obzirom na prisutnost neprijatelja u selima Podgorci i Kobasičari, 33. divizija je 20.10. zauzela novi raspored: 1. brigada u Gornjim Sredicama s isturenim dijelovima u Brezinama; 2. brigada u Kapeli — Lipovom Brdu, a 3. brigada »Miloš Obilić« u Pavlin Kloštru.

U isto se vrijeme 32. divizija nalazila na području Plavšinc—Novigrad Podravski.

Toga je dana prije podne jedna kolona žandara iz pravca Bjelovara stigla do Pavlin Kloštra, gdje ju je dočekala jaka vatra 3. brigade, i odmah je dezorganizirala tako da su žandari počeli u neredu bježati. Brigada ih je gonila. Na mjestu borbe žandari su ostavili 10 mrtvih, a 1 je bio zarobljen. Očito su žandari pošli u izviđanje radi otkrivanja rasporeda jedinica 33. divizije.

Jedna je ustaška bojna 21. 10. ušla u Gornji Križ i u njemu zanoćila. Iz Podgorača su druge neprijateljske jedinice preko Visova stigle do Tvrde Rijeke. Snage 1. brigade su 22.10. pritisle na Gornji Križ, a 3. brigada na Tvrdu Rijeku i k. 230, gdje se neprijatelj dobro utvrdio. Brigada ga nije mogla odbaciti jer je pružao snažan otpor. Neprijateljska kolona koja je 23. 10. 1944. u 7 sati krenula iz Bjelovara pravcem Plavnice-St. Diklenica—Starčevljani napala je snage 2. brigade u Kapeli, nastojeći zaposjesti selo. Druge snage koje su nastupale od Bjelovara demonstrativno su napadale do Kupinovca i na taj način natjerale 2. brigadu da se razvije do linije ceste Bjelovar—Đurđevac. Uprkos stalnom pritisku neprijatelja kod Kapele, on nije postigao rezultate koje je želio. Bataljoni (1. i 3.) 2. brigade uporno su branili

položaje na k. 224, prelazeći povremeno u protunapad i nanoseći neprijatelju znatne gubitke.

Drugi bataljon 2. brigade i 1. bataljon 3. brigade, raspoređeni na lijevom krilu, držali su položaje u Lipovom Brdu—Srednjoj Diklenici i Curlovcu i sprečavali neprijateljske pokušaje da bočnim napadom zauzmu Kapelu.

Drugi i 3. bataljon 3. brigade »Miloš Obilić« uspješno su držali položaje i osujetili pokušaje neprijatelja iz Tvrde Rijeke da zauzme Pavlin Kloštar.

Neprijatelj iz Gor. Križa krenuo je u pravcu G. Sredica i u prostoru šume Ciganice sukobio se s dva bataljona 1. brigade (1. i 3.). Nakon 4 sata odlučne i oštre borbe neprijatelj je bio potučen i natjeran u bijeg. U ruke boraca Brigade palo je dosta oružja i municije. Zarobljeni su: 1 žandarmerijski narednik, 2 razvodnika i 1 ustaša. Više od 10 mrtvih žandara i ustaša ostalo je na poprištu borbe. Pretrpjevši poraz, neprijatelj je odmah napustio G. Križ i preko Topolovca i Domankuša izbio u Podgorce.

Na položajima 2. brigade toga je dana neprijatelj utvrdio St. Diklenicu i položaje kod Starčevljana i Tvrde Rijeke.

U zoru 22. 10., dobivši pojačanja iz Bjelovara i angažirajući u većoj mjeri raspoloživu artiljeriju, neprijatelj s pravca St. Diklenica—Starčevljani ponovo napada na položaje 2. brigade u Kapeli, napad je mnogo snažniji.

U Gornji Križ je 32. divizija uputila brigadu »Braća Radić«, koja je tako oslobodila 1. brigadu 33. divizije za manevar. Brigada je počela napadati lijevi bok neprijateljskih snaga kod Starčevljana i St. Diklenice. Treća brigada je sa dva bataljona, uz sadejstvo s 2. bataljonom 1. brigade, u li sati odlučno napala neprijatelja kod Tvrde Rijeke. Bataljon iz Curlovca pomaknut je jugozapadno na k. 144 (Plavnica) da sprečava napad neprijatelja od Bjelovara i da štiti snage 1. brigade koje su napadale Starčevljane i St. Diklenicu. U to je vrijeme 2. brigada, bez 1. bataljona, uspješno odolijevala svim napadima neprijatelja kako bi stvorila povoljnu mogućnost za protivnapad 1. brigadi. Međutim, neprijatelj je spoznao manevar 1. brigade koja je u velikom luku počela opkoljavati Starčevljane i St. Diklenicu, i preko Starčevljana počeo je odstupati u Bjelovar. U povlačenju je na koti 144 naišao na 2. bataljon i s osjetnim gubicima probio se u Bjelovar. Gonila ga je 2. brigada, ali bez većih rezultata.

Treća brigada i bataljon 1. brigade su od Brezine napali kotu 230 iznad Tvrde Rijeke. Napale su jednovremeno i vrlo odlučno. U tri protunapada neprijatelj ih je pokušavao zadržati, ali je svaki put uz gubitke odbijen. Nakon trosatne borbe je oko 14 sati pojačan napad 3. brigade i neprijatelj je počeo bježati u manjim grupicama u raznim pravcima. Glavni dio snaga odstupio je preko Reskovaca za Podgorce, neki dijelovi pobjegli su za Laliće i Kobasičare, a jedna grupa (oko 30 žandara i ustaša) probila se preko Svinčina prema G. Mostima. U 14.30 sati otpočelo je gonjenje.

U 16.30 sati neprijatelj se sa svih pravaca povlačio u Bjelovar i Podgorce. U bijegu je ostavio 20 mrtvih i veću količinu oružja i opreme.

Na strani neprijatelja tukli su se: 1. i 2. pomoćna oružnička bojna iz Bjelovara pod komandom satnika Bratenić Ivana; 2. bojna pod komandom satnika Mandić Tadije; jedan haubički sklop pojačan sa 2 topa 75 mm (svega 10 topova); jedna novačka bojna PTS-a iz Karlovca pod komandom natporu-

čnika Šarića; jedan eskadron Čerkeza (2. eskadron 2. sibirskog puka 1. kozačke divizije). Svim tim snagama zapovijedao je jedan njemački (ili domobranski) general neutvrđenog imena.

Njihovi gubici su bili: 61 mrtav, 48 ranjenih i 6 zarobljenih ljudi. Zaplijenjeno je: 25 pušaka, 1 laki bacač mina, 1 šarac i oštećen 1 top 75 mm.

Gubici brigade 33. divizije bili su: 5 mrtvih, 53 ranjena i 1 nestao borac. U borbi se posebno hrabrošću istakla 3. četa 2. bataljona 1. brigade, te odjeljenje protutenkovskog topa 2. brigade koje je oštetilo neprijateljski top. Stab 1. brigade je sporo rukovodio svojim jedinicama i kasnio.

Uspjesi borbe 33. divizije neposredno nakon neuspjelog napada na Koprivnicu pozitivno su odjeknuli među stanovništvom zapadne Bilogore i Podravine. Bila je to i svojevrsna potvrda pretpostavke da bi zajedničke snage 6. i 10. korpusa i 7. udarne divizije mogle uspješno napasti na Bjelovar, uspješnije nego Koprivnicu. Činjenica da je jedna divizija razbila neprijatelja i osujetila mu namjere da potisne naše jedinice iz trokuta Koprivnica-Križevci—Bjelovar, išla je u prilog takvih ocjena i zaključivanja.

BORBE U PRIGORJU, HRV. ZAGORJU, PODRAVINI I MOSLAVINI (NAPAD NA HRAŠĆINU-TRGOVIŠĆE, DONJU ZELINU, BRČKOVLJANE, GRAČEC, ŠUMEČANE, SIGETEC I PETERANEC)

(od 24. 10. do 30. 11. 1944. god.)

Sekc. Čakovec, Ptuj, Zagreb 1 :100.000

Po promjenljivom su vremenu 23. 10. poslijepodne jedinice 32. divizije iz Donjih Mosta krenule na Kalnik. Marš po blatnjavom putu do Apatovca bio je vrlo naporan. Moral i borbeno raspoloženje boraca bili su dobri. Divizija se u Apatovcu zadržala do 27. 10., kad se počela primicati selima Kamešnici i Kalniku. U međuvremenu je brigada »Matija Gubec« iz Apatovca izvela vježbu s borbom u pokretu do sela Rasinje, gdje se zadržala dva dana i u svoje redove uvrstila 64 nova borca. Boravak u tim selima iskorišten je za sređivanje i odmor boraca i pojačano izviđanje glavne ceste Zagreb—Varaždin, praćenje kretanja neprijatelja i njegova ponašanja u uporištima Brezničkom Humu i Kominu. Divizija je u sumrak 29. 10. prišla još bliže cesti Zagreb—Varaždin i zanoćila u selima Vojnovcu, Hižanovcu, Vukovcu i Gornjoj Rijeci ispod planine Kalnika.

Kad su počele zajedničke operacije 6. i 10. korpusa u početku oktobra u Podravini, 1. zagorska brigada je bila usmjerena na akcije u dolini Bednje i vezivanje neprijatelja u širem rajonu Varaždina.

Do dolaska 32. divizije u širi rajon Gornje Rijeka, Brigada je borbom s ustašama oko Novog Marofa i Varaždinskih Toplica ubila 105 ustaša, 56 ranila i zarobila 3 ustaše; zaplijenila: 3 puškomitraljeza tipa šarac, 45 pušaka i oko 10.000 pušcanih metaka i drugu spremu.

Brigada je u to vrijeme u tom dijelu Hrv. zagorja stalno bila aktivna. Imala je 16 mrtvih, 49 ranjenih boraca, 1 zarobljenog i 20 nestalih boraca i rukovodilaca.

Kad je na to područje stigla 32. divizija, 1. zagorska brigada je stavljena

privremeno pod njezinu komandu. Vrijeme se počelo proljepšavati, što je omogućavalo lakše pokrete i bolje osmatranje.

Štab 32. divizije je 30. 10. u 6 sati ujutro uputio jedinice na ove položaje: Udarnu brigadu »Braća Radić« u s. Radešić-Velišće, trig. 399 - Gor. Visoko; brigadu »Matija Gubec« u Vinično i 1. zagorsku brigadu u Moždenac da bi izazvala neprijatelja iz uporišta i napala ga u trenutku kad njegove kolone budu u pokretu prema položajima Divizije. Osnovni smisao tih akcija bio je čvrsto kontrolirati glavne komunikacije kojima se neprijatelj počeo sve više koristiti radi izvlačenja njemačkog okupatora i njegovih slugu iz naše zemlje.

Položaj 32. divizije u neposrednoj blizini ceste bio je snažan izazov za ustaše. U kasne jutarnje sate krenuli su prema položajima brigade »Braća Radić« i 1. zagorske brigade ne bi li došli iza leđa brigade »Braća Radić«. U borbi s jednom bojnom PTS-a (1. pukovnije) jedna je satnija (četa) ustaša bila potpuno razbijena. Neprijatelj je imao oko 80 izbačenih iz stroja od kojih je na poprištu borbe ostalo 20 mrtvih ustaša.

Gubici brigada bili su: brigade »Braća Radić« 2 ranjena, a 1. zagorske 22 ranjena i 4 nestala borca i rukovodioca.

Zaplijenjena je manja količina ratne spremne: 1 automobil, 1 kamion, nekoliko kilometara žičanog kabla za vezu i drugog materijala.

Divizija je 31.10. promijenila položaje i s 1. zagorskom brigadom razmjestila se ovako: brigada »Braća Radić« u Zaistovcu, brigada »Matija Gubec« u Fodrovcu, 1. zagorska brigada u Gornjem Kolarcu, Gor. Rijeci, Fodrovcu Riječkome. Štab Divizije u Zaistovcu. Vrijeme: promjenljivo. U toku 1. 11. 1944. g. je s komandantima, načelnicima štabova i operativnim oficirima brigada, i komandantima bataljona prorađena tema »Gonjenje« (autora Škorpika) i priprema prijelaza ceste Sv. Ivan Zelina—Novi Marof na odsjeku Komin—Bisag.

Prijelaz preko ceste trebalo je da označi ofenzivnije djelovanje naših jedinica na području Prigorja i Hrv. zagorja. Čitavo to područje bilo je tada načičkano neprijateljskim uporištima: u D. Konjščini 80 ustaša naoružanih sa 2 topa 75 mm, 100 domobrana; u Zlataru 700 ustaša posadne bojne naoružanih sa 2 topa 105 mm; u Zlataru Bistrici 300 ustaša posadne bojne i nekoliko žandara; u Sv. Ivanu Zelini 600 ustaša brzog sklopa PTS-a i posadne bojne.

U zapovijesti štaba 32. divizije od 3. 11. 1944. godine bilo je predviđeno da 32. divizija u sadejstvu sa Zagrebačkim odredom i 1. zagorskom brigadom napadne i razoruža Donju Konjščinu.

Divizija i 1. zagorska brigada su 2. 11. prešle cestu. Naknadnim izviđanjem i utvrđivanjem situacije u neprijateljskim uporištima štab 32. divizije procijenio je da je, s obzirom na sastav uporišta Hrašćina—Trgovišće odnosno 176 mornara zagrebačkoga mornaričkog odreda i 20 ustaša PTS-a, bolje napasti to uporište, jer je uz ostalo i vjerojatnije da će biti iznenađeni. U hodu je izmijenjena ranija zapovijest i donesena odluka da 3. 11. u 02.00 sati Udarna brigada »Braća Radić« s dva bataljona, ojačana četom jurišnih pionira Divizije, napadne Hrašćinu—Trgovišće.

Napad je počeo u predviđeno vrijeme s juga iz pravca Domovca i sjevera preko kote 351 koja je dominirala nad uporištem. Brigada »Matija Gubec« postavila je osiguranje prema Sv. Ivanu Zelini na liniji: k. 231—Vrbovo—k. 201

— Sveto Trojstvo, a 1. zagorska na liniji Kršćenovec—Sv. Jelena radi osiguranja iz pravca Novog Marofa i Huma.

Treći bataljon brigade »Braća Radić«, koji je nastupao od Domovca, u prvom jurišu je zauzeo kose na kojima je neprijatelj imao bunkere i rovove i zaplijenio mu cjelokupno automatsko oružje. Vojnici nisu zarobljeni i pobjegli su na susjednu kosu i ovdje organizirali obranu. Pružali su jak otpor na tim položajima pod neposrednim rukovođenjem komandanta posade, ali ih je Bataljon brzo slomio, zarobio zapovjednika i nekoliko vojnika. Zadnja tačka vanjske obrane bila je razbijena i naše jedinice su prodrle u uporište.

Četvrti bataljon — koji je nastupao sa sjevera — u prvom je naletu likvidirao neprijatelja na kotama 351 i 251, uz pomoć jurišnih pionira. Najvažnije tačke otpora odmah su pale i 4. bataljon je prodro u uporište. Zbijen u uporištu neprijatelj je bio dobra meta bacača mina i »Johna Bulla« koji su koncentrirali vatru na nekoliko kuća iz kojih se pružao otpor. Četa jurišnih pionira je eksplozivom minirala nekoliko kuća, a vatra teškog oružja i »John Bulla« istovremeno ih je tukla. Divizija je ubrzo ovladala uporištem. Zarobljeno je 140 neprijateljskih vojnika i 30 ubijeno, uglavnom ustaša. Zaplijenjeno je: 120 pušaka, 5 puškomitraljeza (šarci), 1 teški bacač mina, 90 mina za bacač, 1 telefonska centrala, 5 telefona i 15.000 m telefonskog kabla (žice).

Brigada »Braća Radić« imala je 1 mrtvog i 10 ranjenih boraca, a 1. zagorska brigada 1 mrtvog i 5 ranjenih u borbi s ustašama iz Huma.

U borbi se naročito istakla 3. četa 3. bataljona brigade »Braća Radić« i njezin komandir Božo Milinović i četa jurišnih pionira sa svojim komandrom Marijanom Mikulčićem, zatim operativni oficir 4. bataljona brigade »Braća Radić« Dušan Trkulja.

Odlučnost u napadu i pravilna upotreba oružja omogućili su brigadi »Braća Radić« da brzo svlada i uništi neprijatelja u uporištu. Pješadija i jurišni pioniri su vrlo dobro surađivali, dok je telefonska veza između bataljona i viših štabova na trenutke bila slabija, pa se to negativno odražavalo na dinamičnost napada i neposredno rukovođenje. Kao pozitivno iskustvo iz ove borbe može se istaknuti da su jedinice u napadu, čim bi slomile tačke otpora odmah prelazile u juriše i gonile neprijatelja, dok ne bi postale sigurna meta teškog oružja iz kuća u kojima je neprijatelj produžavao otpor.

Izvršivši uspješno zadatak 32. divizija je u toku noći 3. 11. 1944. počela prelaziti cestu Zagreb—Varaždin kod sela Bisaga, izbjegavajući borbu koju su ustaše iz susjednih uporišta već u sumrak istog dana započele. Samo brigada »Matija Gubec« je manjim dijelovima prihvatila borbu protiv ustaša koji su nadirali preko rudnika, od Donje Konjščine.

Divizija se u povratku u širi rajon Zaistovca kretala po vrlo blatnjavom terenu, jer se rijeka Lonja poslije kiša razlila daleko oko sela Bisaga. U trenutku kad je Divizija počela kod Bisag-града prelaziti cestu Zagreb—Varaždin, ustaše su iz sela Čreta otvorile vatru i kolona je morala skrenuti s puta kroz poplavljenе livade i polje između Bisaga i Bisag-града kako bi izbjegla nepotrebne gubitke. U 3 sata 4. 11. 1944. Divizija se ponovo odmarala u Zaistovcu i Fodrovcu, a 1. zagorska brigada u selima oko Gornjeg Kolarca.

Nakon dvodnevnoг odmora jedinice su krenule u novu akciju na Donju

Zelinu, kojom je proslavljen i dan oktobarske revolucije. Štab 32. divizije je u zapovijesti za napad od 6. 11. 1944. napisao:

»7. novembar slave bratski nam narodi Sovjetskog Saveza kao najveći praznik. Već četvrtu godinu Veliki Oktobar slavi se u jeku najžešće borbe protiv fašističkih zavojevača. 27. godišnjicu Oktobarske revolucije slavi Sovjetski Savez pobjedonosnim bojevima na svim frontovima izvan svojih granica. Bratska Crvena armija, rođena u borbama za socijalističku otadžbinu, danas slavi proslavu Velikog oktobra u našoj zemlji i u zajedničkoj borbi s našom N. O. vojskom. Ovaj veliki dan proslavit će i naša Divizija pojačanim udarcima po ustaškim razbojnicima. Najbolji dar za proslavu 27 godišnjice Oktobarske revolucije neka bude uništenje ustaških bandita u D. Zelini.«⁸⁷

U Donjoj se Zelini nalazilo 60 ustaša konjičkog sklopa PTS-a, naoružanih sa 8 puškomitraljeza »šarac«, 10 šmajsera i 1 teškim minobacačem. U neposrednoj blizini uporišta, na udaljenosti od 5–10 km, nalazile su se ustaše PTS-a: u Sv. Ivanu Zelinu 750 ustaša brzog sklopa PTS-a i jedna stražarska satnija PTS-a, naoružani sa 4 teška bacača mina i 2 tenka; u Kašini 300 ustaša PTS-a i 150 pripadnika ustaške milicije; u Crkvenoj Vesi 200 ustaša konjičkog sklopa PTS-a; u Belovaru 100 ustaša konjičkog sklopa PTS-a i u Popovcu 100 ustaša konjičkog sklopa PTS-a.

Ugovoreni znaci za noć: »Veliki oktobar«, odgovor — »slavimo«.

Napad na Donju Zelinu izvršila je brigada »Matija Gubec« (3. bataljon). Brigada »Braća Radić« osiguravala je napad iz pravca Sv. Ivana Zeline na liniji: k. 150-D. Psarjevo-k. 226 i kota 1150-k. 120-rijeka Lonja, s tim što će porušiti most kod Šulinca (k. 120 — rijeka Lonja). Nakon zauzimanja Donje Zeline brigada »Braća Radić« trebala je sačekati u zasjedi eventualni pokret ustaških kolona na istočnoj strani ceste Donja Zelina—Sv. Ivan Zelina.

Bataljon je 7. oktobra u 0.30 jurišao na neprijatelja koji je držao školu, bunkere i rovove oko škole i nekoliko tvrdih zgrada u mjestu. Oko tih otpornih tačaka bila je postavljena bodljikava žica. Zahvaljujući koncentraciji nekoliko »Johna Bulla« na školu neprijatelj je u dva juriša potpuno uništen. Nitko se nije spasio. Neprijatelj je imao oko 70 mrtvih, a zaplijenjen je manji dio materijala, jer su veći dio uništile eksplozije »partizanskih čarapa« i mine Johna Bulla. Načeno je samo: 1 šarac, 1 pištolj, 6 pušaka i nešto municije. Istovremeno je i neprijatelj, budući da su naše jedinice nedovoljno kontrolirale pravac od Donje Zeline za Suhodol, ušao u Donju Zelinu, pa se 3. bataljon povukao, izvršivši u potpunosti zadatak. Vlastiti gubici: 15 ranjenika i 18 dezertera mornara, Muslimana, koji su bili dobrovoljno prešli u partizane nakon likvidacije neprijateljskog uporišta Hrašćina—Trgovišće. Akcija bi još bolje bila uspjela da je brigada »Matija Gubec« imala rezervu kojom bi na vrijeme zatvorila pravac prema Blaževdolu. Izvršivši borbeni zadatak 32. divizija se vratila u rajon Slatine, Pogančeca, Lipnice.

I 33. divizija je 6. oktobra izdala zapovijest za proslavu oktobarske revolucije napadom na njemačke posade u Brckovljanima i Gračcu. U zapovijesti se, uz ostalo, kaže:

»Tu plemenitu proslavu treba i naša Divizija da uveliča bespoštednom

¹⁰¹ VII, tom V, knjiga 36, dok. 163, str. 721.

borbom protiv omraženih fašista, da svojim dosadašnjim značajnim pobjedama doda još jednu novu, kao oktobarski dar našim napaćenim narodima i našoj sovjetskoj braći koja se nesebično bore za slobodu svojih i naših naroda kao i cijelog slobodoljubivog i naprednog čovječanstva.«⁸⁸

Neprijatelj se nalazio u ovim uporištima: Dugom Selu – 650 njemačkih i domobranskih vojnika; Lupoglavu - 320 njemačkih vojnika naoružanih sa 24 razna mitraljeza, 5 teških minobacača i 1 topom; Božjakovini – 350 njemačkih vojnika i jedna satnija domobrana, i u Brckovljanima i Gračcu oko 300 njemačkih i domobranskih vojnika.

Na Brckovljane i Gračec napala je 33. divizija sa 1. i 3. brigadom »Nikola Demonja« i istovremeno se osigurala iz pravca Dugog Sela, Lupoglava i Božjakovine. Diverzanti istovremeno ruše prugu Dugo Selo—Božjakovina i miniraju cestu Dugo Selo—Božjakovina. Početak napada određen je u 22.00 sati 7. 11. 1944. godine.

Jedinice za napad su zakasnile, tako da je napad počeo u 23.30 sati. Odmah se ustanovilo da se u uporištu nalazi bataljon za snabdijevanje SS trupa (Nachschub - bataljon Nr. 461). Neprijatelj je bio iznenađen i nepripremljen za borbu. Koristeći se gustom tamom u grupicama je bježao u šumu ili u susjedna neprijateljska uporišta, a u 1 sat je bio uništen. Ubijeno je 50 neprijateljskih vojnika (2 oficira i 1 podoficir), ranjeno, vjerojatno, oko 30 i zarobljeno 15. Zaplijenjeno je: 1 mitraljez, 1 engleski puškomitraljez, 33 puške, 1 pištolj, 13.000 puščanih metaka i mnogo vojničke opreme, 52 konja, 1 amfibija, 1 motorkotač, i uništeno 12 velikih kamiona, 2 motorkotača i 20 konja.

Naši gubici: 3 mrtva i 6 ranjenih.

Nakon uspješno obavljenog zadatka 33. divizija se vratila na slobodni teritorij Moslavine.

Borbe i akcije koje su 32. i 33. divizija prenijele bliže Zagrebu u sveopćoj političkoj i vojnoj situaciji izazvanoj ubrzanim povlačenjem okupatora, oslobođenjem istočnog dijela naše zemlje, napredovanjem Crvene armije kroz Mađarsku i saveznika na zapadnom frontu i u Italiji, pogodovala su još većoj ofenzivnosti naših jedinica i moralu boraca. Jedinice su postajale sve čvršće i svakodnevno su primale nove borce, a bilo je sve manje dezertera.

Akcije započete radi ometanja neprijateljskog saobraćaja na komunikacijama Novska—Dugo Selo i Zagreb—Varaždin nisu prestajale. Napadi na pojedina uporišta postali su sve češći. Tako 16/17. 11. 32. divizija, ojačana 1. zagorskom brigadom, ponovno napada Donju Zelinu, koju je tada branilo oko 240 ustaša PTS-a.

Saobraćaj cestom Zagreb—Varaždin, kojom su njemačke okupacijske trupe stalno kretale prema Austriji, bio je pojačan, pa se planirani napad na Donju Zelinu morao za 4 sata odgoditi. Oko 60 njemačkih kamiona, nekoliko bornih kola i tenkova spriječilo je pravovremeno zauzimanje položaja za napad. Neprijateljske kolone koje su prolazile cestom imale su bočna osiguranja duž ceste od Donje Zeline do Sv. Ivana Zeline. Primijećeno je vidno ojačanje uporišta oko Donje Zeline i Sv. Ivana Zeline, i ubrzo je neprijatelj već

¹⁰¹ VII, tom V, knjiga 36, dok. 163, str. 721.

nadirao iz pravca Sv. Ivana Zeline. Brigada »Braća Radić« uspjela je na brzinu u svim zgradama (izuzev jedne) likvidirati ustaše, a zatim se, po naređenju, povukla u polazne baze.

Neprijatelj je imao 19 mrtvih i 37 ranjenih. Zaplijenjeno je i nešto municije i opreme. Gubici Brigade: 5 mrtvih, 67 ranjenih i 3 nestala borca. Ranjenih je bilo mnogo uslijed nesnalaženja nižeg kadra u trenutku kad je bio ranjen komandant 1. bataljona zastavnik Josip Sušić i poginuo komandir čete Tome Bokal Stjepan. U Bataljonu je oslabilo komandovanje u toku napada i povlačenja iz borbe, što je neprijatelj iskoristio i svojim minobacačima nanio jedinicama osjetne gubitke.

Dvije brigade (1. i 3.) 33. divizije 13. novembra napale su na bataljon 27. puka 13. SS divizije u Sumečanima kod Čazme. Napad je izvela 1. brigada, a 3. je davala osiguranje prema Ivanić Gradu i Ivanić Kloštru.

Borba je počela u 23.30 sati i trajala do 15.00 sati 14. novembra. Neprijatelj je u toku borbe nekoliko puta pokušavao probiti se prema Ivanić Kloštru, pogotovu kad je bio protjeran iz manjih zgrada i sabijen u jednu veliku zgradu. Nije prestajao pružati otpor iako je trpio velike gubitke. Neprekidno ga je podržavala artiljerijska vatra iz 6 topova iz Ivanić Kloštra koja je mnogo ometala naše snage i istovremeno hrabrila branioca. Vidjevši da mu prijete potpuno uništenje, neprijatelj se između 4—5 sati odlučio da, koristeći se mrakom, krene u proboj, koji mu je djelomično uspio.

U toku noći između 3—4 sata neprijatelj je dvjema satnijama pokušao deblokirati napadnuto uporište Sumečani, ali ga je 3. bataljon 3. brigade odbio u Ivanić Kloštar. Do 5 sati ujutro neprijatelj je u uporištu Sumečani bio u potpunosti likvidiran. Prema procjeni i naknadnim informacijama, imao je oko 200 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Zarobljena su 4 vojnika. Zaplijenjeno je: 2 mitraljeza »šarac«, 40 pušaka, 9 pištolja, 11.000 mauzer metaka i mnogo vojničke spreme. Sutradan kad je neprijatelj došao u Sumečane da pokupi mrtve i da ih odveze u Ivanić Kloštar, pronašao je svojih 6 mitraljeza i 2 teška bacača mina koje partizani uslijed mraka nisu bili pronašli kod ubijenih.

Gubici 33. divizije: 12 mrtvih i 62 ranjena druga. U borbi je izgubljen 1 puškomitraljez, a utrošeno je: 12.000 metaka mauzer, 10.000 metaka engleskih, 15.000 šmajferskih, 67 mina za »John Buli«, 12 mina za teški minobacač i 60 ručnih bombi.

Svojom hrabrošću i zalaganjem u borbi su se istakli borci i rukovodioci 1. i 3. bataljona 1. brigade i 3. bataljon brigade »Nikola Demonja«, posebno vodnik Fabijan Santek, desetar Horvat i borci Mustafa Alić i Izet Čupo.

Druga brigada 33. divizije je u suradnji s Podravskim PO 16. novembra napala uporišta Sigetec, Peteranec i Drnje kod Koprivnice, koje je branilo oko 120 ustaša i 170 pripadnika ustaške milicije. Napad je počeo u 16.00 sati. Iz sela Sigeca ustaški su milicionari uspjeli pobjeći preko Drave čim su primijetili nailazak partizana. Kod ulaza u selo ispaljene su dvije crvene rakete kao znak da 1. bataljon treba da napadne Peteranec, a 3. bataljon da postavi osiguranje prema Koprivnici. Prvi bataljon je u selu naišao na otpor i vodio je ulične borbe. Brzo je natjerao neprijatelja da se povuče u općinsku zgradu. Kako je i dalje pružao otpor, nekoliko puta ga je pozvao na predaju. Kad je neprijatelj

odbio, zgrada je zapaljena i u njoj je poginulo 58 ustaša i milicionera, a 40 ozlijeđeno od opekline. Uništeno je: 40 pušaka, 1 šmajser, 1 puškomitraljez i 1 parni mlin kojim su se koristili okupator i ustaše. Zaplijenjeno je 6 pušaka i nešto vojničke spreme. Neprijatelj priznaje samo 2 mrtva i 9 ranjenih.

Naše jedinice su imale 3 mrtva i 4 ranjena druga. Poginuo je komandir čete u 1. bataljonu Stjepan Kranjec i 1 borac je nestao.

Akcija je imala pozitivan efekt, jer je izvedena u trenutku kad su ustaše poslije neuspjelog napada na Koprivnicu širile propagandu o slabosti i nemoći partizana, pa su dio stanovništva zaveli i regrutirali u ustašku miliciju, naročito u Podravini.

Štab 33. divizije je 22. 11. 1944. izdao zapovijest da 3. brigada napadne uporište Lupoglav. U Lupoglavu su se nalazili dijelovi okupatorskih snaga koje su bile u povlačenju i domobrani brzog zdruga (13. muslimanske »handžar divizije« – dijelovi 27. puka). Ukupno oko 600–700 neprijateljskih vojnika.

U susjednim uporištima bilo je: u Božjakovini–Brckovljanima oko 150 Nijemaca iz 13. SS divizije; u Prečcu – u bunkeru na pruzi 30 Nijemaca i Poljaka i u Lonji 30–40 Nijemaca i Poljaka.

Početak napada određen je 23. 11. 1944. godine u 22.00 sati.

Prva brigada osiguravala je pravac Ivanić Kloštar i Lonja, a 32. divizija pravac Božjakovina–Brckovljani.

U predviđeno vrijeme uporište je napadnuto i odmah se konstatalo da u njemu ima oko 1.000 neprijateljskih vojnika. Brigada je napala sa 1. i 3. bataljonom i jednom četom 2. bataljona. Neprijatelj je bio raspoređen u mjestu u tvrdim zgradama duž glavne ceste. U uporištu je imao i nekoliko tenkova koje je odmah upotrijebio. Jedinice u napadu nisu uspjele iznenaditi neprijatelja, jer mu je nekoliko dana ranije bilo poznato da su u neposrednoj blizini uporišta jake partizanske snage. Uz to, uslijed podvodnog tla na nekim mjestima je bilo vode i više od 50 cm, pa su se partizani otežano privlačili do neprijatelja. Imajući rovove i pojedina minirana mjesta izvan sela, neprijatelj je otkrio jedinice u nastupanju i čim je počela borba oko prvih kuća u uporištu, otpočeo je protunapade uz podršku artiljerije i minobacača. Da bi osvijetljavao prostor, neprijatelj je palio sjeno i gospodarske zgrade i tako omogućavao lakše djelovanje svojih minobacača i tenkova.

Nije bilo uvjeta za likvidiranje dvostruko većih snaga u uporištu, pogotovu kad nije postignuto iznenađenje. Treća brigada je 24. 11. u 05.00 sati obustavila napad i povukla se, zarobivši nekoliko pušaka i manju količinu vojne opreme.

Neprijatelj je imao oko 40 mrtvih i ranjenih vojnika, a naše jedinice 2 mrtva i 16 ranjenih boraca.

Zadržavanje 32. divizije u trokutu Božjakovina–Križevci–Sv. Ivan Zelina i učestale akcije na komunikacije Zagreb–Varaždin i Dugo Selo–Vrbovec, te akcije 33. divizije na Božjakovinu–Brckovljane i Lupoglav, imali su karakter pojačanih prijetnji po sigurnost saobraćaja tim komunikacijama koje su za njemačkog okupatora postajale sve osjetljivije i značajnije.

Tek formirana 1. hrvatska udarna divizija pod komandom ustaškog pukovnika viteza Ante Moškova otpočela je veliku akciju pod nazivom

»Trolist« radi uništenja jedinica 32. divizije u širem rajonu Zaistovca—Preseke. Ustaška akcija čišćenja se — prema bojnoj relaciji 1. ustaško-domobranske udarne divizije za novembar 1944. — odvijala ovako:

»Dne 28. X 1944. - 20. U. P. (ustaška pukovnija - R. B.) po zapoviedi divizije la Op. Br. 30/ taj. - 44. polazi u podhvat 'Trolist'. Ovog dana ulazi u sastav pukovnije i II. bojna iz Križevaca, koja nastupa sa 1 ojačanom sati iz posade Križevci.

Pukovnija (bez II. bojne) nadire općim pravcem: Vrbovec—Lukovo—Hruškovića i Lukovo—Lipnica—Salnik, sa zadaćom da do 12.00 sati istog dana dostigne zapornu crtu: Preseka—Salnik i uhvati čvrsti spoj sa susjedima istočno i zapadno, tj. sa grupom iz Križevaca i grupom 'Zelina' iz Sv. Ivan Zelina.

U toku dana do 10.00 sati podhvat se razvijao po osnovi. Partizani (32. div. — R. B.) su davali jači otpor kod s. Pogančec, Lipnica i Hudovo. Budući da cijelog dana od 10.00 sati nije uhvaćen spoj sa stožerom 20. U. P. nije se znalo točno stanje kod pukovnije, usljed čega je zapovjeđeno sjevernoj grupi 'Grupa Nališ' (grupa za ovu operaciju bila je sastavljena od dijelova četiri bojne PTS—vidi Arhiv VII, reg. br. 1 - 268/26, k. 112) koja je dostigla zapovjeđenu zapornu crtu do 12.00 sati, da produži nadiranje prema jugu radi hvatanja spoja sa 20. U. P. i grupom iz Križevaca. Spoj sa grupom Križevci uhvaćen dok s pukovnijom nije uhvaćen III./20. U. P. koja se odvojila od pukovnije usljed nemanja spoja vratila se je do mraka u Vrbovec. Zapovjeđeno je da ista sutra zorom krene natrag i zauzme zapornu crtu koja je zapovjeđena.

Dne 29. XI. 1944. — Po nalogu divizije III. bojna nastupa zorom iz Vrbovca određenim pravcem i dostiže zapovjeđeni zaporni postav. Sjeverna grupa je oko 14.00 sati uhvatila spoj sa 20. U. P. i kako nije bilo više neprijatelja, zapovjeđen je prekid podhvata i vraćanje grupa u svoja polazna uporišta, s tim da je II./20. U. P. krenula iz G. Tkalca prema Vrbovcu, gdje ulazi u sastav pukovnije.

U toku podhvata 28. i 29. XI. neprijatelj je razbijen uz gubitke po njega: 154 mrtva prebrojena, 24 zarobljena, među kojima i komandant i 1 komesar, plien: 1 strojica, 2 strojosamokresa, 91 puška, 40 mina, kao i pismara (arhiva) 'Omladinske brigade' (Omladinska brigada 'Joža Vlahović' tada je bila u sastavu 40. divizije NOVJ i nije učestvovala u ovoj borbi. — R. B.).

Vlastiti gubitci 1 poginuo, 1 se utopio u potoku Salnik koji je nabujao i 15 ranjenih...

Vlastiti nedostaci: slabo održavanje spoja, kako između divizije i postrojbi u podhvat, tako još više između dijelova pukovnije. Uzrok ovome je nedovoljan dojavni materijal, kao i mali broj dobro obučenog osoblja.⁸⁹

U pothvatu »Trolist« su osim dijelova 1. ustaško-udarne divizije učestvovali još četiri bojne PTS-a i jedna bojna ustaša iz Križevaca (vjerojatno 5. stajaćeg zdruga).

U početku ustaške ofenzive udarna brigada »Braća Radić« je 28. 11. kod Zaistovca prihvatila borbu s ustaškom kolonom koja se kretala iz pravca Križevci-Fodrovec. Ustaše su u 07.30 sati napale naše položaje mnogo

⁸⁹ VII, tom V, knjiga 35, dok. 147, str. 766-768.

nadmoćnijim snagama, pa jedna četa 1. bataljona — koja se nalazila na koti 241 i trig. 251 — nije mogla izdržati napad neprijatelja. Istovremeno je uočeno napredovanje ustaških snaga grupe »Nališ« iz pravca Draškovića.

Štab 32. divizije se nalazio u Zaistovcu i nije imao jasnu predodžbu o situaciji na pravcu Vrbovca. Tog se trenutka oko 150 bolesnika i lako ranjenih, te nešto bolesnih boraca i oko 300 izbjeglica iz Zagreba i Zagorja, koji su stigli na slobodni teritorij na putu za Moslavinu, nalazilo u Preseki.

Komanda mjesta u Preseki imala je slabo osiguranje.

Štab Divizije, ocjenjujući da su snage koje su napale na položaje brigade »Braća Radić« premoćne i situacija na pravcu Vrbovca neizvjesna, sredinom dana odlučuje da se jedinice prikupe oko Preseke i 29/30. novembra izvuku iz borbe u pravcu slobodnog teritorija u Moslavini (širi rajon Srpske Kapele). Kiše koje su tih dana raskvasile teren i povećale nivo rijeka i potoka u mnogome su otežavale kretanje vozila s ranjenicima. Naročito velike teškoće zadavale su rječice između Gornjeg i Donjeg Tkalca na cesti Vrbovec—Križevci.

Nakon takve odluke je brigadi »Matija Gubec« naređeno da zauzme položaje oko sela Pogančeca i Kamenice. Osnovni zadatak: osiguranje puta proboja u pravcu Graca (Gradec). U toku noći sve jedinice su bile oko Preseke. Udarne brigada »Braća Radić« zaposjela je položaje sjeverno od Preseke —s Krušljevca.

Neprijatelj je ujutro 29. 11. produžio napade na svim odsjecima odbrane 32. divizije. Naročito žestoka borba bila je na položajima brigade »Matija Gubec«. Kad je počela borba, svi su se ranjenici i civili zajedno s komandom mjesta počeli izvlačiti iz Preseke i postepeno se kretati prema Zupcima. Drugi bataljon Udarne brigade »Braća Radić« bio je određen u prethodnicu kolone na pravcu proboja. Zbog neizvjesnosti situacije oko Vrbovca i na cesti Vrbovec—Gornji Tkalec te u samom Gracu (Gradec), komandant 32. divizije je otvoreno razgovarajući radio-telefonijom sa Štabom 33. Divizije zatražio da jednu brigadu upute u selo Gradec i tako osiguraju prihvat Diviziji, spremnoj na proboj neprijateljskog obruča koji se oko 12 sati toga dana sve više stezao. Ali borbenost brigade »Matija Gubec« nije dopustila zatvaranje kliješta oko opkoljenih snaga 32. divizije. Najžešće borbe vođene u to vrijeme bile su presudne za odluku Štaba Divizije o vremenu izvlačenja iz borbe. Odbijajući sve napade neprijatelja brigada »Matija Gubec« stvorila je potrebno vrijeme 2. bataljonu brigade »Braća Radić« da izbije na čelo glavnine kolone.

Pravac izvlačenja sada je bio sigurniji i jedinice, ranjenici i civili mogli su s prvim sumrakom krenuti. Pošumljeni dio terena prikrivao je pravac povlačenja naših jedinica.

Treći bataljon brigade »Braća Radić« je u zaštitnici nastavio borbu s ustašama kod Preseke, dok je 3. bataljon brigade »Matija Gubec« imao lijevo bočno osiguranje kolone. U Gornjem Tkalcu Bataljon je morao osigurati prijelaz 32. divizije preko ceste. U trenutku izbijanja na cestu na Gornji je Tkalec naišla ustaška bojna iz Križevaca. Razvila se žestoka borba u kojoj su ručne bombe kao umjetna iluminacija rasvjetljavale širok prostor. Pravi vatromet! Bataljon je upornošću svog komandanta Trkulje odbio sve napade i omogućio sigurno izvlačenje. Ni razliveni potoci i voda Kamešnice nisu bili

više nesavladiva prepreka, iako su na nekoliko mjesta nepokretni ranjenici morali biti voženi kroz visoku vodu, ali nitko se od toga nije razbolio.

Prema procjeni Štaba 32. divizije neprijatelj je imao oko 145 mrtvih i ranjenih ustaša, a naše snage 8 mrtvih, 33 ranjena i 37 nestalih boraca. Tvrdnja neprijatelja u izvještaju da je »zarobio« jednog komandanta i kome-sara i da je ubio 154 partizana, nije tačna i nije nego laž sračunata da" se u očima hrvatskog naroda i ovom borbom prikrije istina o neizbježnoj propasti tzv. NDH.

Nakon prelaza pruge Vrbovec—Križevci i ceste Vrbovec—Bjelovar, 32. divizija se s ranjenicima i civilima ovako razmjestila na slobodnom teritoriju Moslavine: Udarne brigada »Braća Radić«: Stari Glog-Habjanovac; brigada »Matija Gubec«: Cugovac-Zabrđe; Štab Divizije s prištapskim jedinicama: s. Fuka. U tim selima jedinice su ostale do 2. decembra, kad su izvršile pokret do Sv. Ivana Zabno u skladu s napadom na Veliko Korenovo i Gudovac kod Bjelovara, dok je novoosnovana brigada »Mihovil Pavlek Miškina« i dalje bila na području zapadne Bilogore i Podravine u širem rajonu Novigrada Podravske, s osnovnim zadatkom da kontrolira i štiti taj dio slobodne teritorije i spriječi ustaške ispade iz Koprivnice.

UNIŠTENJE USTAŠKOG UPORIŠTA GUDOVAC I KORENOVO - BORBE 33. DIV. U MOSLAVINI

(2.-9. decembra 1944. god.)

Sekc. Bjelovar, Čazma 1 : 100.000

Štab 10. korpusa »Zagrebačkog« NOVJ je 30. novembra 1944. izdao zapovijest za likvidaciju neprijateljskih uporišta Korenovo i Gudovac.

Napad na uporište povjeren je 33. diviziji koja je za tu akciju bila ojačana 1. zagorskom brigadom i s tri tankete, 1 protuoklopnim topom 52 mm i 1 brdskim topom 65 mm.

Dvije brigade 32. divizije (»Braća Radić« i »Matija Gubec«) bile su osiguranje prema Križevcima i Vrbovcu na liniji: Gornje Selo — Sv. Ivan Zabno — Haganj, dok je brigada »Pavlek Miškina« zatvarala pravce kojima bi se neprijatelj iz pravca Koprivnice mogao koristiti za upućivanje pojačanja Bjelovaru preko zapadne Bilogore.

Trebalo je da inženjerski bataljon Korpusa u noći 1/2. decembra do 4 sata ujutro izgradi most, na rijeci Česmi kod sela Narte, da bi preko njega mogle prelaziti tankete i artiljerija.

Uporište V. Korenovo branile su 10. i 14. satnija 3. bojne 4. gorskog zdruga u jačini oko 350 vojnika, naoružanih pješadijskim oružjem, pod komandom domobranskih poručnika Vladimira Horvata i Vladimira Spončića.

Uporište Gudovac branila je jedna satnija 37. ustaške bojne. Posada tog uporišta uglavnom je bila sastavljena od domaćih ustaša iz sela Gudovca kod Bjelovara.

Napad na V. Korenovo povjeren je 2. brigadi, a 1. i 3. brigada bile su osiguranje neposredno uz Bjelovar u selima M. Sredice i Plavnice. Napad na

Gudovac izvodila je 1. zagorska brigada. Početak napada bio je određen u 05.00 sati 2. 12. 1944. godine. Štab je Korpusa tako zamislio plan napada na oba uporišta da se u najkraće moguće vrijeme savlada neprijatelj u njima uz pomoć savezničke avijacije koja prethodno treba da bombardira Bjelovar i nakon toga mitraljira. U tom bi trenutku 33. divizija upala u Bjelovar. Štab 33. divizije nosio je padobrane crvene i bijele boje radi obilježavanja Hnije jedinica 33. divizije.

Brigade, 1. i 2. krenule su na zadatak iz Čazme, prebacujući se preko nabujale Česme čamcima i pontonskim mostom. Treća i 1. zagorska brigada pošle su iz sela Srpska Kapela na izvršenje svojih zadataka.

Tankete su bile pridodane 3. bataljonu 2. brigade. S obzirom na to da se napad izvodio noću, bataljon se i previše oslonio na mogućnost tanketa, pa nije u prvom naletu pokazao dovoljnu upornost da se probije u samo uporište pod zaštitom mraka. Neprijatelj je osim utvrđenih rovova, imao još i žičane prepreke, pa je sa svanjivanjem svako napredovanje i izvođenje juriša bez tenkova s te strane bilo otežano. Uz to je teren oko sela i izvan ceste bio još poplavljen i jako razmekšan od jesenjih kiša, pa je bila otežana upotreba tanketa. Štab 2. brigade prešao je s 3. bataljonom koji je zaposjeo položaje oko 300 m od neprijateljskih linija u blokadu s južne strane, a 2. bataljonu, koji je nastupao sa sjeverne strane, naredio je da s linije koju je on dostigao, pređe u napad. Protuoklopni top počeo je istovremeno uspješno gađati. Oko 12 sati je Štab 2. brigade ponovo aktivirao 3. bataljon, ali uslijed jake neprijateljske vatre on je trpio gubitke, pa je Štab Divizije odlučio odgoditi napad do noći. Takva odluka bila je realna, jer je stanje na zasjedama i neposredno prema Bjelovaru bilo zadovoljavajuće.

U međuvremenu neprijatelj je s po jednom satnijom krenuo prema položajima 1. i 3. brigade. Vjerojatno je imao namjere odteretiti napadnuta uporišta. Oba napada odbijena su uz velike gubitke neprijatelja. Na položajima 3. brigade neprijatelj je imao 26 mrtvih.

Prva zagorska brigada je već pri prvom jurišu stegnula obruč oko glavnih uporišnih tačaka neprijatelja. Uporište je već u 1 i sati u potpunosti likvidirano. Između 15 i 17.00 sati pojavilo se oko 10 savezničkih lovaca koji su mitraljirali Bjelovar, što je izazvalo još veću zabunu u uporištu Vel. Korenovo i neprijatelj se počeo predavati. U trenutku predaje popustila je blokada uporišta i s padom mraka oslabila je budnost jedinica 2. brigade, što je neprijatelj iskoristio i djelomično se s oružjem izvukao iz uporišta.

Bilo je očito da su ustaše poražene u oba uporišta. Mrtvih 125 i zarobljenih 160 ustaša — među kojima dva poručnika i 40 ranjenih vojnika na samoj periferiji jakog uporišta Bjelovar — imali su snažan politički odjek na raspoloženje stanovništva u tom dijelu Moslavine i Bilogore.

Zaplijenjeno je: 16 puškomitraljeza, 4 teška mitraljeza, 1 bacač sa 100 mina, 160 karabina, 22.000 pušcanih metaka, 200 ručnih bombi i mnogo vojničke opreme. U borbi su oštećena dva mitraljeza. Utrošeno je 34.595 pušcanih metaka, 3.540 šmajserskih, 40 mina za teški bacač i 25 granata za protutenkovski top (samo na položajima 33. divizije, ne računajući utrošak municije u napadu 1. zagorske brigade u Gudovcu).

U tim je borbama 33. divizija imala 8 mrtvih i 29 ranjenih. Poginuo je

komandir čete Pajo Grbeša, dok je 1. zagorska brigada imala oko 50 izbačenih iz stroja, od kojih 30 mrtvih drugova.

Borba u Gudovcu bila je jedna od najžešćih i najkrvavijih borbi 1. zagorske brigade. Platila je veliku cijenu žrtvama, ali je na veliko zadovoljstvo boraca i simpatizera NOP-a zadatak uspješno izvršila. Zagorci nisu štedili svoje živote da bi osvetili 209 Srba, nevinih žrtava, koje su ustaše uz pomoć svojih suradnika iz Mačekove seljačke zaštite stijeljali u selu Gudovcu od 26-28. aprila 1941.

Hrabrost u borbi i mržnja prema neprijatelju, koje su ispoljili borci 1. zagorske brigade u Gudovcu od samog početka napada, poučan je primjer kao rezultat svestrane političke i psihološke pripreme boraca prije početka napada.

Uz to i konkretan primjer kako se krvlju jača bratstvo i jedinstvo naših naroda, koje je i tog puta branjeno skupo, ljudskim životima, krvlju boraca i mnogih antifašista i patriota iz redova svih naših naroda.

U borbi za V. Korenovo bila je predviđena upotreba tenkova. Oni naravno nisu upotrebjeni. Bio je to također jedan od poučnih primjera nepoznavanja načina djelovanja tenkova i precjenjivanja njihove moći. U izvještaju 33. divizije o tome piše:

»Tenkovski vod kojim je II brigada pojačana nije dao stvarnih pozitivnih rezultata, radi vlastite nesposobnosti i nepripravnosti za zadatak. Može se reći da je on čak svojom prisutnošću u prvi mah stvorio kod boraca III bataljona II brigade i stanovitu zabunu, budući su se ovi orijentirali na znatnu pomoć tenkova, a nisu nad sobom izvršili neophodno potrebnu psihološku pripremu za juriš na žicu i bunkere koji bi isto, uz najveću odlučnost, dao željeni rezultat..«⁹⁰

U »Dnevnom izvješću« od 3. 12. 1944. ustaše će priznati:

»2. XII. partizanske snage, koje su opkolile Bjelovar, napale su uporište oko grada. Istog dana Bjelovar i Vojnović napadnuti su 3 puta od neprijateljskog zrakoplovstva. Ima štete i žrtava. Borbe s partizanima su u toku.«⁹¹

Izvještaj stožera PTS-a od 4. decembra, također je nepotpun i neprecizan:

»Izvješće Ia

2. 12. 1944. u 05.35 sati napali su komunisti uporište Gudovac (5 jz. Bjelovar). Vlastite postrojbe potpomognute su topničkom vatrom iz Bjelovara. Posljedak nepoznat, jer je prekinuta veza. Upućeno pojačanje prema Gudovcu i Korenovu (6 jz. Bjelovar) moralo se je radi velike premoći neprijatelja povući, uz vlastite gubitke 4 mrtva i 10 ranjenih. Sudbina uporišta Rovišće i Gudovac do sada nepoznata, dok je Korenovo palo...

Izvješće Ic...

2. 12. 1944. od 12.00 do 16.00 sati neprijateljski zrakoplovi su u više navrata bombardirali i tukli strojničkom vatrom Bjelovar. Nastale štete na želj. postaji i središnjoj oruž. školi. Gubitci u ljudstvu 3 oružnika i 3 građ. osobe mrtve, a 3 oružnika ranjena...

Električni vod Zagreb – Bjelovar prekinut.

¹²⁰ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 290-297.

¹²¹ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 289-297.

3. 12. 1944. u 16.45 sati napadnuta posada Gradeca (III bojna 20. U.P.) vatrom samoradnog oružja i bacača.«⁹²

I ovog su se puta ustaše poslužile lažima o svojim uspjesima, prikrivajući vlastite gubitke. Međutim, pokazalo se da je takva i slična ustaška dokumentacija vrlo relativan i nesiguran izvor podataka za ozbiljne historijske analize.

Borba oko Bjelovara pokazala je i da je uslijed žestokih borbi vođenih u oktobru i novembru u Podravini, Bilogori, oko Zagreba i Moslavini i stalnih gubitaka moral neprijateljevih jedinica počeo ubrzano slabiti.

U toku napada na Gudovac i Korenovo ustaše iz Križevaca pokušale su prodrijeti prema Sv. Ivanu Zabnu, ali naišavši na otpor brigade »Braća Radić« počeli su se odmah povlačiti. Slično se zbilo i 3. 12. kod sela Cugovca, kad je jedna bojna ustaša izašla iz uporišta Gradec, da bi nastavila osvajati teren duž ceste Vrbovec—Bjelovar. Brigada »Matija Gubec« koja se tog dana sukobila s neprijateljem nanijela mu je osjetne gubitke i natjerala ga na povlačenje u Gradec, pretrpjevši pri tom gubitke od 6 ranjenih boraca, dok je neprijatelj imao 1 mrtvog kojega je ostavio na mjestu borbe.

U svom izvještaju Glavnom štabu NOV i POH od 8. decembra 1944. Štab 10. korpusa se nije složio s ocjenom Štaba 33. divizije o upotrebi tenkova. U njemu se, uz ostalo kaže:

»Nije tačno da je za neuspjeh napada III bataljona II brigade, koji je imao probiti neprijateljsku odbranu i upasti u uporište Korenovo, kriva posada pridatih triju tanketa i njen labav rad.

Pridate tri tankete potpuno su pogrešno taktički upotrebljene. Očekivalo se, da će one same bez sadejstva svoje pešadije za čiji račun rade, biti u stanju da likvidiraju neprijateljske bunkere na ulazu u selo i da stvore brešu u neprijateljskom odbrambenom sistemu. Zbog toga je III bataljon II brigade ostao u glavnom u visini potoka Bjelovarska R., a tankete su puštene same napred u napad, bez potrebne pomoći od strane svoje pešadije. Kako je zemljište desno i levo od puta G. Narta—Korenovo, kuda su tankete imale da napadaju bilo podvodno, to su tankete napadale putem, jedna iza druge. Na ovaj način bilo je neprijatelju omogućeno jednu tanketu za drugom jakom i preciznom mitraljeskom vatrom u proreze na oklopu naterati na obustavljanje napada, jer od 6 poslužilaca njih 5 bilo je ranjeno parčadima zrna i otpatcima oklopa.

Na ovaj način pomenute 3 tankete, ostavši bez pomoći svoje pešadije, a naročito njenog teškog naoružanja, koje je trebalo uzeti pod svoju vatru neprijateljske vatrene izvore koji kočje napad tanketa, nisu ni mogle da daju one rezultate, koji su se od njih očekivali.

Divizija je za ovaj zadatak imala na raspolaganju jednu četu jurišnih pionira. Prema tome pravilno bi bilo, da je ta četa jurišnih pionira, ojačana sa tri tankete, dobila zadatak da otvori brešu na neprijateljskom odbrambenom pojasu na putu koji vodi iz G. Narte u Korenovo, a koji je služio kao direktrisa napada III bataljona II brigade. Ovo je bilo potrebno još i iz toga razloga, što su na putu, na samom ulazu u selo, bile postavljene barikade za čije savlađivanje nisu dorasle male i lake tankete. Na taj način, pomenute tankete, u

¹³⁶ VII, tom V, knjiga 38, dok. 93, str. 593-594.

najtešniji sadejstvu sa jurišnim pionirima, a potpomognuti još i koncentracijom vatre teškog naoružanja pešadije osobito vatrom protivkolskog topa, koji je bio u stanju da gada direktno u puškarnice bunkera na pravcu napada, svakako bi tankete izvršile svoj zadatak.

Obzirom da se unapred znalo, da je neprijateljski položaj dobro izgrađen i osiguran bunkerima, trebalo je već u zapovjesti divizije za napad detaljno u jednoj tački obraditi pitanje prodiranja u uporište i predvideti gore pomenuti način stvaranja breše u neprijateljskom frontu na pravcu napada III bataljona II brigade. Međutim, ovo je propušteno.. .«⁹³

U skladu s općim planom ometanja kretanja okupatorskih jedinica našim komunikacijama u dolini Save, 33. divizija je — nakon napada na V. Korenovo - 8/9. 12. 1944. u Moslavini napala selo Batinu, uporište od 40 vojnika 4. čete 4. bataljona Nijemaca za osiguranje iz Gojila. Borba je započela 9. 12. u 0.30 sati, a završila u 13.00 sati istog dana. U borbi je ubijeno 26 neprijateljskih vojnika i 5 zarobljeno, među kojima jedan njemački podoficir.

Zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza, 11 pušaka i razne druge spreme.

Gubici 3. brigade 33. divizije bili su: 1 mrtav i 6 ranjenih boraca.

Istog je dana 1. brigada 33. divizije napala dijelove 2. sibirskog puka 1. kozačke divizije u Husainu. U momentu napada bilo je oko 250 neprijateljskih vojnika, uglavnom Čerkeza, i nešto Nijemaca. U susjednom uporištu Tucilači bila je 1. četa 572. bataljona 2. sibirskog puka 1. kozačke divizije, jačine oko 200 vojnika. Uslijed kratkoće vremena i jakog otpora neprijatelja, uporište nije likvidirano. Ista je brigada 11. 12. 1944. napala uporište jedinica 1. kozačke divizije u Tucilači. Neprijatelj je pružio vrlo slab otpor, pa su neprijateljski vojnici dijelom pobijeni ili pohvatani, dok je dio duž pruge uspio pobjeći prema Gračenići.

Brigada je u obje borbe zaplijenila: 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 2 laka bacača mina sa 110 mina, 1 poluautomatsku pušku, 9 pištolja, i 6 šmajsera. Zarobljeno je 15 neprijateljskih vojnika i podoficira, a ubijeno: 8 neprijateljskih oficira, 7 podoficira i 95 vojnika.

Gubici 1. brigade: 7 mrtvih i 35 ranjenih. Poginuli su komandir čete Stevo Crnojević i komesar čete Stevo Pruša.

Druga brigada 33. divizije sadejstvovala je 1. i 3. brigadi u napadu na spomenuta uporišta osiguravajući pravac iz Kutine prema Banovoj Jaruzi. U Kutini je bilo oko 1.600 vojnika sa Štabom 1. kozačke divizije i 200 ustaša. U toku noći 9. 12. u 02.30 i 03.30 sati neprijatelj je pokušao priteći u pomoć napadnutom uporištu Husainu, ali je oba puta pretrpio gubitke i bio odbijen.

U borbi je zarobljeno 2, a ubijeno 8 vojnika i zaplijenjeno: 1 laki mitraljez, 4 karabina, nešto municije i manje količine vojničke spreme. Brigada nije imala gubitaka.

Spomenute akcije pokazale su da neprijatelj — izvlačeći trupe iz Jugoslavije, iako još nije počelo sveopće povlačenje — nastoji pod svaku cijenu osigurati nesmetan saobraćaj na željezničkoj i cestovnoj komunikaciji Beograd—Zagreb i Zagreb—Varaždin. Zbog toga ih je zaposjeo jedinicama 1. hrvatske ustaško-domobranske i 1. kozačke divizije.

⁹³ VII, tom V, knjiga 36, dok. 23, str. 135-136.

POČETAK BORBI ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN

Susret s Crvenom armijom. Forsiranje rijeke Drave. Izvlačenje 32. divizije iz okruženja

Sekc. Đurđevac, Bjelovar, Slatina, Kaposvár 1 : 100.000

Nakon oslobođenja Beograda, Banata, Bačke i uspješnog forsiranja Drave kod Batine, na lijevoj su se obali Drave, kod Barcsa, 8. decembra 1944. god. trupe Crvene armije i 14. vojvođanskog korpusa spojile s jedinicama 6. i 10. korpusa NOVJ i sa ostalim snagama 3. ukrajinskog fronta Crvene armije.

U ime naših korpusa u Virovitici su se 8. 12. 1944. general-major Vladimir Matetić i pukovnik Otmar Kreačić susreli s jednim general-majorom Crvene armije iz 57. armije. Iste večeri je u Štabu 10. korpusa u Đurđevcu s pukovnikom Crvene armije Černjavskim dogovoreno da jedinice 32. divizije forsiraju Dravu, na lijevoj obali Drave oslobode sela Repaš, Zdal, Golu i Gotalovo i dalje razviju operativnu aktivnost u Mađarsku općim pravcem Đurđevac-Kaposvár. U to su se vrijeme sve jedinice 32. divizije (već od 5. decembra 1944. god.) nalazile u Đurđevcu i Novigradu Podravskom radi odmora i popune.

Prva faza te operacije, kako je usmeno prikazana komandantu 32. divizije Radi Bulatu, bila je forsiranje rijeke Drave kod Bukevja i stvaranje mostobrana na lijevoj obali Drave zauzećem Repaša i Zdale.

Približavanje Crvene armije dolini Drave i prelazak jednoga sovjetskog pešadijskog puka 233. streljačke divizije u Pitomaču 9. 12. 1944. radi organiziranja odbrane, uspostavljena je borbena suradnja koja će se ostvarivati sve do povlačenja tog puka iz Pitomače. ^

U isto vrijeme neprijatelj je pokrenuo 1. kozačku diviziju općim pravcem Križevci, Koprivnica u Podravinu. Od Koprivnice dalje ta je divizija glavninu svojih snaga usmjerila na djelovanje između Drave i obronaka zapadne Bilogore pravcem Koprivnica, Đurđevac. Istovremeno je 5. ustaški stajaci zdrug iz Koprivnice težište djelovanja prenio duž rijeke Drave, naročito na njezinu lijevu obalu.

Jedinice 32. divizije su 9. 12. 1944. izvršile manje pokrete i zauzele ove rajone: brigada »Matija Gubec« — Novigrad Podravski; brigada »Pavlek Miškina« — Molve; brigada »Braća Radić«, Štab Divizije i prištapske jedinice — Đurđevac. U toku dana neprijatelj nije bio aktivan ispred položaja Divizije. Prva zagorska brigada se nalazila u zapadnoj Bilogori na pravcu Križevci, Koprivnica. Brigada »Matija Gubec«, bez jednog bataljona, zauzela je Molve i Hlebine sa zadatkom da štiti mostobran od neprijateljskih napada na desnoj obali rijeke Drave iz pravca Koprivnice. Jedan je njezin bataljon u Novigradu Podravskom branio taj pravac duž ceste Koprivnica—Novigrad Podravski.

Brigada »Pavlek Miškina« je iz sela N. Virje 9/10. decembra u 22.00 sati forsirala rijeku Dravu sa zadatkom da u selu Bukevju stvori mostobran. Lijevu obalu Drave kod Bukevja branilo je oko 100 pripadnika bijele garde. Nakon uništenja neprijatelja i stvaranja mostobrana jedan je bataljon Udarne brigade »Braća Radić« preuzeo osiguranje, dok je brigada »Pavlek Miškina« trebala da do 06.00 sati 10. decembra izbije u selo Zdal. Štab Divizije se u toku borbe na mostobranu 10. 12. 1944. nalazio u Drenovici (Novom Virju).

Brigada »Pavlek Miškina« uspješno je forsirala Dravu na čamcima i,

zaobilaženjem glavnih snaga neprijatelja prikupljenih oko skelskog prijelaza, brzo je uništila njegovu odbranu, ubila 27, ranila 10 i zarobila 7 pripadnika bijele garde. Bilo je zaplijenjeno 17 pušaka raznih modela. Napad na Zdalu, koji je Brigada počela u 08.00 sati, uspio je, ali uslijed napada ustaških snaga u lijevi bok iz pravca sela Gole, Brigada se morala povući na uži odsjek mostobrana.

Gubici Brigade bila su 3 mrtva — komesar čete Ivan Filipović i 2 borca, 4 ranjena i 11 nestalih drugova.

U borbenom djelovanju 32. divizije, to je bio prvi slučaj forsiranja tako široke rijeke priručnim sredstvima jer do tada jedinice 10. korpusa nisu imale sličnih operacija. Brigada »Pavlek Miškina« bila je određena na taj zadatak jer je u njezinu sastavu bilo najviše boraca iz Podravine koji su dobro poznavali prilike na Dravi, bili vještiji plivači i umješno se koristili čamcima.

U operacionom izvještaju od 11. 12. 1944, op. broj 40, Štab brigade »Pavleka Miškine« o izvršenju tog zadatka piše:

»13.) Sama akcija za nasilni prelaz rijeke Drave nije bila dobro pripremljena, pošto se nije imalo sredstava za preko Drave, te se uslijed toga izgubilo mnogo. Neprijatelj je podcenjen, te se nije poklanjala pažnja, da bi isti mogao dati jači otpor kod s. Zdala. Bokovi odnosno krila bila su slabo osigurana i podaci o neprijatelju bili su netačni. Veza je bila vrlo slaba. Prelaz preko rijeke je bio spor i dugo je trajao, te je neprijatelj imao dosta vremena, da prikupi jedinice na glavnoj cesti prema Ždali. Borci su u brigadi novo mobilizirani, te ovakvi zadatak bez da se postave sa strane osiguranja nesigurni.

U ovoj borbi vidjelo se da je naša jedinica dobra za odbranu, a za napad nismo provjerili, ali u iznenađenju je jako slaba, pošto ima mladih neiskusnih u borbi drugova.«⁹⁴

Tim konstatacijama može se još dodati da je, uslijed nedovoljnog iskustva, bilo nekih propusta i nedovoljnog snalaženja u takvoj situaciji. Nisu na vrijeme popravljena vesla za dva najveća čamca koja su u trenutku prelaženja ostala neiskorištena, nije se pravovremeno predvidjelo pokretanje skele koja je bila pod kontrolom neprijatelja na lijevoj obali rijeke, itd. Čim su jedinice Brigade prešle na lijevu obalu Drave, neprijatelj se razbježio, a taj trenutak nije bio iskorišten da se pod zaštitom mraka savlada nepošumljen i nezaštićen prostor od lugarnice Repaš do sela Zdala. To je odnijelo dragocjeno vrijeme i otežalo situaciju Brigade, jer je otpočela napad u trenutku kad je pritisak jakih ustaških snaga na lijevi bok bio dovoljno jak i sa jasno ispoljenom tendencijom uništenja mostobrana. Njemačke snage iz Bjelovara također su pojačanom vatrom sve više ugrožavale desni bok Brigade, koja se preko šume Telek povlačila na uži dio mostobrana.

U toku 11. decembra 1944. dijelovi 5. ustaškoga stajaćeg zdruza iz tri su pravca napali mostobran koji su branile jedinice Udarne brigade »Braća Radić« i brigada »Pavlek Miškina«. Mostobran je odbranjen uz neposrednu podršku jedne baterije minobacača 120 mm i artiljerijskog divizionara »ZIS« 76 mm Crvene armije, upućene u sastav 32. divizije. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 23 mrtva i neutvrđen broj ranjenih.

⁹⁴ Arhiva VII, 2(2, k. 1195).

U »Dnevnom izvješću« poglavnikovoga tjelesnog zdruza od 13. 12. 1944, kaže se:

»1/ Izvješće Ia:

Tokom čitavog dana 11. 12. 1944. vođene su borbe sa jakim partizanskim snagama u Prekodravlju kod Bukevlje (11. si. Đurđevac). Partizani namjeravaju upadom u Mađarsku izbaciti iz borbe njemačko topništvo. (Netačno. Radi se o zamišljenom prodoru 32. divizije u Mađarsku, presijecanjem pruge Belavar, Berzence, Gyekenyes — R. B.).

Kod Vizvara (15 s. Pitomača) iznosili su vlastiti gubici 10 mrtvih i 24 ranjena.«⁹⁵

Gubici Udar. brig. »Braća Radić« i »Pavlek Miškina« bili su 1 mrtav i 5 ranjenih boraca. Zaplijenjene su 4 puške. *

U »Dnevnom izvješću Minorsa« od 15. 12. 1944. g. o toj borbi još će biti rečeno:

»Noću 11./12. XII. ustaške postrojbe iz područja Ždala povukle su se prema Goli (24 i 17 km i. s. i. Koprivnice) pod pritiskom jakih part. snaga, pretrpjevši gubitke od 10 poginulih i 28 ranjenih. Poginulo je 28 partizana. U nastavku borbe u području Gole ustaške postrojbe zaustavile su prodiranje partizana i naniele im znatne gubitke. 98 partizana je poginulo dok je 7 ustaša ranjeno.

Jedna borbena skupina zauzela je 13. XII Virje i Đurđevac te zarobila 50 partizana, a u toku 14. XII. zauzela je Ferdinandovac (8 km s. i. Đurđevca).«⁹⁶

Odbivši ustaške napade na mostobran Brigada »Braća Radić« je 11. decembra ojačana jednim bataljonom brigade »Pavlek Miškina«, napala po planu štaba Divizije 12. decembra na s. Repaš u kojem se nalazilo oko 200 ustaša Cvekove bojne i Čekadine milicije. Bataljon brigade »Pavlek Miškina« osiguravao je napad brigade »Braća Radić« iz pravca Zdale, dok su ostale snage branile mostobran prema mađarskoj granici kod Belavara. Brigada »Matija Gubec« bila je raspoređena na liniji: Novigrad—Molve—Ledine, zatvarajući pravac prema Koprivnici.

Napad na Repaš počeo je u 5 sati ujutro sa zakašnjenjem od dva sata. Kasnilo se zbog nedostataka tačnih podataka o rasporedu neprijatelja u selu i sporog razvijanja jedinica za napad. Napad je počeo bez minobacačke podrške jer se tačke otpora neprijatelja nisu mogle otkriti, a kad su otkrivene, napadne kolone Brigade bile su zašle duboko u selo Repaš.

Nakon dva sata borbe neprijatelj je počeo napuštati selo i bježati prema Goli i Zdali. Brigada ga je sporo gonila i on se povukao s manjim gubicima (27 mrtvih). Nakon likvidacije neprijatelja u Repašu, 1. bataljon brigade »Braća Radić« je s pridodanim bataljonom brigade »Pavlek Miškina« napao i nakon 30 minuta borbe protjerao neprijatelja iz lugarnice na cesti Repaš—Zdala.

Naši gubici u toj borbi bili su 3 mrtva i 8 ranjenih. Zaplijenjeno je 8 pušaka i 1.100 puščanih metaka.

Čišćenjem Repaša i lugarnice mostobran je bio znatno proširen. Neprijatelj se nalazio u Goli i Zdali, sprečavajući prodor naših snaga u pozadinu

¹²⁰ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 290-297.

¹²¹ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 289-297.

njemačkih trupa u Mađarskoj. Stoga je štab 32. divizije donio odluku da 13. decembra brigadom »Braća Radić« napadne Zdalu, a brigadu »Pavlek Miškina« bez jednog bataljona ostavi na osiguranju južno i istočno od Gole.

Ujutro, 13. 12. 1944, brigada »Braća Radić« zalazila se na polaznom položaju za napad južno od Zdale. Brigada »Pavlek Miškina« se s dva bataljona nalazila južno od Gole. U toku noći (12/13. decembra) primljeni su prvi izvještaji da je neprijatelj prednjim dijelovima izbio u Brege i Sigetec. O tome ispadu vodilo se računa, ali se pretpostavljalo da bi to mogla biti desna pobočnica čerkeskih snaga koje su bile koncentrirane u Koprivnici a koje su, navodno, trebale krenuti za Mađarsku.

Od ranije se odluke nije odustajalo. Međutim, kada je neprijatelj počeo dalje prodirati u pravcu Novigrada Podravskog i Hlebina, odustalo se od napada na Zdalu. Naređeno je najhitnije prebacivanje brigade »Braća Radić« na desnu obalu. U to je vrijeme brigada »Matija Gubec« bila raspoređena ovako: 1 bataljon u Novigradu Podravskom, 1 u Molvama i 1 u Ledinama. Brigada »Braća Radić«, kojoj je naređeno da se najhitnije prebaci na desnu obalu Drave, trebalo je da zaustavi neprijateljski prodor, ali bilo je već kasno. Neprijatelj je snažnim prodorom odbacio bataljon »Gubčeve« brigade s komunikacije Koprivnica—Novigrad i zauzeo Novigrad Podravski. Odmah nakon toga neprijatelj je izvršio snažan pritisak na bataljon u Molvama, Bataljon je odolijevao tri sata, ali se onda nije mogao više suprotstavljati i morao se povući. Padom Molvi, naša se divizija u tom prostoru našla u veoma nepovoljnoj situaciji. Postojala je čak mogućnost da nas neprijatelj nabaci na Dravu. Zbog toga je odlučeno da se i brigada »Pavlek Miškina« prebaci na desnu obalu Drave pod zaštitničkom borbom brigada »Matija Gubec« i »Braća Radić«.

U isto vrijeme dok je neprijatelj napadao na položaje brigade »Matija Gubec« i dok se brigada »Braća Radić« prebacivala na desnu obalu Drave, neprijatelj je jačim snagama, potpomognut teškim bacačima, napadao brigadu »Pavlek Miškina« kod Gole, zatim iz Zdale udarajući s leđa i s boka. Borba je bila žestoka i trajala je oko pet i pol sati. Bataljonima koji su vodili borbu naređeno je da se pod zaštitom zaštitnice povlače prema skeli, i, nakon nekoliko uspješnih odbijanja neprijateljskih napada, oni su se organizirano povukli na desnu obalu Drave.

U toj je borbi neprijatelj imao oko 30 mrtvih i mnogo ranjenih. Naši gubici bili su 2 mrtva, 11 ranjenih i 36 nestalih drugova. Izgubljen je 1 puškomitraljez, 1 protutenkovska puška i oko 30 pušaka.

U borbama kod Novigrada Podravskog i Molva brigada »Matija Gubec« ubila je oko 26 i ranila 46 neprijateljskih vojnika. Naši gubici bili su 3 mrtva, 18 ranjenih i 40 nestalih boraca. U borbi je izgubljeno 3 puškomitraljeza, 1 lakši bacač i 20 pušaka.

Pokušaj lokaliziranja neprijateljskog prodora nije uspio. Zbog dubokog blata bilo je vrlo otežano i sporo manevriranje. Neprijatelj se za nadiranje koristio konjicom koja se kretala cestama. Situacija se još više pogoršala kad su naše patrole izvjestile da je neprijatelj već stigao u Virje i da prodire u pravcu Đurđevca. Štabu 32. divizije, koji je izgubio vezu sa Štabom 10. korpusa uslijed njegovog povlačenja iz Đurđevca, nije preostalo ništa drugo

nego da se neodložno izvlači s tog prostora jer je tog trenutka već bio jasan neprijateljski plan opkoljavanja naših snaga. Po noći 13/14. decembra 1944. god. 32. divizija kreće usiljenim maršem i 14. 12. 1944. god. u zoru stiže na liniju Podravske Sesvete-Kloštar-Cepelovac radi sprečavanja daljnega neprijateljskog prodora. Brigada »Pavlek Miškina« zaposjela je položaje kod Čepelovca, a brigada »Matija Gubec« položaje na komunikaciji Đurđevac—Kloštar. Brigada »Braća Radić« zaposjela je položaje kod sela Kalinovca.

Efikasna vatra jednoga protutenkovskog divizionu Crvene armije, topova Zis 76 mm i baterije minobacača 120 mm, umnogome nam je olakšala borbu kod sela Molva i pri napuštanju mostobrana.

Time je bila završena borba na mostobranu na lijevoj obali Drave. O susretu s Crvenom armijom, procjeni situacije i suradnji sa 233. divizijom i 57. armijom Crvene armije, u izvještaju op. broj 20 od 5. 1. 1945. g. Štaba 10. korpusa, kaže se:

»Početkom meseca decembra 1944. godine nalazila se XXXII divizija na odmoru i popuni u Podravini. 8. XII dolazeći preko Barča, ušli su delovi jedne divizije (233 — R. B.) Crvene armije u Viroviticu i produžili dalje za Pitomaču. Na taj način stvorena su od strane Crvene armije uporišta Pitomača i Virovitica. Sam štab divizije nalazi se u Virovitici. Na osnovu sporazuma između štaba X korpusa i predstavnika Crvene armije dobila je XXXII divizija zadatak, da sa svojim glavnim snagama pređe reku Dravu i zauzme neprijateljska uporišta Zdalu i Golu te da svojim daljim nadiranjem ugrozi desno krilo i bok njemačkih snaga kod Vizvara. Sa jednom brigadom divizija je imala da zatvori pravac od Koprivnice prema Novigradu i osigura svoj levi bok.

Manevar je bio dobro zamišljen, ali snage za njegovo izvođenje nisu bile dovoljne. Naročito je bilo nedovoljno osiguranje levog boka XXXII divizije. No drugačije se nije moglo postupiti, jer je Crvena armija insistirala na tome, da se taj prelaz reke Drave izvrši i da se dalje dejstvuje prema krilu i boku neprijatelja kod Vizvara.

Neprijatelj je opet sa svoje strane odmah osetio našu nameru i opasnost za svoj bok kod Vizvara, te je pored jedinica P.T.S. dovukao na podravski sektor i 1 brigadu I kozačke divizije (VI tjerski, V donski i III kubanski puk) sa kojim je snagama odmah prešao u protivnapad, probio naše zaštitne delove kod Novigrada i Molva, zauzeo Đurđevac i primorao našu XXXII diviziju na napuštanje mostobrana na levoj obali r. Drave...«

U općem zaključku ovog izvještaja još se kaže:

»U cilju zaštite levog krila i boka Crvene armije koja nadire levom obalom reke Drave prema severozapadu prebačeni su 7. XII 1944. delovi 233. streljačke divizije C.A. preko Barča na sektor Virovitice i Pitomače. U vezi sa našom 32. divizijom, koja se u to vrijeme nalazila u Podravini, te snage Crvene armije trebale su s jedne strane vezati za sebe što jače neprijateljske snage i spriječiti njihovo odvlačenje na mađarsko bojište, a s druge strane pored svog normalnog zadatka zaštite levog krila i boka C.A. trebale su te snage prelaaskom reke Drave na odseku Gole i Zdale ugroziti neprijateljsko desno krilo i bok kod Vizvara. Ovo je osobito bila želja zamenika komandanta armije (57. armija — R.B.), sovjetske vojske na tom sektoru. Prelaz reke Drave stvarno je izvršen, ali je i neprijatelj sa svoje strane na ovom osetljivom mestu brzo

reagirao jakim snagama i potisnuo naše snage ne samo sa zauzetog mostobrana već i dalje prema istoku sve do zapadno od Virovitice. Podravina je na taj način morala biti napuštena.«⁹⁷

Štab 32. divizije je izvještajem oper. broj 360/44 od 24. 12. 1944. god. o toj operaciji izvijestio Štab 10. korpusa ovako:

»Poslije odmora i sređivanja u Đurđevcu Divizija je bila raspoložena i oduševljena za borbu. Dolazak Crvene armije znatno je djelovao na borbeni moral boraca i rukovodioca naše Divizije. Zadatci koji su postavljeni pred Diviziju nisu bili u mogućnosti da se uspješno izvršavaju. Prelaz preko Drave bio je preuranjen, jer realni uslovi za likvidaciju Ždale i Gole i presjecanje otstupnice trupama kod Vizvara — Berzenca nisu postojali. Mislimo da je više iz spontanosti donešena odluka o tome i da je prerana, jer mi stvarno nismo znali dokle je Crvena armija na tome pravcu doprla i koji su daljnji njezini planovi na tome pravcu i vjerujemo da bi koordinacija onda bila uspješnija i bolja. Neprijateljski prodor od Koprivnice zatekao je Diviziju u pripremama za napad na Zdalu gdje su se nalazile dve brigade i neprijatelj je zbog toga prodro do Đurđevca tako rekuć bez otpora. Naše povlačenje sa Drave bilo je izvršeno pod vrlo teškim vremenskim okolnostima i borbom, što je imalo za posljedicu neuredno povlačenje jedinica. Jedinice zamorene maršom prihvatile su borbu kod Kalinovca.«⁹⁸

Povlačenje s mostobrana odvijalo se pod izrazito teškim vremenskim prilikama, po kiši i velikom blatu nakon četverodnevni uzastopnih borbi s neprijateljem, koji je velikim snagama napadao s desne i lijeve obale Drave i namjeravao brzim prodorom u Đurđevac i dalje za Ferdinandovac, okružiti 32. diviziju na prostoru Molva, Đurđevac, Ferdinandovca, rijeke Drave.

Padom Novigrada Podravskog u ruke neprijatelja bile su prekinute veze sa Štabom 10. korpusa, tako da štab 32. divizije u tim trenucima nije imao dovoljno jasnu sliku djelovanja 1. zagorske brigade i njezinih mogućnosti. Nije znao da li na pravcu Novigrad Podravski—Đurđevac ona može zadržavati neprijateljsko napredovanje. To je bilo presudno za odluku štaba 32. divizije da bez dogovora sa Štabom Korpusa napusti mostobran i da se sa svim snagama i jedinicama, baterijom i artiljerijskim divizionom Crvene armije povuče desnom obalom prema Ferdinandovcu, osiguravajući se bočno iz pravca Đurđevac—Kalinovac.

Odsudni trenutak u izvlačenju 32. divizije s mostobrana bio je odluka Štaba Divizije o obustavi napada na Ždalu i početku ubrzanog povlačenja brigade »Braća Radić« na desnu obalu Drave. Neprijatelj je velikom brzinom pokušavao ostvariti svoj plan opkoljavanja Divizije, jer nakon povlačenja bataljona brigade »Matija Gubec« iz Novigrada Podravskog nije na svom pravcu nadiranja više susretao naše jedinice, osim straže Komande mjesta u Đurđevcu, koje bi usporavale i zadržavale njegovo prodiranje duž ceste za Ferdinandovac. Činjenica da je 32. divizija s mostobrana nastojala usiljenim maršem što prije prijeći cestu Đurđevac — Ferdinandovac, govori dovoljno uvjerljivo da je neprijatelj kod Ferdinandovca namjeravao zatvoriti pravac

¹²⁰ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 290-297.

¹²¹ VII, tom V, knjiga 37, dok. 60, str. 289-297.

njezinog povlačenja prema Pitomači. Naime u momentu prijelaza preko ceste jedna jedinica Divizije je kod Ferdinandovca susrela izviđački odred 1. kozačke divizije, koji uslijed mraka nije uspio otkriti divizijsku kolonu.

Nemajući nikakva naređenja za daljnju aktivnost, Štab Divizije je još u maršu odlučio zaposjesti komunikaciju Đurđevac—Pitomača i zatvoriti taj pravac od daljnjeg prodiranja neprijatelja prema unutrašnjosti slobodnog teritorija u Podravini i prema Virovitici. U tom cilju brigade su dobile raspored: brigada »Braća Radić« na Kalinovcu i kanalu Bistri; brigada »Matija Gubec« u šumi Velika Seča na cesti Đurđevac—Kloštar Podravski i brigada »Pavlek Miškina« u Cepelovcu.

Snage 1. kozačke divizije, oko 700 ljudi, 14. decembra ujutro u 07.00 sati su u dvije kolone napale položaje brigade »Braća Radić« kod Kalinovca. Jedna kolona kretala je preko kote 129 južno od Kaptanskih livada, a druga, lijeva preko kote 129 sjeverno od Jadaniša. Treća, slabija kolona od oko 150 ustaša nastupala je cestom Đurđevac—Kloštar.

Brigada »Braća Radić« držala je položaje duž sela Kalinovca sa sjevernog ruba sela i južne strane kanala Civičevca. Jedna četa Brigade bila je u predstraži u sjevernom dijelu sela Kalinovca preko kanala, dok se jedna četa nalazila na željezničkoj stanici Kalinovac također radi osiguranja. Jedna četa zatvarala je pravac Batinsko—Draganci.

Neprijatelj je nastupao pod zaštitom jake magle. Do prvog sudara došlo je u 08.00 sati. Razvila se žestoka borba. Odbijeno je nekoliko uzastopnih juriša neprijatelja. Pretrpjevši osjetne gubitke, neprijatelj se povukao u pravcu Đurđevca.

Zaplijenjeno je 6 pušaka. Gubici Brigade: 5 mrtvih i 20 lakše ranjenih.

U ranu se zoru 15. decembra oko 300 Čerkeza iz 1. kozačke divizije provuklo između položaja brigada »Braća Radić« i »Pavlek Miškina«, iznenadilo 1. bataljon brigade »Braća Radić« i nanijelo mu gubitke od 10 mrtvih i 22 nestala borca. Izgubljeno je 15 pušaka i 5 puškomitraljeza.

Neprijatelj je iznenadio 1. bataljon jer osiguranje nije bilo dovoljno budno. Borci su bili zamoreni neprekidnim borbama od 9. decembra, neprospavanim noćima i neredovitom prehranom, pa su njihova budnost i oprez još više popustili i tako tragično završili po jedinicu.

Od borbe na mostobranu do Kalinovca 32. divizija je ubila oko 156 neprijateljskih vojnika i zaplijenila 15 pušaka.

Naši gubici: poginulo 29, ranjeno 61, nestalo 107 boraca. Gubici u oružju bili su: 9 puškomitraljeza, 65 pušaka, 1 laki bacač mina i 1 uništena protutenkovska puška.

Neprijatelj je lažno tvrdio da je u tim borbama ubio 165, zarobio 23 partizana, i čak zaplijenio oklopna kola talijanskog porijekla, iako takvih kola nije bilo u opremi jedinica 32. divizije. Tvrdi da je zarobio 3 vojnika i 1 oficira Crvene armije, iako do tada na pravcu i položajima 32. divizije još nije bilo izravne borbe jedinica Crvene armije i 1. kozačke divizije. U tim borbama 32. divizija još nije bila uspostavila sadejstvo s pješadijskim pukom 233. divizije Crvene armije, koji je organizirao odbranu u Pitomači.

Desno: Intendant Trideset druge divizije Juraj Pezelj-Nagari i jedan borac diverzant 1944.

U sredini: Prateća četa Bjelovarskog partizanskog odreda na Bilogori 10. 5. 1944.

Dolje: Intendantura Trideset treće divizije 1944.

Lijevo: Izgradnja prijelaza. Pontonirska četa Trideset treće divizije, ljeta 1944.

U sredini: Kolona boraca Trideset treće divizije u pokretu iz Moslavine za Bilogoru septembra 1944.

Dolje: Artiljerija Trideset druge divizije na položajima kod Velike Trešnjevce augusta 1944.

Desno: Inženjeri Trideset treće divizije provjeravaju nosivost prijelaza preko rijeke Česme 1944.

U sredini: Pontonirci Trideset treće divizije podižu prijelaz preko Česme u ljeto 1944.
Dolje: Pontonirska četa Trideset treće divizije ispituje nosivost mosta (prijelaza) na Česmi 1944.

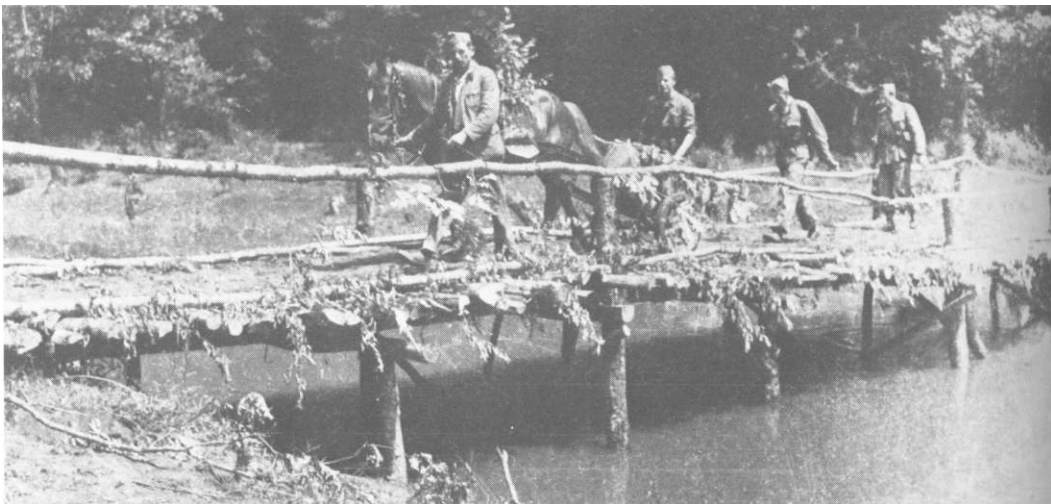
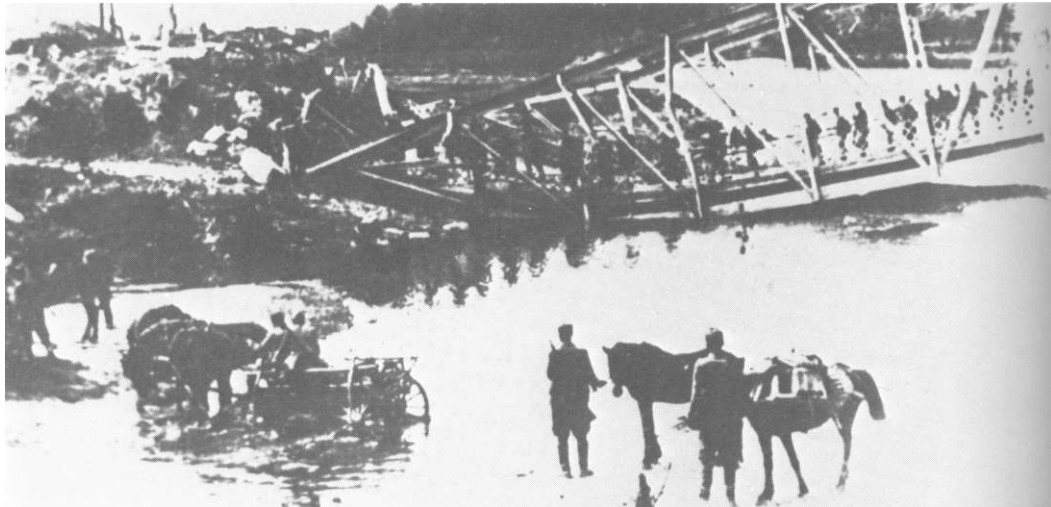

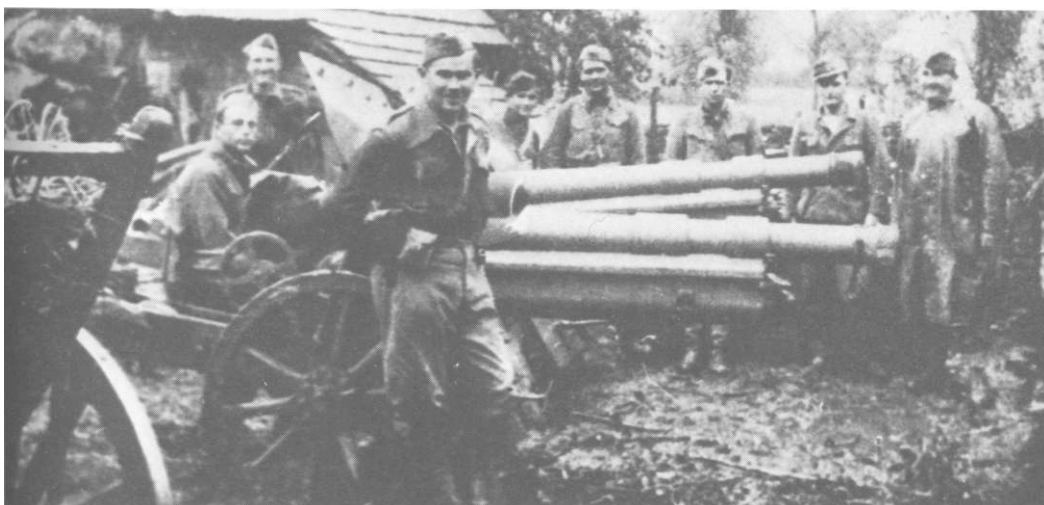
Lijevo: Izgradnja aerodroma kod Čazme u jesen 1944.

U sredini: Pontonirska četa Trideset treće divizije osposobila je za prijelaz porušeni most na Česmi u martu 1945.

Dolje: Jedna jedinica Trideset treće divizije prelazi preko pontonirskog prijelaza na rijeci Česmi u jesen 1944.

Desno: Protuavionsb artiljerija Trideset druge divizije, aprila 1945. kod Bubnja na Bilogori.
U sredini: Artiljerija Trideset druge divizije u Podravini, augusta 1944.
Dolje: Artiljer s topom Trideset druge divizije na položaju. Bilogora, aprila 1945.

Borci Trideset druge divizije ispituju John Buli u jesen 1944.
Prateća četa Prve zagorske udarne brigade na položaju kod Bubnja, januara 1945.

